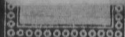

**ibliotheca
Islamica**

**15
Ritter**

1942

Bb
1202

ULB Halle
001 182 96X

3/1

2. März 1943

316-1702

BIBLIOTHECA ISLAMICA · 15

AHMAD GHAZZĀLĪ'S

APHORISMEN ÜBER DIE LIEBE

HERAUSGEGEBEN VON

HELLMUT RITTER

DEUTSCHE MORGENLÄNDISCHE GESELLSCHAFT

IN KOMMISSION BEI F. A. BROCKHAUS · LEIPZIG

BIBLIOTHECA-ISLAMICA

IM AUFGABE DER
DEUTSCHEN NORDAFRIKANISCHEN GESELLSCHAFT

Herausgegeben von

HELMUT RITTER

BAND II

IN KOMMISSION BEI A. PROCKEN

LEIPZIG

BIBLIOTHECA ISLAMICA

IM AUFTRAGE DER

DEUTSCHEN MORGENLÄNDISCHEN GESELLSCHAFT

HERAUSGEGEBEN VON

HELLMUT RITTER

BAND 15

IN KOMMISSION BEI F. A. BROCKHAUS

LEIPZIG

1942/336

Bibliothek der

AḤMAD GHAZZĀLĪ'S†

APHORISMEN ÜBER DIE LIEBE

HERAUSGEGEBEN VON

HELLMUT RITTER

İSTANBUL · STAATSDRUCKEREI

1942

BIBLIOTHECA COMMUNICA

APHORISMEN ÜBER DIE LIEBE

HERAUSGEBEN VON

HELMUT RITTER

BAND 3

Bibliothek der
Deutschen
Wissenschaften
Göttingen

1942/336

Das hier vorgelegte kleine Werk des Aḥmad b. Muḥammad Ghazzālī (gest. um 520/1126), die „Sawāniḥ“, d. h. eigentlich „Einfälle“, ist eine der originellsten unter den Schriften über die Liebe, die die islamische Welt hervorgebracht hat¹. Sie hat andere Schriften ähnlicher Art angeregt², aber sie hat keine greifbaren Vorbilder. Ihr Verfasser ist sich bewusst, Dinge darzulegen, die sich der theoretischen Darstellung mit Worten eigentlich entziehen, d. h. implicite, für deren sprachlichen Ausdruck er keine Vorbilder hatte³.

Es ist die Schrift eines Mystikers; doch wäre es verkehrt, an sie mit der alternativen Frage heranzutreten, ob die himmlische oder die irdische Liebe in ihr gemeint sei. Der Verfasser lehnt diese Alternative ausdrücklich ab⁴. Das Objekt, auf das sich die Liebe bezieht, ihre „Qibla“, ist unwesentlich⁵. Es kann aber keinem Zweifel unterliegen, das dem Verfasser, wenigstens bei den meisten seiner Ausführungen, ein menschliches Liebesobjekt vorgeschwebt hat. Das wird auch durch den Anlass der Schrift nahegelegt, die Bitte eines Freundes, ihm ein Trostbüchlein zu schreiben, an das er sich halten könne, „wenn die Hand des Verlangens zu dem Saum des Zusammenseins mit dem Geliebten nicht hingelange“⁶. Von dem bei den islamischen Mystikern häufig anzutreffenden Gedanken, dass die göttliche Schönheit in der menschlichen widerstrahle, findet sich in der Schrift keine deutliche Spur⁷.

¹ Über diese Schriften vergleiche meine *Philologika* 7, *Der Islam* 21 (1933) S. 84–109.

² Ebenda S. 94 ff.

³ Vergl. die Einleitung und das Schlusskapitel.

⁴ S. 3, Z. 18–20.

⁵ S. 5.

⁶ S. 2–3, 106.

⁷ Das scheinbare Schwanken zwischen himmlischer und irdischer Liebe, und die scheinbare Doppelspurigkeit der hierher gehörigen Liebeslyrik — soweit nicht, wie öfters bei Ibn al-ʿArabī und seinen Nachfolgern, die Allegorie direkt gewollt ist — erklärt sich sicherlich, wenn man sich vor Augen hält, dass die islamischen Mystiker, bei denen man ein solches Schwanken konstatieren zu können glaubt, die menschliche Schönheit anders erlebten als der nicht zu ihrem seelischen Typus gehörige Mensch; nämlich nicht als individuelle Eigenschaft dieses oder jenes Menschen, der dadurch zum Gegenstand einer rein menschlichen Leidenschaft wird, sondern vielmehr als eine überindividuelle, ideelle Realität im Sinne Platons, die sich in den Individuen als deren zufälligen Manifestationsorten nur widerspiegelt. Bei einer solchen Art des Erlebens treten die individuellen Züge des Geliebten von selbst als unwesentlich zurück, seine Schönheit wird

II

Andererseits unterscheidet sich die Schrift auch sehr deutlich von der romantischen Liebestheorie der zāhiritischen Schule, von den Schriften des Ibn Dā'ūd (gest. 297/909) und Ibn Ḥazm (456/1064)⁸. Sie bezeugt eine Tiefe und Verinnerlichung des Liebeserlebnisses, wie sie für die ganz und gar unmystischen Zāhiriten trotz aller ihrer Verseelung der Liebesauffassung nicht erreichbar war. Für Ibn Ḥazm ist die Liebe im wesentlichen doch nur eine durch den Liebesaffekt bedingte Beziehung von Menschen zueinander, eine soziologische Erscheinung. Der

zum Repräsentanten jener ideellen, über die Scheinwelt der äusseren Sinne erhabenen, wahren, der absoluten Schönheit. Sie ist platonisch, insofern sie verwandt ist mit der Anamnese der „wahren Schönheit“, die der Erast in Sokrates zweiter Phaidrosrede beim Anblick des schönen Jünglings erlebt: τὸ τῆδε τις ὄρων κάλλος, τοῦ ἀληθοῦς ἀναμνησκόμενος (Phaidros 249 d); vergl. ferner: ἐνθένδε ἐκεῖσε φέρεται, πρὸς αὐτὸ τὸ κάλλος, θεῶμενος αὐτοῦ τὴν τῆδε ἐπωνυμίαν (250 e). Die göttliche Verehrung, die er dem Knaben darbringt: θύοι ἂν ὡς ἀγάλματι καὶ θεῶ τοῖς παιδικοῖς (251 a) hat mutatis mutandis in der Bildersprache der persischen Lyriker gewisse Parallelen. An die Stelle des platonischen κάλλος ἀληθές tritt schon vorislamisch die Gottheit. So bei Plotin, wo Gott κάλλος ὑπὲρ κάλλος ist. Dass alle irdische Schönheit nur ein Reflex der göttlichen ist, lehrt schon der Pseudo-Dionysius Areopagita (Vergl. C. A. Nallino, Raccolta di scritti editi e inediti, a cura di Maria Nallino, Vol. II. (Roma 1940) S. 247. Die gleiche Anschauung über den Ursprung der irdischen Schönheit sind aber solche Aeusserungen, aus denen hervorgeht, dass der Mystiker die menschliche Schönheit als Theophanie erlebt. Einige Stellen, die sich leicht vermehren liessen: Die aṣḥāb al-ḥulūl: Aṣ'arī, Maqālāt al-islāmīyīn 214: wa aṣḥābu l-ḥulūli idhā ra'au insānan yastahsinūnahū lam yadrū la'alla ilāhahum fih, vergl. S. 13 und 288; Maqdisī, al-Bad' wat-ta'riḥ ed. Cl. Huart, Le livre de la création et de l'histoire V (Paris 1916) S. 148: wa minhum man yaqūlu bil-ḥulūli kamā samī'tu wāḥidan minhum yaz'umu anna maskanahū bayna 'awārid al-murd. Der Ausdruck ḥulūl stammt aus der Christologie (= ἐνοίκησις oder κατοίκησις) (vergl. Nallino l. c. S. 338 und Ibn Ḥauqal, ed. Kramers (Leiden 1939) S. 294 Z. 18). Er gilt später als häretisch, und man varsäumt nie, sich davon zu distanzieren; sachlich ist der Unterschied zwischen der Behauptung des Ḥulūl bei Maqdisī und dem Verse des Auḥadaddīn Kirmānī (gest. 697/1297) Ān rūy-i nikū ki šāhidaš xwānī, ān šāhid nēst lēkin maskan-i ōst (Nuzhat al-macālis, ms. Carullah 1676, bāb 5) nicht sehr erheblich. Vergl. ferner: Ibn al-'Arabī, al-Futūḥāt al-Makkīya (Kairo, Maymaniya 1329) II 326: Fahuwa ḡ-zāhiru fī kulli maḥbūbin li-'ayni kulli muḥibbin (Vergl. Miguel Asin, Islam and the Divine Comedy, translated and abridged by Harold Sunderland (London 1926, S. 275); Ibn Qayyim al-Gauziya, Raudat al-muḥibbīn (Damaskus 1349) S. 134. Erster Vers des Diwān-i Hilālī (gest. 939/1532-3): Ey nūr-i xudā dar naẓar az rūy-i tu mārā, bugdhār ki dar rūy-i tu bīnam xudārā.

⁸ Dessen bekanntes Werk, „Der Halsring der Taube“ ist soeben durch Weisweilers Übersetzung deutschen Lesern zugänglich gemacht worden: Halsband der Taube, Über die Liebe und die Liebenden von Abū-Muḥammad 'Alī Ibn-Ḥazm al-Andalusī, aus dem Arabischen übersetzt von Max Weisweiler. Leiden, Brill, 1941. — Über das Nachleben der 'udhritischen Liebesauffassung in Spanien vergl. jetzt Emilio Garcia Gomez, Dos notas de poesia comparada, Al-Andalus 6 (1941) s. 407-10.

Schauplatz ihres Wirkens ist die Gesellschaft, speziell die vornehme Gesellschaft seiner Zeit, aus der er uns eine grosse Reihe von Liebespaaren, fast alles persönliche Bekannte von ihm, vorführt, um an ihnen seine Typologie des Liebeslebens zu demonstrieren. Ganz anders die Welt Aḥmad Ghazzālī's. Sie ist nicht die äussere Welt der Gesellschaft—Leilā und Ayāz sind bei ihm gleichnishafte Gestalten, keine, etwa vom Verfasser beobachtete, historisch gesehene Personen,—sondern die innere Welt der Seele, in der die Herrschaft der, ganz substanzial, hypostasiert gedachten Liebe sich um so vollkommener aufrichtet, je weniger das äussere Geschehen, das „Draussen“ (bērūn) hineinspielt. Diese innere Welt der Seele ist von dem „Draussen“ so unabhängig, dass Nähe und Ferne des Geliebten, für Ibn Ḥazm Quelle des höchsten Glückes und Ursache des tiefsten Leides, zur unwesentlichen Aeusserlichkeit wird⁹; ja, die Liebe kann sich so sehr von der konkreten Person des Geliebten lösen und sich nach innen wenden, dass dessen körperliche Nähe als störend, als bedrückend empfunden wird¹⁰. Das Verlangen, mit dem Geliebten zusammenzusein, ist eine primitive Vorstufe wahrer Liebe; der wahre Liebende findet sein Glück darin, Ziel der Willensäusserung des Geliebten zu sein, welches auch immer der Inhalt dieses Willens sein mag. So ist die vom Geliebten gewünschte Trennung etwas Höheres als das Zusammensein, das der Liebende begehrt, und Satan ist glücklich, durch den Fluch von Gott vor allen Engeln ausgezeichnet zu sein¹¹. Echte Liebe fordert vollständige Aufgabe aller egoistischen Regungen bis zur völligen Entwerdung vom Ich, deren Ziel das Schwinden des Persönlichkeitsgefühls, das Zum Geliebten-Werden ist, ein Ziel, dessen äussersten Grad der Falter erreicht, wenn er in der Flamme der Kerze einen Augenblick lang selbst zur Flamme wird.

Mit diesem kurzen Hinweis auf den allgemeinen Charakter der Schrift und einige hervorragende in ihr entwickelte Gedanken muss ich mich hier begnügen. Eine erschöpfende Analyse ihres in Wirklichkeit viel reicheren Inhaltes kann hier noch nicht unternommen werden, und ehe das möglich ist, ist noch dornige Interpretationsarbeit im Einzelnen

⁹ Vergl. dazu auch Ibn al-'Arabī, Futūḥāt II 360.

¹⁰ Vergl. Ibn al-'Arabī l. c. 320. Dort sagt Magnūn zu Leilā: „Ilāiki 'annī! Ḥubbuki ṣaḡhalanī 'ank (II, S. 352, 22).

¹¹ Vergleiche hierzu die von L. Massignon im Recueil de textes inédits concernant l'histoire de la mystique en pays d'Islam (Paris 1929) S. 96 mitgeteilte Stelle aus Aḥmad Ghazzālī's Predigten und die Iblisgeschichte im Ilāhīnāme des 'Aṭṭār (Siehe den Index meiner Ausgabe. unter Iblīs). Über die Wirkung dieser Auffassung bei den „Teufelsanbetern“ siehe jetzt Roger Lescot, Enquête sur les Yesidis de Syrie et du Djebel Sindjār (Beyrouth 1938) S. 51 ff. Sie geht bekanntlich auf Ḥallāc zurück.

IV

zu leisten. Denn es muss leider gesagt werden, dass die Gedankendarlegung Aḥmad Ghazzālī's z. T. von grosser Dunkelheit ist, und der Herausgeber möchte wohl in das Stossgebet des Schreibers der Vorlage der Handschriften OP einstimmen (S. 106), der nach Beendigung seiner Arbeit ausruft: „Gott, der Erhabene, möge, so wir er uns die Abschrift dieser Abhandlung gnädig gelingen liess, auch den Sinn dieser Geheimnisse unserer Seele klar machen und uns zu einen von denen machen, deren Herzen zum Verständnis dieser Worte gelangt sind“¹². Der Verfasser ist sich selbst dieser Dunkelheit bewusst gewesen und begründet sie mit der Schwierigkeit des Gegenstandes¹³.

Leider ist nun auch noch die Überlieferung des Textes denkbar schlecht. Es ist der schlimmste Text, den ich je zu bearbeiten gehabt habe, und er hat mir trotz seiner Kürze weit mehr Mühe gemacht als irgend eine meiner früheren, umfangreicheren Editionen. Immer wieder habe ich die Kollationen als hoffnungslos fortgelegt, das Wort des Verfassers mir zu eigen machend: „Az idrāk-i 'ilm dūr ast“¹⁴. Aber schliesslich habe ich mir gesagt, dass durch Liegenlassen der Text auch nicht verständlicher, und die Überlieferung auch nicht besser wird, und dass, um etwa eine in nicht katalogisierten Bibliotheken versteckte gute alte Handschrift ans Tageslicht zu locken, es erfahrungsgemäss kein besseres Mittel gibt, als eine Edition zu unternehmen.

Es standen mir im ganzen sechs Handschriften der Sawāniḥ zur Verfügung. Ich habe die von diesen gebotene gesamte Überlieferung in dieser Edition vorgelegt, deren Apparat dadurch freilich beträchtlich angeschwollen ist. Ich glaube nicht, dass mir bei dem immer erneuten Kollationieren und Überprüfen der Lesarten irgend eine Variante dieser Handschriften entgangen ist. Der Leser erhält somit die Möglichkeit, sich an der Herstellung der zahlreichen zweifelhaften Stellen auf Grund einer vollständigen Übersicht über die bisher bekannte Überlieferung selbst zu beteiligen.

Die Handschriften sind die folgenden:

A = Aya sofya 4821, fol. 96a—123 b. 677h. Diese Handschrift ist ausführlich beschrieben in meinen *Philologica* 9, *Der Islam* 25 (1938) S. 59—60. Die Schriftzüge dieser Handschrift sind manchmal unklar, und ausserdem erschwert das häufige Fehlen der Punkte, das sich in persischen Texten viel störender bemerkbar macht als in arabischen, oft die Lesung.

¹² S. 106, Apparat.

¹³ Vergl. Einleitung S. 2 und Schluss S. 106.

¹⁴ S. 10, Z. 18-19.

K = Köprülü 1589, fol. 403 b—411 b¹⁵ am Rande. Grosse Sammelhandschrift von 754 h, die etwa 100 Abhandlungen enthält. Eine eingehende Beschreibung dieser Handschrift und ihres Inhalts ist von mir vorbereitet, so dass ich hier auf Einzelheiten nicht eingehen möchte. Auch hier hat der Schreiber bis zur Unlesbarkeit mit Punkten gesparrt. Der Text ist sehr lückenhaft.

F = Atif 2241, fol. 464 b—477 b. Schirazer Sammelhandschrift von 828 h. Auch von dieser Handschrift hoffe ich bald eine eingehende Beschreibung geben zu können, sehe daher hier von einer solchen ab.

N = Nuruosmaniye 2467. 9.—10. Jahrh. d.H. Diese von mir Islam 21 (1933) S. 94 beschriebene Handschrift enthält, wie dort schon dargetan, auf fol. 1—59 a einen anonymen Kommentar zu den Sawāniḥ. Die Lemmata dieses Kommentars sind der mit dem Sigel N bezeichnete Text. Jedes Lemma beginnt mit „su'āl“, der Kommentar jedesmal mit „cawāb“. Auch in dieser Handschrift fehlen sehr oft die Punkte, so dass die Lesung oft zweifelhaft bleibt. Bemerkenswert ist, dass nur diese Handschrift die Vorrede, die über den Anlass zur Abfassung der Aphorismen berichtet, und das darauf zurückkommende Schlusswort enthält.

O = Handschrift der Bibliothek der Asiatic Society of Bengal, Curzon Collection III 59, fol. 40 b—73 b. 12.—13. Jahrh. d.H. Beschrieben von W. Ivanow, Concise descriptive Catalogue of the Persian manuscripts in the Curzon Collection, Asiatic Society of Bengal (Calcutta 1926) Nr. 406. Diese Handschrift habe ich nur indirekt benutzen können in einer Abschrift, die von M. Farrux Aḥmad Garcanawī Islāmābādī im Jahre 1926 angefertigt wurde und die Prof. Louis Masignon gehört, der sie mir freundlichst zur Verfügung stellte. Diese Abschrift besteht aus 53 Blättern im Format 21×17 cm, die an der linken Seite geheftet sind. 11 Zeilen indisches Nasta'liq, Überschriften rot. Zwischen den Zeilen sind die Abweichungen der Handschrift P eingetragen.

P = Die gleiche Bibliothek Ia 201. 12.—13. Jahrh. d.H. Ivanow, ebenda Nr. 407. Diese Handschrift habe ich in einer von Sayyid Wajahat 'Ali gefertigten Abschrift benutzen können, die mir Fritz Krenkow verschaffte. Diese Abschrift besteht aus 44 Blatt blaulinierten Papiere im Format 34×21,3 cm. 14—15 Zeilen indisches Nasta'liq. Sayyid Wajahat 'Ali hat seine Abschrift mit O kollationiert und eine provisorische Edition mit Apparat versucht. In diesem Apparat ist O mit dem Buchstaben A und P mit dem Buchstaben B bezeichnet.

¹⁵ So nach der jetzigen, wohl nun endgiltigen Follierung.

VI

Die beiden genannten Abschriften von O und P mit ihren Kollationen kontrollieren sich also gegenseitig. Da, wo das Zeugnis der beiden Abschriften über die gleiche Vorlage nicht übereinstimmte, habe ich zur Bezeichnung der Abschrift im Besitze Massignons neben das Sigel ein kleines m gesetzt: Om, Pm.

Auf die Heranziehung der Handschrift der Bodleiana, Fraser 176, glaubte ich verzichten zu können, da nach der Beschreibung des Katalogs (Catalogue of the Persian, Turkish.... manuscripts in the Bodleian Library, begun by Ed. Sachau, continued... by Hermann Ethé, Part I. Oxford 1889, Nr. 1297) der Text nur wenige Seiten füllt, und die Abschrift (written partly in careless Nasta'lik partly in Shikasta) sehr jung zu sein scheint.

Das Verhältnis der Handschriften zueinander ist mir nicht so klar geworden, dass ich es hätte wagen können, ein Stemma aufzustellen. A stimmt weitgehend mit N überein, O und P gehen sicherlich auf eine gemeinsame Quelle zurück, K und F gehen meist ihre eigenen Wege. Eine besondere Schwierigkeit bietet die starke materielle Differenz zwischen den Handschriften. Es gibt eine Reihe von Versen, die, weil sie den Text mitten im Satz unterbrechen (z.B. S.382), sich ohne weiteres als spätere Einschübe erkennen lassen. In anderen Fällen ist es nicht ganz sicher, ob man es mit solchen Einschüben zu tun hat, besonders dann nicht, wenn etwa von einem Vierzeiler die eine Hälfte reichlich, die andere schwach bezeugt ist. Aber auch in den Prosateilen gibt es solche Unklarheiten. So ist, wie schon gemeldet, die Einleitung über die Veranlassung der Schrift nur in der Handschrift N erhalten, obwohl doch an ihrer Echtheit schwerlich gezweifelt werden kann. Ich habe schwach bezeugte Stellen, deren Echtheit mit zweifelhaft schien, in eckige Klammern gesetzt, ohne damit sagen zu wollen, dass ich über Echtheit oder Unechtheit dieser Stellen zu einer klaren Entscheidung gekommen wäre.

Im Apparat habe ich grössere Auslassungen durch einen Absatz hervorgehoben; bei kleineren Auslassungen habe ich ausserdem, um die Übersicht über die Überlieferung zu erleichtern, bis zum Schluss der jeweiligen Auslassung statt der doppelten Trenner einfache Trenner gesetzt. Da, wo ich zu keinem klaren Verständnis des Textes oder zu keiner klaren Entscheidung über sinnändernde Varianten gelangt bin, habe ich Fragezeichen in den Text gesetzt. Ich hätte sie noch vermehren können.

In der Hoffnung, aus dem Kommentar oder der Versifizierung in der Handschrift N (Siehe Philologica 7, Der Islam 21 (1933) S. 94)

etwas für das Verständnis des Textes zu gewinnen, bin ich enttäuscht worden. Ich habe starke Zweifel, ob Kommentator und Versifikator den Text richtig verstanden haben. Etwas mehr Hilfe durfte man von den von unserer Schrift direkt abhängigen Lawā'ih des 'Ainalquzāt al-Hamadānī¹⁶, des Lieblingsschülers Aḥmad Ghazzālī's, erwarten (vergl. Philologica 7 S. 94). Tatsächlich zitiert 'Ainalquzāt die Sawānih gelegentlich ziemlich wörtlich, meistens jedoch paraphrasiert er ihren Sinn, biegt ihn aber dann in seiner Weise ab und entwickelt ihn ganz selbständig weiter, so dass der Vergleich doch seltener Nutzen gewährt, als zu wünschen wäre. An mehreren Stellen habe ich im Apparat den Wortlaut des Kommentars von N, bezw. der Lawā'ih angeführt.

Mit dem Versuch, die Sawānih zu übersetzen, habe ich begonnen, ich möchte aber erst einige Zeit verstreichen lassen, bis ich mich von neuem mit diesem schwierigen Text befasse.

Bebek, im April 1942.

¹⁶ Dass die Lawā'ih von 'Ainalquzāt stammen, ergibt sich aus Macālis al-'uṣ-ṣāq, Maclis II: 'āṣiq-i civān-i zargar būda va kitāb-i Lavā'ih rā dar miyān-i 'iṣq-i ān civān nivīṣta.

النشريات (١٥) الاسلامية

كتاب

سوانح

تصنيف

احمد بن علي

بتصحيح

ه. رينر

لستانبول : مطبعة معارف ١٩٤٢

لجمعية المشرقيين الالمانية

تیسرا باب (۵۱) تیسرا باب

بسم اللہ

فی الاما

نہی

للمتقدمین

وہو

بسم اللہ

۶۳۶۱ شوال ۱۲۸۵ھ

تیسرا باب فی الاما

من ندانستم که عشق این رنگ داشت وز جهان با جان من آهنگ داشت
دسته گل بوذ از دورم نمود چون بدیدم آتش اندر چنگ داشت

شاه جهان آفرین که در این زمانه بود
شاه جهان آفرین که در این زمانه بود

سوانح

احمد غزالی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- (1) الحمد لله رب العالمين والصلوة على سيدنا محمد وآله اجمعين ،
 این حروف مشتمل است بر فصولی چند که بمعانی عشق تعلق دارد 3
 اگر چه حدیث عشق در حروف و در کلمه نگنجد زیرا که آن
 معانی ابکارست که دست حروف بدامن خدر آن ابکار نرسد ، واگرچه
 ما را کار آنست که ابکار معانی را بذکور حروف دهیم در خلوات 6
 الکلام ، ولیکن عبارت درین حدیث اشارتست بمعانی (؟) مفادت نکرده
 بوذ و آن نکره (؟) در حق کسی بوذ که ذوقش نبوذ
 وازین دو اصل شکافد : یکی اشارت عبارت و یکی عبارت اشارت ، 9
 و بدل حروف حدود السیف بوذ اما جز به بصیرت باطن نتوان دید ،
 واگر در جمله این فصول چیزی روذ که آن مفهوم نگردد ازین معانی
 بوذ والله اعلم 12

(2) دوستی عزیز که بنزدیک من بجای عزیزترین برادرانست و مرا [با]

2-1 بسم الله ... اجمعين N : بسمه الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان
 الا على الظالمين والصلوة على رسوله محمد وآله الطاهرين A الحمد لله رب العالمين والعاقبة
 للمتقين والصلوة على نبيه محمد وآله اجمعين K بسمه وبه اعوذ واستعين الحمد لله رب العالمين
 وصلوته على سيد المرسلين محمد وآله الطاهرين وسلم تسليما F قال الشيخ الامام الاجل الاوحد
 سر الله في الارض احمد بن محمد الغزالي رحمة الله عليه O من مقالة شيخ المشايخ قطب
 الاولياء سر الله في الارض احمد غزالي رحمة الله عليه قال رضی الله عنه P

18-3 این حروف ... اجابت کردم و N : - POFKA

7 مفادات (متفاوت ؟) N : لعله که افادت نکرده بوذ (؟؟) || 9 دو : در N ||

13 دوستی : دوست N

او انسی تمام است از من در خواست کرد که آنچه ترا فرا خاطر آید
 15 در معنی عشق فصلی چند اثبات کن تا بهر وقتی مرا با او انسی
 باشد، و چون دست طلبم بدامن وصل نرسد بدان تعلل کنم و بایات
 او تمسکی می سازم

18 (3) اجابت کردم و چند فصل اثبات کردم قضای حقِ او را، چنانکه تعلق
 بهیچ جانب ندارد در حقایق عشق و احوال و اغراض عشق، بشرط
 آنکه درو هیچ حواله نبوذ نه بخالق نه بمخلوق، تا او چون درماند
 21 بذین فصول تعلل کند، هر چند که :

شعر

ولو داواك كل طيب اسٍ بغير كلامٍ ليلى ما سفاكا
 24 وليكن :

اذا ما ظمئت الى ريقها جعلت المدامة منه بديلا
 وَاَيْنَ المدامة من ريقها ولكن أعمال قلوبا عليلا

15 تا : و تا N

26-18 چند ... عليلا PON : FKA -

- 18 چند ... او را N : چند فصل اثبات (ثبت O) افاد PO || چنانکه ON : و P ||
 19 در PO : N - || 20-19 بشرط ... بمخلوق PO : N - || 20 نه بمخلوق P :
 و نه بمخلوق O || تا (با N) او چون در ماند N : تا چون در ماند PO ||
 21 بذین O : من N این P || تعلل کنند N : رجوع کنند O تعلق کنند P ||
 هر چند که PO : N - Om Pm || شعر PO : بیت N || 24 وليكن N : - PO ||
 26-25 اذا ... عليلا PN : - O

23 ديوان المعاني لابي هلال العسكري (مصر ١٣٥٢) ٢٧١/١

1.

(1) قال الله تعالى يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ (٥٤/٥)

بیت

با عشق روان شد از عدم مرکبِ ما روشن زچراغِ وصل دایم شبِ ما 3
زان می که حرام نیست در مذهبِ ما تا باز عدم خشک نیابی لبِ ما

بیت

عشق از عدم از بهرِ من آمد بوجود من بوزم عشق را زعالم مقصود 6
از تو نبرم تا نبرد بوی زعود روز و شب و سال و مه علی رغمِ حسود

شعر

9 اتانی هواها قبل ان اعرف الهوى فصادف قلبا فارغا فتمكنا
(2) روح از عدم بوجود آمد، بسرحد وجود عشق منتظرِ مرکبِ
روح بود، در بدو وجود ندانم تا چه مزاج افتاد: اگر ذات روح آمد
12 صفت ذات عشق آمد، خانه خلی یافت جای بگرفت

1 قال ... و یحبونه: بعد از 7 O || 2 بیت FA: شعر K، - N نظم O رباعی P ||
9-3 ترتیب ابیات موجود در نسخها: 9 6 4-3 A 4-3 K 4-3 9 4-3 F 7-6
|| 7-6 4-3 7-6 N 9 4-3 7-6 O 4-3 7-6 P 7-6 4-3 9 || 3 a با: آن O ||
از عدم NFKA: زعدم PO || b روشن زچراغ وصل دایم P: روشن زشراب وصل
دایم OFK دایم زشراب وصل روشن NA || 4 b باز ONFA: بار Om K گاه P ||
5 بیت N: شعر A، - F نظم O رباعی P || 6 a از بهر PNFA: برای O ||
b زعالم PONA: بعالم F || 7 b پیش از P a || a زعود PON: از عود F ||
b روز ... و مه POF: سال و چه روز و شب N || 9 b قلبا POFA: نلی N
10-21 روح ... خود PONFA: - K

10 روح NFA: فصل روح O عشق عینه P || بوجود PNFA: در وجود O || 11 بوذ:
- O || آمد: + عشق O || 12 خانه ... بگرفت POFA: - N | یافت: بیافت O ||

9 الواضح المبين في ذكر من استشهد من الحسين الغلطاي (نشر شپیس، دهلی ۱۹۳۶) ۱/۲۹

- (3) تفاوت در قبله عشق عارضیست اما حقیقت او از جهات منزّهست
که او را روی در جهتی نمی باید داشت تا عشق بوذ ، اما ندانم تا دست
15 کسب وقت آب بکدام زمین برذ ، آن نفس که رکابداری بر مرکب سلطان
نشیند نه مرکب او بوذ ، اما زیان ندارد ، کلامنا اشاره
(4) گاه خزفی یا خرزنی بدست شاگرد نوآموز دهند تا استاذ شود ،
18 گاه بتعبیه دُرّ ثمین ولؤلؤ لالا بدست ناشناس او دهند که زهره ندارد
دست معرفت استاذ که آنرا برماسد تا بسفتن رسد
(5) چون بوقلمون وقت عجایب نیرنگ بر حقیقه انفاس زند پی پیدا
21 نبوذ که روش بر آبت لا بل بر هوا که انفاس هواست خود

13 در قبله (قبل P) عشق عارضیست PONA : در قبه افناد عشق عرضت F ||
او PONA : F- || جهات POFA : جهت N || 14 اما NF : POA - || 15 کسب
NA [رجوع کنید بفصل 61 فقره 7 و فصل 74 فقره 1] : کشت F کش PO || آن NA :
و آن PO از F || رکابداری PA : برکابداری ONF || بر مرکب ONA : مرکب PF ||
سلطان NA : -POF || 16 نشیند NA : بر نشیند POF || او NFA : از آن او PO ||
اما NF : -POA || زیان NFA : زیانی PO || 17 خزفی یا خرزنی FA : خزفی
و یا خرزنی N حرفی با مهره O حریفان ما مهره P || نوآموز NFA : نوآمده PO ||
استاذ ONFA : جزوی یا استاد P || 18 در ONA : دری PF || ولؤلؤ لالا POFA :
ولولورا N || بدست : -O || او PONF : -A || 19 معرفت PONF : معزول A ||
برماسد ONA : بفرساید F تدبیر باید P || رسد POFA : چه رسد N || 20 چون NFA :
و چون PO || عجایب : -P || نیرنگ POKA : نیرنگی N بی رنگ F || پی NA : بی F
هم O کی P || 21 نبوذ PONA : شوذ F || روش N : -PO روش FA ||
بل NFA : بل که PO || بر هوا : بر دهد P || خود NF : -POA

2.

فصل

چون خانه خالی یابد و آینه صافی باشد صورت پیدا و ثابت (؟)
 3 گردد در هوای صفای روح ، کالش آن بوذ که اگر دیدۀ اشرافِ روح
 خواهد که خود را بیند پیکر معشوق یا نامش یا صفتِ عشق (؟) بیند ، و این
 بوقت بگردد حجابِ نظر او آید بخوذ و دیدۀ اشرافِ او را فرو گیرد ، تا بجای
 6 خود او بوذ و بجای خود او را بیند ، اینجا بوذ که گوید

بیت

از بس که درین دیدۀ خیالت دارم در هر که نگه کنم تویی پندارم
 9 زیرا که راهش بخوذ بر عشقست ، تا بر عشق گذر نکند که کلی
 او را فرو گرفته است بخوذ نتواند رسید ، و جلالتِ عشق دیدۀ او را گذر
 ندهد ، زیرا که مرد در عشق غیرتِ اغیار بوذ نه غیرتِ خود

1 چون PONFA : + عشق K || یابد NFKA : ماند PO || و آینه PONFA : واز
 انفاس آینه K || باشد POKFA : کردد N || پیدا و F : عین PNA ، - عشق O ||
 ثابت NFKA : نقاب PO || 3 هوای صفای PONA : هوا صافی K صفاء هوای F ||
 آن بوذ که PNKA : این بود که O آنکه F || 3 و 5 اشراف F : اشراق PONKA ||
 4 پیکر ... عشق : - K | یا PONA : با F | یا صفت عشق POA : یا صفاتش با آن F
 یا صفاتش N || بیند OF : - PNKA || و این ONFA : و آن PK || 5 بوقت ONKA :
 وقت PF || و NKA : - POF || او را PONFA : او K || فرو NA : فرا K
 فرود PO ، - F || 6 خود او A : او خود PONFK || اینجا بوذ که گوید NF :
 اینجا بود که KA واز اینجا گفته اند K واز اینجاست PO || 7 بیت N : مصراع POFA
 مصرع K || 8 N a : - POFKA || 9 بخوذ NFKA : بخودی O بخودی P ||
 بر : در A || عشقست : عشق P || کلی NFKA : بکلی PO || 10 فرو PNKA :
 فرود O فرا F || نتواند PONKA : نتوان F || و جلالت : اغیار و جلالت O ||
 دیدۀ او : + نظر O || 11 زیرا که POFKA : زیرا N || اغیار : دیگران O

بیت

12

خیالِ تُرکِ من هر شب صفاتِ ذاتِ من کردذ
هم از اوصافِ من بر من هزاران دیده‌بان (؟) گردذ

شعر

15

أَنَا مِنْ أَهْوَى وَمَنْ أَهْوَى أَنَا نَحْنُ رُوحَانِ حَلَلْنَا بَدَنًا
فَإِذَا ابْصَرْتَنِي ابْصَرْتَهُ وَإِذَا ابْصَرْتَهُ ابْصَرْتَنَا

18 اشارت هم بدين معنى بوذ، وليكن دور افتاد در دوم مصراع كه

«نحن روحان حللنا بدنا» قدم از يكي در ذوى نهاده است، اول مصراع

قريبترست كه «انا من اهوى ومن اهوى انا»

21 اینجا بوذ كه اين معنى درست آيد كه گفته است

بیت

گفتم صنا مگر كه جانانِ منى اكنون كه همى نگه كنم جانِ منى
24 اینجا كه در تمامى بيت گفته است :

12 بیت PNFK : مصراع A نظم O || 13 a خیال : چو حسن O || b ذات POFKA :

و ذات N || 14 a هم از : همه P || اوصاف من : اوصاف خود O || b دیده‌بان :

اعله دیده‌بن (؟) || گردذ N : سازد POFKA

30-15 شعر ... نیست : - K

17 a ابصرتنى POA : ابصرتنا FN || PO + : نحن فى الآجال سياتن اذا ذهبته محبته مت انا

(سياتن : سياتن PO | ذهبته P وهبته O | محبته P مهجته O | مت انا O متانانا P)

18 وليكن NFA : اكرچه O واكرچه P || مصراع كه : - P || 19 نهاده است :

بنهاده است O نهاده نیست P || مصراع : مصراع O || 21 اینجا PONA : اين F ||

اين معنى POA : معنى N اين دعوى F || 21-22 كه گفته است بيت (نظم O) : - F ||

23 a مگر كه POFA : مگر تو N || b همى نگه كنم : كه نگه كنم همى N ||

24-25 اینجا ... بيت POF : - NA | اینجا كه OF : و اینجا P | تمامى OF : تمامت P

17-16 ديوان الحلاج JA 1931,92

بیت

- مُرندِ گِردمِ گر تو ز من بر گردی ای جان و جهان تو کفر و ایمانِ منی
 27 مگر می بایست گفتن « بی جانِ گِردمِ گر تو ز من بر گردی » ، ولیکن چون
 گفتارِ شاعرانِ بوذ در نظم و قافیه ماند ، گرفتاریِ عاشقانِ دیگرست
 و گفتارِ شاعرانِ دیگر ، حدِ ایشان پیش از نظم و قافیه نیست

3.

فصل

- (1) گاه روح عشق را چون زمین بوذ تا شجرهٔ عشق ازو بر روید ،
 3 گاه چون ذات بوذ صفت را تا بذو قایم شود ، گاه چون انباز بوذ در خانه
 تا در قیام او نیز نوبت دارد ، گاه او ذات بوذ و روح صفت تا قیام روح بذو
 بوذ ، اما این هر کس فهم نکنند که این از عالم اثبات دوم است که بعد المحو بوذ
 و اهل اثبات قبل المحورا کوژ نماید ، گاه عشق آسمان بوذ و روح زمین 6

25 بیت PF : نظم O || 26 a تو ز من بر گردی PONA : ز تو من بر کردم F ||
 b و جهان ONFA : جهان P || 27 گفتن PNA : گفت F گفت مصرع O || بی POA :
 که بی N که ع بی F || 28 شاعران NA : شاعر POF || بوذ ... ماند : -N ||
 و قافیه : قافیه P || ماند A : فرود آید F نگاه داشتن باید PO || 28-29 گرفتاری ...
 دیگر : که F || 28 گرفتاری NA : گفتار PO || 29 حد ... نیست : پیش
 از گرفتاری N || + وحد عشق جان دادنت F

2 شجرهٔ عشق NFK : شجرهٔ العشق POA || بر روید NA : بروید POF
 بر آید K || 3 گاه PFK : و گاه ONA || صفت را تا POFK : -N روح را تا A ||
 گاه POFKA : و گاه N || انباز POFKA : همساز N || در خانه NFKA : در دوکان
 یا در (در: -P) خانه PO || 4 گاه : و گاه O || و: -O || 5 اما این NFKA : اما PO ||
 هر کس K : کس PONFA || این ... اثبات : آن اثبات عالم P || که بعد POFK :
 بعد AN || 6 کوژ OA : کوژ K کوژ NF کور P || نماید : + ع چون آب و گل
 مرا (مارا N) مصور کردند (کرده اند N) NF

تا وقت چه اقتضا کند که چه بارز ، گاه عشق تخم بوذ و روح زمین تا خود
 چه روید ، گاه عشق گوهر کانی بوذ و روح کان تا خود چه گوهر آید
 9 و چه کان ، گاه آفتاب بوذ در آسمان روح تا خود چون تابذ ، گاه شهاب بوذ
 در هوای روح تا خود چه سوزد ، گاه زین بوذ بر مرکب روح تا خود
 که بر نشیند ، گاه لگام بوذ بر سر سرکشی روح تا خود بکدام جانب
 12 گرداند ، گاه سلاسل قهر کرشمه معشوق بوذ در بند روح ، گاه زهر ناب
 بوذ در کام قهر وقت تا خود کرا گزذ و کرا هلاک کند ، چنانکه گفته است:

بیت

15 گفتم که زمن نهان مکن چهره خویش تا بر دارم زحسن تو بهره خویش
 گفتا که بترس بر دل وزهره خویش کین قتنه عشق بر کشد دهره خویش

7 تا وقت چه (چه: -P) اقتضا کند PONKA : تا خود F || که چه POK : و چه NA
 چه F || گاه عشق تخم PONK : گاه تخم A گاه خود عشق تخم F || 7-8 تا خود چه
 روید A : تا وقت چه اقتضا کند و چه روید F تا خود چه بروید POK تا چه روید N ||
 8 عشق گوهر : گوهر A || کان تا PONFA : کان بود تا K || گوهر آید F : گوهرست
 PONA گوهر باشد K || 9 و چه کان NK : و چه کانست POA وجه وجه کانست F ||
 گاه آفتاب NFKA : گاه عشق آفتاب PO || آسمان PONA : سمای F سمای K ||
 خود چون : خود A چون PONFK || 10 تا خود چه K : تا چه PONFA ||
 10-11 تا خود که F : تا که PONKA || 11 بر PONFA : بر وی K || سر سرکشی FA :
 سر سرکش K سرکشی PN سرکش O || جانب : طرف P || 12 گرداند PFKA :
 کراید N بگرداند O || کرشمه : و کرشمه PO || 13 کام قهر وقت PO : قهر وقت A
 کام وقت K کام وقت روح F قهر وقت N || تا خود ... هلاک کند : -K |
 تا خود NA : تا POF | گزذ : کیرد NA کزاید F آید PO || چنانکه گفته
 است PO : -NFKA || 14 بیت NF : فصل A شعر K نظم O رباعی P || 15 a زمن
 نهان مکن FKA : نهان مکن زمن PON || 16 a بترس PONFA : بخش K

- (2) این همه نمایشِ وقتِ بوذ در تاوشِ علمِ که حدِّ او ساحل است اورا
 18 بلجہ کار راه نیست ، اما جلالتِ او از حدِّ وصفِ وییان وادراکِ علمِ
 دورست ، چنانکه گفت :

غزل

- 21 عشق پوشیدست هرگز کس ندیدستش عیان
 لافهای بیهذه تا کی زبند این عاشقان
 هرکس از پندارِ خود در عشق لافی میزند
 24 عشق از پندارِ خالی واز چنین واز چنان
 (3) هستیِ ذره در هوا محسوس است ونا یافتش معلوم ، اما هر دو بتابش
 آفتاب گروست

27

بیت

خورشید توئی و ذره مائیم بی روی تو روی کی نمائیم
 تا کی ز نقابِ چهره ؛ یکدم از کوه بر آی تا بر آئیم

- 17 نمایش : PONFA : تابش K || در تاوش FA : در تابش K تا در تاوش N
 تابش PO || حد او PONFK : علم در A || 18 اما PONFA : آنرا که K ||
 او PONFA : عشق K || حد وصف OF : حد وصف A حد صفت K حد
 وصف PN || علم : - N || 19 چنانکه گفت NFA : - K چنانکه گفته است PO
 20 غزل NA : بیت F شعر K ابیات O رباعی P || 21 هرگز PONKA : وهرگز F ||
 23 میزند PONA : میزند FK || 24 خالی PONKA : دور F || واز : از PO ||
 25 محسوس : محسوس A || ونا یافتش PONK : ونا یافتش FA || 26 گروست
 PONFA : بکرواست K || بیت NK : - POFA || 28 a خورشید ...
 مائیم NFK : - POA || b - a بی ... یکدم N : - POFKA || b از
 کوه ... آئیم NFK : - POA

- 30 (4) کہ نہ ہمہ دست نادانن از بزرگی و تعالیست ، از لطافت ہم بوذ
 واز فرط القرب ہم بوذ ، نہایت علم ساحل عشقست ، اگر بر ساحل بوذ
 ازو حدیثی نصیب او بوذ ، و اگر قدم پیش نہذ غرقہ شود ، آنگہ کی یارذ کہ
 33 خبر دہذ و غرقہ شدہ را کی علم بوذ

بیت

- حسن تو فزونست زینائی من راز تو برونست زدنائی من
 36 در عشق تو انہست تنہائی من در وصف تو عجز است توانائی من
 لا بل علم پروانہ عشق است ، علمش برون کارست ، اندرو اول
 علم سوزذ آنگہ ازو خبر کی بیرون آرد

31-30 کہ نہ ہمہ ... القرب ہم بوذ : - K

- 30 تعالیست : تعالی بود PO || ہم بوذ : ہم بود O ہم باشد P || 31 واز :
 از PO || اگر بر ساحل بوذ PONFA : مکر بر ساحل K || 32 غرقہ PONA :
 غرق FK || 32-33 کی یارذ کہ خبر دہذ : کی یارود وکی خبر دہذ A کسی باید کہ خبر
 دہذ F کہ ناید K کہ یارذ کہ خبر دہذ N کہ خبر یابد کہ خبر دہذ O کہ خبر دہذ
 یابد و کہ خبر دہذ P || 33 شدہ را کی PONFA : شدہ باشد کہ K || 34 بیت NFA :
 شعر K ایات O رباعی P || 36 : b پیش از a K || a انہست NKA : نہیست Z F
 انتہاست PO || 37 بل : بد PO || 38 ازو خبر کی POA : او خبر کی K او کہ F
 او خبر کہ N || آرد : آید O

4.

فصل

فی الملامة

- 3 (1) کالش ملامتست و ملامت سه روی دارد: یک روی در خلق و یک روی در عاشق و یک روی در معشوق، آن روی که در خلق دارد صمصام غیرتِ معشوقست تا باغیار باز ننگرد، و آن روی که در عاشق دارد صمصام غیرتِ وقتست تا بخوذ و انا ننگرد، و آن روی که در معشوق دارد صمصام غیرتِ عشقست تا قوت هم از عشق خورذ و بسته طمع ننگردذ و از بیرون هیچ چیزیش در نباید جست

9

بیت

چون از تو بجز عشقِ نجویم بجهان هجران و وصالِ تو مرا شد یکسان
بی عشقِ تو بودنم ندارد سامان خواهی تو وصالِ جوی و خواهی هجران

2 فی الملامة: F- || 3 کالش: عشق کالش K || 4-3 یک روی ... و یک روی ...
و یک روی FKA: یکی ... و یکی ... و یکی N یکی روی ... و یکی روی ... و یکی روی PO |
3 خلق: معشوق K || 4 معشوق آن NA: خلق آن K معشوق است اما آن F
معشوق این O معشوق و آن P || 5 معشوقست: عشق است P || تا ... ننگرد: -F ||
6 صمصام NFKA: خنجر PO || بخوذ و انا ننگرد NA: بخوذ باز ننگرد POK
با خود ننگرد F || 7-6 معشوق دارد POFK: معشوقست NA || 7 صمصام: شمشیر P ||
و بسته NFA: بسته POK || 8 واز: آن O || بیرون ... جست A: بیرون هیچ
چیزش در نباید جست K بیرونش هیچ نباید جست البته F برون هیچ چیزیش
در نباید N بیرون متحیری هیچ در نباید (نیاید P) PO || 9 بیت NFKA: ابیات O
رباعی P || 10 a چون از تو بجز PONKA: جانا بجز از F || نجویم NFKA:
نخواهم PO || 11 b و خواهی KA: خواهی PONF

- 12 (2) وهر سه صمصام غیرتست در قطع نظر از اغیار ، زیرا که این کار بوذ که بجائی رسد که عاشق غیر بوذ و معشوق هم غیر بوذ ، و این سلطنت تابش عشق بوذ زیرا که قوت کمال عشق از اتحاد بوذ و درو تفصیل عاشق و معشوق در ننگنجد ، آنکه وصال فراهم رسیدن داند و از آن حال قوت خورد آن نه حقیقت عشق بوذ

بیت

- 18 بد عهدم وبا عشق توام نیست نفس گر هرگز گویمت که فریادم رس
خواهی بوصال کوش و خواهی بفرق من فارغم از هر دو ، مرا عشق تو بس
- (3) عشق باید که هر دورا بخورد ، تا حقیقة الوصال در حوصله عشق
- 21 بوذ امکان هجران برخیزد ، و این هرکس فهم نکنند ، چون وصال انفصال بوذ انفصال عین وصال بوذ ، پس انفصال از خود عین اتصال بوذ ،

12 وهر : هر K || این کار NFA : این کاری K غیرت آن PO || 13 رسد POKA :
برسد F نرسد N || هم غیر بوذ A : هم غیر N غیر بود OF غیر PK || و این :
این O || 14 عشق بوذ : عشق است P || قوت - P || و درو : و در N ||
15 در ننگنجد A : ننگنجد N نبود PFK شود O || وصال NFKA : وصال را PO ||
و از آن FK : و از این PONA || 16 حال A : - F حالی N حالت POK ||
قوت خورد : خود O || آن نه حقیقت NA : نه POFK

17-19 بیت ... تو بس NF : - POKA

18 a بد N : بر F || b گر هرگز گویمت که فریادم N : هرگز نکویمت بفریادم F ||
19 a و خواهی N : خواهی F || 20 عشق KA : عشق PO فصل عشق NF ||
که PONKA : تا F || 21 بوذ امکان PONFA : شود از کار K || هر کس K :
کس ONA کم کسی F کس که P || نکنند : کند F || 22 انفصال از
ONFKA : انفصال او از P

- اینجا قوت بی قوتی بوذ و بوذ نابوذ و یافت نایافت و نصیب بی نصیبی
 24 (4) و اینجا هرکس راه نبرد، که مبادئی او فوق النهایتست، نهایت او در
 ساحت علم کی گنجذ و در صحرای و هم کی آید، و این حقیقت دُرّیست در صدف
 و صدف در قعر دریا و علم را راه تا بساحل بیش نیست اینجا کی رسد
 27 (5) اما چون علم غرقه شود یقین گمان گردد، از علم و از یقین ظنی متواری
 بر آید تا در لباس تلبیس «ظننت» (۲۰/۶۹) بدرگاه تعزز این حدیث گذر
 یابد، «اولم تؤمن قال بلی ولكن» (۲۶۰/۲) اشارت بدين چنین کاری بوذ،
 30 «انا عند ظنّ عبدی بی فلیظنّ بی ماشاء» همین بوذ، فالعبد متصل بالظنّ

23 قوت بی NFKA : قوت وی بی PO || و بوذ NKA : F - و بود وی PO ||
 نابوذ ONFKA : نا بودی P || و یافت NKA : یافت F و یافت وی PO | یافت نا یافت
 و بود نابوذ K || و نصیب NFKA : و نصیب وی PO || بی نصیبی ONF : بی نصیب PKA ||
 24 کس NK : کسی POFA || او : F - || النهایتست NFA : النهایه است K
 النهایتست O نهایت است P || نهایت POFK : و نهایت NA || 25 وهم NF :
 اندیشه POKA || و این حقیقت NA : و این K این POF || دریست POF :
 در است NKA || 26 و صدف : F - || در قعر دریا FK : در در دریا نیستی A
 در دریای نیستی N در دریا PO || راه تا بساحل بیش A : بساحل بیش راه F
 راه بساحل بیش POK راه تا ساحل بیش N || اینجا : اینجا F || 27 علم : - O ||
 غرقه NF : غرق POKA || گردد : شود K || از علم : و از علم P || 28 بر آید NA :
 بر آرد F بر آورند PK پردازند O || تلبیس : تلبیس O || ظننت [بغير تقیظ] A :
 ظنت F ظن K طینت N ظنی PO || گذر NFKA : راه PO || 29 ولكن : + لیظمن
 قلی N || بدين چنین کاری POF : باین چنین کاری KA بچنین کار N ||
 بوذ NFKA : دارد PO || 30 فلیظن بی ماشاء همین بوذ NA : - POFK

30 مشکاة الانوار فیما روی عن الله سبحانه من الاخبار لابن العربی (حلب ۱۹۲۷)

والظنُّ متصلٌ بالربِّ ، آن ظنّ غَوَاصٍ این بحراست ، مگر آن گوهر بدستش
افتد یا او بدستِ آن گوهر افتد

33 (6) ملامتِ خلق برای آن بوذ تا اگر یک سرِ موی از درونِ او بیرون

می نگرذ یا از بیرون متنفّسی دارد یا متعلّقی - منقطع شود ، چنانکه غنیمتِ

او از درون می بوذ هزیمتش هم آنجا بوذ « اعودُ بك منك » ، شبع وجوعش

36 از آنجا بوذ « اَشْبِعُ یومًا واجوع یومًا » ، بیرون کاری ندارد

بیت

این کویِ ملامتست و میدانِ هلاکِ وین راهِ مُقامرانِ بازندهِ پاک

39 مردی باید قلندری دامن چاک تا برگذرذ عیاروار و ناباک

31 بالرب : + تعالی عن الاتصال K || آن ظن NFA : این ظن PO آن K ||
این بحر NFKA : آن بحر یقین PO || است : بود F || گوهر بدستش POA :
کوهش بدست NF در بدستش K || 33 برای آن NFKA : برای این PO ||
تا OFKA : که تا N تا آنکه P || اگر NFKA : اگر کسی PO ||
یک سر موی FK : یکسر موئی PO سر یک موی A || از درون او FA :
از درون وی K او N از درون و PO || 34 می نگرذ PONA : آید K نکرد F ||
متنفّسی PONFK : متنفّر (?) A || دارد PNFKA : - O || متعلق : +
دارد K || 35 او : - O || 36-35 شبع وجوعش از آنجا بوذ PONA : شبع
وجوعش از بوذ K شبع از آنجا بوذ وجوع از آنجا F || 36 اشبع بوما واجوع
یومین PO || کاری PONFK : کار A || 37 بیت NFA : شعر K ابیات O رباعی P ||
38 b مقامران بازندهِ پاک POFKA : مقام بران بازندهِ N || 39 a قلندری POFKA :
قلندر N || دامن چاک POFA : و دامن چاک N که من خاک K || b و ناباک FK :
و چالاک A چالاک N بی باک O و بی باک P

بطمع کار از اغیار برگردز وروی در کار آوردن و باک ندارد تا درست آید

بیت

- 42 بل تا بدرند پوستینم همه پاک از بهر تو ای یار عیار چالاک
در عشق یگانه باش و از خلق چه باک معشوق ترا و بر سر عالم خاک
- (7) پس یکبار دیگر سلطنت غیرت معشوق بتابد ، ملامت بانگ
بر سلامت زند رویش از خود بگرداند ، در حق خود ملامتی گردد ، 45
« رَبَّنَا ظَلَمْنَا » (۲۳/۷) اینجا روی نماید
- (8) پس یکبار دیگر غیرت عشق بتابد رویش از معشوق بگرداند ،
زیرا که بطمع معشوق از خود بر خاسته است ، داغ بر طمع او نهد ، 48
نه خلق و نه خود و نه معشوق ، تجرید بکمال بر تفرید عشق تابد ، توحید

40 بطمع ... آید NFKA : بیت دیگر هم برین معنی گفته است O دیگر همدرین
معنی گفته اند P | بطمع NFK : بر طمع A | تا درست آید NF : - KA ||
41 بیت ONA : شعر K رباعی P ، - F || 42 a بل : بد O || b چالاک N :
وچالاک PO ناباک FK و ناباک A || 43 a واز POF : وز NK از A ||
b معشوق POKA : معشوقه NF || ترا ONFKA : صرا P || سر : + همه O ||
44 بتابد FA : بتاود N نیابد (؟) K بیاید PO || بانگ NF : باز KA بار PO ||
45 رویش POFK : ورویش NA || بگرداند PNEK : بر گرداند OA
47-45 در حق ... بگرداند : - F

45 در حق خود POK : ودر خود NA || 47 بتابد NKA : بیاید PO ||
رویش NK : ورویش POA || بگرداند : بر گرداند O || 48 بطمع PONKA :
طمع F || خواسته POFK : خواسته NA || داغ NFKA : دل PO || نهد ONK :
نهد FA نهد P || 49 و نه خود و نه NKFA : نه خود نه PO || معشوق : + داند K ||
تجرید بکمال PONK : تجرید و کمال A کمال تجرید F || بر : - O || تفرید عشق
PONFA : تفرید K || تابد F : تاود A نابد K تازد N یابد PO || 49-50 توحید
اورا و او خود هم : توحید اورا و او و خود هم N توحید اورا و او خود F توحید
وجود هم A توحید خود هر (؟) K توحید خود هم PO

اورا واو خود هم توحید را بوذ ، درو غیری را گنجایش نبوذ ، مادام که با او
 51 بوذ قیام او بدو بوذ و قوت او هم ازو بوذ ، عاشق و معشوق اورا همه
 غیر بوذ

(9) چون بیگانگان ازین مقام علم خبر ندارد و اشارت علم بدو
 54 نرسد ، چنانکه عبارتش بدو نرسد ، اما اشارت معرفت برو دلالت
 کند که معرفت را حد و آخرش نبوذ (؟) یک حد او با خرابه است ، نه چون
 علم که حدود او همه عمارتست ، اینجا تلاطم امواج بحار عشق بوذ ، بر خود
 57 شکنند و بر خود گردن

بیت

ای ماه بر آمذی و تابان گشتی گرد فلک خویش خرامان گشتی
 60 چون دانستی برابر جان گشتی ناگاه فرو شذی و پنهان گشتی

51-50 درو ... بدو بوذ : - F

50 درو KA : و درو ON ، - P || غیری را گنجایش : غیری را کنجای A غیری را
 کنج NK غیری کنجایش O غیری را درو کنج P || 51-50 مادام که با او بوذ :
 مادام با او بود A مادام که او بود N ، - POK || 51 قیام او بدو NA : قیام او هم
 با او K قیام او هم بدو PO || وقوت او PONKA : وقوت F || عاشق PONFA :
 و عاشق K || اورا همه PNFK : اورا هم A هم اورا O || 52 غیر : غیرت P || 53 ازین
 مقام علم خبر ندارد NK : ازین مقام خبر ندارد A ازین مقام علم و خبر ندارند F
 علم ازین مقام خبر ندارد PO || 54 چنانک ... نرسد : - F | چنانکه POA :
 چنانچه NK || برو NA : بروی K بوی F بدو PO || 55 حد و آخرش نبوذ یک حد او با
 خرابه است A : حد و آخرش نبود حد او با آخر ابدست N یک حد و اجزانیست OK
 یک حد با خرابیست F یک جز و اجزانیست P || 56 حدود او PONF : حدودش K
 حدود A || همه NKFA : را PO || امواج بحار POFKA : امواج N ||
 بر ONFKA : چون بر P || 57 و بر POKA : و هم بر NF || گردن POKA :
 کدرد NF || 58 بیت ONFA : شعر K رباعی P || 59 a و : - O || b گرد
 PONFK : کردی A || 60 a چون دانستی PONKA : دانسته شدی که F || برابر
 جان کشتی POA : برابری جان کشتی K عاشق روی توام NF

سوانح - ۲

(10) هم او آفتاب وهم او فلک ، هم او آسمان وهم او زمین ، هم او عاشق وهم او معشوق وهم او عشق ، که اشتقاق عاشق و معشوق از عشقت ، چون عوارض اشتقاقات بر خاست کار باز با یگانگی حقیقت 63 خود افتاد

5.

فصل

ملامت در عاشق و معشوق و خلق گیرم که همه کس در آن راه برد ، اینجا نقطه هست مشکل و آن ملامت در عشق است ، که چون عشق 3 بکمال رسد روی در غیب نهد و ظاهر علم را وداع کند ، او پندارذ که رفت و وداع کرد و او خود در درون خانه متمکن نشسته بود ، و این از عجایب احوالست ، وداع در رفتن بود نه وداع بر رفتن ، و این از مشکلات 6

61 وهم او فلک NA : هم او فلک PFK هم فلک O || هم او آسمان PNFKA :
و هم آسمان O || وهم او زمین PA : هم او زمین NFK ، - O || 61-62 هم او عاشق
NFKA : و هم PO || 62 وهم او معشوق POA : هم او معشوق NFK || عشق
... از : - F || 63 عوارض اشتقاقات N : عوارض اشتقاق PO عوارض اشتقاقات
FKA || بر خاست : - F || باز K : - NFA او PO || با یگانگی PONFA :
بیگانگی K || حقیقت PONFA : - K || 64 افتاد POFA : افتد NK

2 عاشق NFKA : عشق عاشق PO || کس (کسی A) دران راه برد OA : همه
کس بدان راه نبرد K را راه بود دران F کس را درو راه بود N را دران راه برد P ||
3 اینجا نقطه هست N : اینجا نقطه هست A اینجا نکته هست K اینجا نقطه هست F
اما اینجا دقیقه ایست O اما دقیقه ایست P || مشکل : + همه کس بدو راه نبرد N ||
4 در غیب POA : در عیت (!) خود K بفتت F در غیبت N || و ظاهر علم را
POFKA : و ظاهر را N || او POFA : و K ، - N || 5 او FKA : او PO
و ان N || درون PONFA : اندرون K || نشسته بود FKA : نشسته باشد N
نشسته است O کشته است P || 6 وداع POKA : آن وداع F این وداع N || در
رفتن ... رفتن PONKA : در رفتن نه وداع رفتن بود F

این حدیث است و کمال کالست ، هر کسی بدو راه نبرد ، و مگر اشارت
بدین معنی بود آنچه گفته اند :

بیت

ولیکن هوا چون بغایت رسد شوذ دوستی سهر بسر دشمنی

6.

فصل

ملامت تحقیق عشق

3 هم بوذ که عشق رخت بر گیرد و عاشق خجل شود از خود و از خلق و از
معشوق ، در زوال عشق متأسف باشد بر آن دردی بخلیفتی بماند آنجا
بدل عشق مدتی ، آنگاه تا خود بکجا رسد آن درد ، و آن نیز رخت

7 هر کسی بدو راه نبرد K : و هر کسی راه بآن نبرد F و هر کسی بدو راه نبرد N
هر کسی را با او (بدو O) راه نبود OA هر کسی را راه بدو نبود P || و مگر NA :
مگر POFK || 8 بدین NKA : به این F برین PO || آنچه PNFA : که OK

1 فصل POFKA : -N || 2 تحقیق A(؟)PONF : در تحقیق K | ملامت در تحقیق
عشق : این کلهها در K بحروف سرخ نوشته شده و راجع بعنوان فصل مینماید و در
نسخهای دیگر راجع بمن می نماید || 3 که عشق رخت بر گیرد و عاشق خجل شود :
که عشق رخت بر گیرد او (و N) خجل شود NA که عاشق خجل شود K اگر
خجل شود F که خجل شود PO || 4 در PNFA : و در O و بر K || باشد ONFA :
شود K بود P || بر آن N : بران A بدان F زیرا که PO ، -K || بخلیفتی
PONFK : بخلیفتی A || بماند PONF : نماید KA || 5 آنگاه FA : آنکه
N ، - POK || تا خود بکجا رسد آن درد و آن N : تا بکجا رسد آن درد
و آن A تا خود بانجا رسیده بود که آن درد K تا خود بکه رسد از درد آن F
تا خود بکجا (یکجا P) رسد آن درد PO

- بر گیرذ تا کاری تازه شود ، و نیز بسیار بوذ که عشق روی بپوشد از
 زرق (؟) نمایش عشقی و دردی نمودن گیرذ که او بو قلمون است هر زمانی
 رنگی دیگر بر آورد ، و گاه گویند که رقم و رفته نباشد

7.

فصل

- عشق را اقبالی و ادباری هست زیادتی و نقصانی و کالی ، و عاشق را
 درو احوالست ، در ابتدا بوذ که منکر بوذ آنگاه تن در دهد ، آنگاه
 ممکن بوذ که متبرّم شود و راه انکار دیگر باره رفتن گیرذ ، این احوال
 باشخاص و اوقات بگردد : گاه بوذ که عشق در زیادت بوذ و عاشق برو منکر ،
 و گاه بوذ که او در نقصان بوذ و خذاوندش بر نقصان منکر ، که عشق را

6 شود PONFA : بسود K || و نیز بسیار بوذ که NA : و بسیار بود نیز که PK
 و بسیاری بود نیز که F و بسیار بود که نیز O || عشق PONKA : F- || 7 زرق F :
 ورق PONKA || عشق PNFA : عشق OK || و دردی NFA : و درد K و در
 هر رنگ O و در هر رنگی P || بو قلمون است POF : ابو قلمونست K بو قلمون
 و قست NA || 8 رنگی دیگر بر آورد و (O -) گاه POFA : برنگی
 و گاه K رنگی دیگر بر آرد و گاه F رنگی دگر بر آورد N || که ONA : ONA - PFK ||
 و رفته نباشد A : و نرفته باشد POK و نه رفته بود F و رفته باشد N

2 اقبالی POFK : اقبالی NA || هست : هست و O است P || زیادتی و نقصانی
 PONKA : زیادت و نقصان F || و کالی PONA : و کالی K و کالی هست F || و عاشق را
 PONFK : و عشق را A || 3 بوذ که NKA : که F ، - PO || 3-4 منکر بوذ
 آنگاه تن در دهد آنگاه ممکن بوذ که PK : منکر بود آنگاه ممکن بود F منکر بود N
 منکر بود که O ، - A || 4 متبرّم شود FKA : متبرّم شود PO ، - N || و راه انکار
 دیگر باره NFKA : و دیگر بار راه انکار PO || این احوال KA : این حال F این N
 و این احوال PO || 5 گاه بوذ که K : گاه ONFA و گاه P || عشق در NFKA :
 عاشق در O عاشق منکر در P || بوذ PONFA : - K || 6 و گاه بوذ که : گاه بود که K
 و گاه PONFA || بوذ و PONFA : - K || که عشق را PONFA : و عشق را K ||

قلعه عاشق در خویشان داری می باید گشاذ تا رام شود و تن در دهد

بیت

9 با دل گفتم که راز با یار مگو زین پیش حدیث عشق زهار مگو
دل گفت مرا که این دگر بار مگو تن را بیلا سپار و بسیار مگو

8.

فصل

(1) خاصیت آدمی این نه بس است که محبوبش پیش از محبی بود؟
3 این اندک منقبتی بود؟ « يُحِبُّهُمْ » (ه/ه) چندان نزل افکنده بود آن
گذارا پیش از آمدن او که الی ابد الآباد نوش میکنند هنوز باقی بود
(2) جوانمردا، نزلی که در ازل افکنند جز در ابد چون استیفا توان

7 می باید گشاذ POK : می باید کشادن A می باید کشود N می باید F || 8 بیت NFA :
شعر K رباعی PO || 9 و 10 مگو PKA : مکوی ONF || 10 b و بسیار FKA :
بسیار PON

2 آدمی OK : آدم NFA عاشق P || این نه PONFK : نه A || بس است : بس
باشد P بسبب O || محبوبش پیش از محبی PONA : محبوب بس بس است محبی K
محبوبش از محبی F || 3 این اندک منقبتی بود POA : این اندک منقبتی نبود K این نه
اندک منقبتی است F این نه اندک محبی بود و منقبتی N || چندان POKA :
چندانی NF || نزل POFA : برک K بدل N || 3-4 آن گذارا NFK : از گذارا A
که این مشتی گذارا O آن مشتی گذارا P || 4 پیش از آمدن PONFA : نزکی پیش
از آمدن (?) K || او NFKA : ایشان PO || الی ابد الآباد : الی ابد الآباد A ابد
الاباده K من الازل الی الابد NF تا ابد الآباد PO || میکنند NFKA : میکنند PO ||
هنوز POKA : و هنوز NF || باقی بود PONKA : باقیست F || 5 جوانمردا نزلی که F :
جوانمردا برکی کی A جوانمردی برکی که K جوانمردانرا N جوانمردانرا P جوانمردانرا
نزلی O || افکنند NA : افکنده K افکنند F افکنند PO || ابد POFN : ابد
خود A اید K آید N || توان NFA : تواند K تواند PO

- کرد؛ لا بل نُزلی که قَدَم در ازل افگند حدثان در ابد چون استیفا تواند
 کرد؟ « فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ » (۱۷/۳۲)
 (3) جوانمردا، ازل اینجا رسید، ابد بنهایت نتواند رسید، نزل هرگز
 تمام استیفا نیفتد، اگر بسر وقت خویش بینا گردی بدانی که قاب قوسین⁹
 (۹/۵۳) ازل و ابد دل تست و وقت تو

9.

فصل

- (1) سِر آن که عشق هرگز تمام روی بکس ننماید آنست که او
 مرغِ ازلست اینجا که آمده است مسافر ابد آمده است، اینجا روی
 بدیده حدثان ننماید که نه هر خانه آشیانِ او را شاید که آشیان از جلالت
 7-6 لا ... کرد : O | 6 نزی PONFA : ترکی K | حدثان در ابد F : حدثان
 در اید A چون حدثان در اید N حدیث ان در اید K حدثاً در آید PO | 6 چون
 استیفا تواند NF : چون استیفا توان A استیفا توان K استیفا تواند PO ||
 8 جوانمردا PNFA : جوانمردی K جوانمرد O || ابد بنهایت نتواند رسید A : بدینجا
 نهایت نتواند رسید K ابدرا بنهایت نتوان رسید F ابد بنهایت نه رسید N ابد هرگز
 بنهایت نتواند رسید PO || 9 تمام استیفا PONF : تمامی استیفا K استیفا تمام A
 10-9 اگر ... تو : - A
 9 خویش N : خود K ، -POF || گردی PONF : شوی K || قاب قوسین NFKA :
 تاب آفتاب PO || 10 ازل و ابد PONKA : ابد و ازل F || دل : -O || وقت PONFA :
 بوقت K || تو NFKA : تست PO

- 2 آن که OA : این که PFK آن N || عشق هرگز NFA : هرگز عشق POK ||
 تمام روی ONA : روی تمام K روی F بتمام روی P || آنست که او NFA : که
 دستی که K بدانست او O بل آنست که او P || 3 اینجا که PO : اینجا NA که اینجا FK ||
 مسافر ابد آمده است N : مسافر به آمده است K مسافر آمده است A مسافرانه
 آمده است PO ، F- || روی : روی P || 4 بدیده حدثان PONKA : بحدثان F ||
 ننماید PONFA : نماید K || آشیان A : آشیانه N ، -POFK || شاید PONKA :
 بشاید F || آشیان POFA : ایشان K ، -N

ازل داشته است ، گاه گاه وا ازل پرّذ ودر نقابِ پرده جلال و تعزّزِ خود
 6 شود ، وهرگز روی جمال بکمال بدیده علم نموده است و نماید
 (2) برای این سرّ اگر وقتی نقد (؟) امانت ویرا بیند آن وقت بوذ که
 از علایق و عوایق اینجائی واز رهد (؟) واز پندار علم و هندسه و هم
 9 و فیلسوفی خیال و جاسوسی حواس باز رهد

[غزل]

بیاور آنک دل دوستان بهم کشدا نهنگ وار غمان از دلم بدم کشدا
 12 چو تیغ باذه بر آهنجم از نیام قدح زمانه باید کز پیش من ستم کشدا
 بیار (؟) پور مغان را بده بیور مغان] که روستم را هم رخس روستم کشدا
 که ایشان هر دو آنجائی اند نه اینجائی

5 وا ازل پرّذ ودر FA : بزبان برد در K وا ازل بود در N او (O-) در ازل
 برد در PO || 5-6 نقاب پرده جلال و تعزّز خود شود NF : تعزّز خود شود POA
 تعزّز خود بود K || 6 بکمال بدیده علم نموده F : بدیده علم نموده A بکمال بدیده علم
 نموده K بدیده علم بکمال نموده N با کمال بدیده علم نموده P خود بکمال بدیده
 علم نموده O || 7 برای این سرّ اگر NFA : ویرا این سرّ اگر K برای این سرّ که
 تا اگر PO || وقتی PONFA : K- || نقد PO : نقطه NFKA || ویرا
 بیند NA : اورا بیند PF اورا می بیند O و دیانت K || بوذ : P- || 8 و عوایق
 POFKA : واز عوایق N || اینجائی PF : اینجا ONK ، -A || واز رهد F :
 وار زهد NA باز رهد K و ادهد O و ارهد P || و هندسه PONFA : و اندیسه دهند K ||
 9 و فیلسوفی PKA : فیلسوفی ONF || و جاسوسی حواس K : واز جاسوسی A و جاسوسی
 طبیعت PO و جاسوس N ، -F || باز رهد NFKA : رسته باشد PO

10 - 13 a [غزل ... قدح] : NA - POFK-

10 غزل A بیت N || 11 a بیاور A : بیار N || آنک A : آنچه N || b بدم N :
 بدر A || 12 a باذه A : یاره N || آهنجم A : ایچم (؟) N || نیام A : میان N ||
 12 b - 13 a زمانه ... مغان A : - POFKN | 12 b پیش ؟ : پیش A و لعله نیش-؟ ||
 13 b روستم (روستم) را POKNA : رخت رستم را F || کشدا A : کشد PONF
 کشاد K || 14 که PONFA : K- || آنجائی اند نه اینجائی PONF : آنجا اند
 نه اینجا A انخاد و نه اینجا K || + که ایشان هر دو از عالم مسکوتند نه از عالم ملک N

10.

فصل

او مرغ خودست و آشیان خودست ، ذات خودست و صفات خودست ،
 3 پر خودست و بال خودست ، هوا خودست و پرواز خودست ، صیاد خودست
 و شکار خودست ، قبله خودست و مستقبل خودست ، طالب خودست و مطلوب
 خودست ، اول خودست و آخر خودست ، سلطان خودست و رعیت
 6 خودست ، صمصام خودست و نیام خودست ، او هم باغست و هم درخت ،
 هم شاخست و هم ثمره ، هم آشیانست و هم مرغ

1 فصل PONFK A-: || 2 ذات ... و صفات خودست : و ذات ... و صفات خودست PK
 و ذات خودست A ذات خودست و صفات خود F و صفات خودست و ذات خودست N
 و ذات خودست و صفات O || 3 پر OF : و پر PNKA || و بال خودست PONKA : و بال
 خود F || هوا خودست : و هوا خودست POK و هوای خودست NA ، - F ||
 و پرواز خودست PONKA : و پرواز خود F || 3-4 صیاد ... و شکار خودست :
 و صیاد ... و شکار خودست NA و صید ... خودست PO صید ... خود F ، - K ||
 4 قبله K : قبله F و قبله PONA || و مستقبل خودست K : و اقبال خود F و اقبال
 خودست N ، - POA || طالب خودست NFK : و طالب خودست PO و طالب A ||
 5 خودست PONKA : خود F || اول NFKA : و اول PO || و آخر خودست
 PONKA : و آخر خود F || سلطان NFKA : و سلطان O || 5-6 ورعیت خودست
 ONKA : ورعیت خود F | 5-7 سلطان ... و هم مرغ : و هم باغست و هم درخت و هم ثمره
 و هم آشیان و هم مرغ و هم سلطان خودست و رعیت خودست و صمصام خودست و نیام
 خودست P | 6 صمصام NFKA : و صمصام O | و نیام خودست ONKA : و نیام
 خود F | 6-7 او هم ... و هم مرغ : او ... درخت هم آشیان و هم مرغ و هم ثمره A
 هم باغست و هم درخت و هم مرغ هم آشیان هم شاخست و هم ثمره هم صیاد هم شکار K
 او هم ... درخت هم آشیانست و هم مرغ هم شاخست و هم ثمره F او هم ... درخت
 و هم ... ثمره و هم ... مرغ N و هم ... درخت و هم ثمره و هم آشیان و هم مرغ O

بیت

9 ما در غم، عشق غم‌گسار، خویشیم شوریده و سرگشته کار، خویشیم
محت زدگان روزگار، خویشیم صیادانیم و هم شکار، خویشیم

11.

فصل

(1) کرشمه حُسن دیگرست و کرشمه معشوقی دیگر، کرشمه حسن را
3 روی در غیری نیست و از بیرون پیوندی نیست، اما کرشمه معشوقی و غنج
و دلال و ناز: آن معنی از عاشق مددی دارد، بی او راست نیاید، لا جرم
اینجا بُوَد که معشوق را عاشق در باید، نیکوئی دیگرست و معشوقی دیگر

حکایت

آن ملک که گلخن تابی بر وی عاشق بوذ و وزیر با او گفت
ملک میخواست که او را سیاست کند، وزیر گفت: تو بعدل معروفی،

8 بیت NFA: شعر K رباعی PO || 9 a ما POFKA: تا N || عشق PONFA:
خویش K || b کار POFK: کاری NA || 10 a محت زدگان PO: سودازدگان
NFKA || روزگار PONFK: روز کاری A || A b و هم PONFA: و خود K ||
شکار PONFK: شکاری A

2 معشوق O: معشوق PNFKA || کرشمه حسن NFKA: که کرشمه حسن O
که گفته حسن P || 3 غیری نیست NFA: غیری K غیر نیست P غیرت است O ||
پیوندی نیست PONKA: پیوندی ندارد F || معشوق POFKA: معشوق N ||
4 آن NFKA: این PO || بی او راست NFKA: بی او O که نی اوراست P ||
لاجرم PONKA: - F || 5 نیکوئی: نیکی N || 7 تابی بر وی PONA: تاوی
در وی K تابی بر وی F || بوذ POKA: شد NF || وزیر با او گفت A: - N
وزیر با او بگفت OK وزیر با او گفت P وزیر ملک با وی بگفت F || 8 ملک ...
کند: او خواست که او را سیاست کند A و خواست که او را سیاست کند K ملک
میخواست تا او را سیاست کند F ملک میخواست که او را سیاست فرماید N او خواست
که او را سیاست کند PO || گفت PONF: + که KA || معروفی PONKA: مشهوری F

- این لایق نبوذ که سیاست کنی بر کاری که آن در اختیار نیاید، از اتفاق 9
 راه گذر ملک بر گلخن آن گذا بوذ واو هر روز بر راه نشسته بوذی
 منتظر تا ملک کی بر گذرد، و ملک چون آنجا رسیدی کرشمه معشوق
 پیوند کرشمه جمال کردی، تا آن روز که ملک می آمد واو نشسته نبوذ 12
 و ملک کرشمه معشوق در پیوسته بوذ آن کرشمه معشوق را نظاره نیاز
 عاشقی در بایست، چون نبوذ او برهنه بماند که محل قبول نیافت، بر ملک
 تغییری ظاهر گشت، وزیر زیرک بوذ بفراست آنرا در یافت، خدمتی 15

9 سیاست PONFK : سیاستی A || کنی PONFA : کند K || بر PONKA : F - ||
 که آن ... نیاید FK : که در اختیار نیاید NA که در آن اختیار نبود P آن اختیاری
 نبود O || 9-10 از ... گلخن : و اتفاق راه گذر ملک بر گلخن A از اتفاق را گذار
 بر گلخن K و از اتفاق ره گذر ملک بر F و از اتفاق ره گذر ملک بر گلخن N
 و از اتفاق راه آن ملک بر گلخن PO || 10 روز PNFKA : روزی O || 10-11 بر راه
 ... تا N : بر راه نشسته منتظر تا FA بر راه بگذشتی منتظر بوذی تا K بر راه منتظر
 نشسته بوذی تا PO || 11 کی NF : - POKA || بر گذرد : بگذرد O || و ملک
 چون POKA : چون ملک F و ملک N || 12 کرشمه : - N || معشوق
 PO + : NFKA

12-13 کردی ... معشوق : F -

12 تا آن روز که NKA : تا روزی PO - || می آمد PONA : آمد K ||
 واو نشسته نبوذ ONA : و گلخن تباو سته بود K کدا بر راه نبود P || 13 و ملک
 NKA : ملک PO || آن NF : و K ، - POA || معشوق را ONFKA : او را P ||
 14 عاشق ONFKA : عاشق P || بایست NFKA : می بایست PO || چون NFKA :
 چون کدا PO || بماند PONK : ماند FA || قبول NF : - POKA ||
 15-14 بر ملک تغییری K : تغییری NFA و (O-) تغییری در وی PO || 15 گشت
 PNKA : آمد F شد O || زیرک NKA : نیک زیرک PO مترصد آن حالت F ||
 بفراست آنرا در یافت F : بفراست آن در یافت P بفراست در یافت O حسن آن نه یافت A
 بسحس آن در یافت K حس کرد آنرا بیافت N

بکرد وگفت که ما گفتیم که اورا سیاست کردن هیچ معنی ندارد که ازو
زیانی نیست ، اکنون خود بدانستیم که نیاز او در می باید

18 (2) جوانمردا ، کرشمه معشوق در حسن و کرشمه حسن همچون ملح

در دیگ بیاید تا کمال ملاحهت بکمال حسن پیوندد ؛ جوانمردا ، چه گوئی
اگر با ملک گفتندی که او از تو فارغ شد وبا دیگری کاری بر ساخت

21 وعاشق شد ، ندانم تا هیچ غیزتی از درون او سر بر زدی یا نه

بیت

هرچه خواهی بکن ای دوست مکن یار دگر

کانگهی پس نشود با تو مرا کار دگر

24

- 16 بکرد NKA : کرد FO واجب دید F || وگفت که NA : وگفت POK کفت F ||
اورا سیاست کردن NKA : سیاست برو F سیاست کردن او P سیاست کردن O ||
معنی ONFKA : وجه P || که : -O || 17 زیانی نیست PONA : زیان نبود K هیچ زیانی
نیست F || خود : (بعد از) او K || بدانستیم NKA : ندانستم O دانستم P معلوم شد F ||
نیاز او NFA : زیان او K ناز را نیاز او PO || در می PONKA : می در F ||
18 وکرشمه حسن POKA : -NF || ملح PNA : نمک OFK || 19 در PONFA :
- K || بیاید PONKA : در باید F || بکمال : بحمال P || جوانمردا : - O ||
20 اگر : - A || گفتندی PONF : گفتندی A کفتی K || او : - O ||
20-21 وبا ... شد : - PO | کاری بر ساخت NA : کار بر ساخت F شناخت K |
21 شد NKA : کشت F || تا هیچ PNFKA : چه O || غیرتی ONKA : غیرت PF ||
از ... زدی PO(؟)KA : از درونش سر زدی F سر از درون او بر زدی N ||
یا نه : + ان الله لا یغفر ان یشرك به ویغفر ما دون ذلك لمن یشاء (۴/۸) N ||
23 یار PONFK : یاری A || 24 کانگهی پس نشود (نبود) PO : کانگهی می نشود A
وانگهی بس نشود K که ازان پس نشود F که بس انکه نشود N || دگر (دیگر)
POF : بسر NKA || + تا پنداری که این طامامت حاشا وکلا که این ترجمه این
آیتست که فرمود قوله تعالی ان الله لا یغفر ... ما دون ذلك لمن یشاء F

(3) عشق رابطه پیوندست ، تعلق بهر دو جانب دارد ، اگر نسبت او در سمت عاشق درست شود پیوند ضرورت بوذ از هر دو جانب که او خود مقدمه یکيست

27

12.

فصل

سر روی (؟) هر چیزی نقطه پیوند اوست ، و آتی در صنع متواريست ،
 3 و حسن نشان صنعت ، و سر روی (؟) آن رويست که روی درو دارد ، و تا آن
 سر روی (؟) نه بيند هرگز آتی در صنع و حسن نه بيند ، آن روی جمال
 « وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ » (۲۷،۰۰۰) است ، ديگر خود روی نيست که « كُلَّ مَنْ
 6 عليها قَانِ » (۲۶/۰۰۰) ، و آن روی قبح است تا بدانی

25 رابطه NFKA : واسطه PO || تعلق POFK : و تعلق NA || نسبت PONKA :
 نسب F || 26 در سمت NA : با جانب FK در حديث PO || عاشق PONFA :
 عشق K || شود : آيد P || بوذ PNFA : شود OK || كه : - O ||
 27 مقدمه PONFA : در مقدم K

2 سر روی : سر روی FA سر روی PON بر روی K || اوست ... متواريست
 PONFA : است K || 3 صنعت POFKA : صنع اوست N || و سر روی آن رويست که :
 و سر روی آن رويست کی FA و سر روی آن رويست که N . ودالات بر آيت و حسن رصنع
 آن روی است که K و آن (آن-O) سر روی آن دروست که PO || روی (رو F)
 درو دارد PONF : روی دو رو دارد A روی درو بايد K || 3-4 و تا ... بيند :
 و نشان سر وی نبيند A و با آن بر روی پیوند K و تا آن سر روی نبيند F و تا آن سر روی
 نه بيند N و (O-) تا اين (آن O) سر روی نه بيند PO || 4 آتی PONFA : آيت K ||
 در صنع و حسن K : و صنع و حسن A صنع و حسن N و حسن و صنع F و صنع و حسن
 PO || آن NF : و آن K از POA || 5 ربك : + ذوالجلال PN + والاكرام N ||
 ديگر POFKA : دكری N || كه : -K || 6 و آن POF : آن NA ، - K ||
 قبح : هيچ PO || تا بدانی PONA : تا دانی K و تا دانی F

13.

فصل

- (1) دیده حسن از جمال خود بر دوخته است که کمال حسن خود را
 3 در نتواند یافت الا در آینه عشق عاشق ، لا جرم ازین روی جمال را
 عاشقی در باید تا معشوق از حسن خود در آینه عشق و طلب عاشق قوت
 تواند خورد ، و این سری عظیمست و مفتاح بسیار اسرارست
 6 (2) پس خود عاشق بحسن معشوق از معشوق نزدیک تر است که
 معشوق بواسطه او قوت میخورد از حسن و جمال خود ، لا جرم عاشق
 معشوق را از خودی خودش خود تر است ، و برای اینست که برو از دیده
 9 او غیرت برد ، و اندرین معنی گفته است :

بیت

یارب بستان داذ من از جان سکندر کو آینه ساخت که در وی نگری تو

2 دیده حسن از جمال خود NFKA : معشوق دیده حسن خود از جمال خود PO ||
 کمال : -N || خود را PONF : خود A که خود را K || 3 نتواند POFA : توان K ||
 عشق عاشق NFKA : عشق و طلب عاشق تا PO || 3-6 جمال را ... از معشوق : -N ||
 4 عاشق PKA : عاشق F ، - O | باید K : باید POFA | خود FA : خویش POK |
 و طلب عاشق : بطلب عاشق K | 5 و این POKA : این F | سری : سر A و : -A |
 بسیار FKA : کنوز PO | PO + نظم (رباعی P)

مستی فزودنم ز رخس بی سبب نبود می بود جای بود حریف طرب نبود
 مستغفرم اگر تو بکوئی تو بوده او بود در طلب که مرا این طلب نبود

- 6 خود POKA : -F || 7 معشوق NF : - POKA || میخورد POFKA :
 بخورد N || 8 معشوق را POFKA : معشوق خود را N || خودی خودش NK :
 خودش A خودی خود POF || خود تر NFKA : نزدیکتر O خود نزدیکتر P ||
 و برای : واز برای A || 9 برد PONFA : است K || و اندرین ONA : و درین PF
 و نه ازین K || گفته است OF : گفت انکس کی گفت A گفته اند PK گفته است که N ||
 11 b آینه POF : آینه را NKA || که ... تو PONKA : تا تو در وی نگری F

- 12 (3) اینجا که عاشق معشوق را ازو اوتر بوذ عجایب علایق پیوند تمهید
افتد بشرط بی پیوندی عاشق با خود ، تا بجائی رسد که اعتقاد کند
عاشق که معشوق خود اوست ، واگر در عین راندگی و فراق و نا خواست
15 بوذ پندارذ که ناگزیرانست و معشوق خود اوست

بیت

- چندان نازست ز عشق (؟) تو در سر من تا در غلظم که عاشق تو بر من
18 یا خیمه زند وصال تو بر در من یا در سر این غلط شود این سر من

12 اینجا : اینجا P || اوتر OFKA : واتو N او اقرب تر P || بوذ PONFA :
ست K || علایق پیوند NA : علایق K خلیق F بود علایق PO || 13 عاشق
PONKA : عشق F || با خود تا FA : تا خود PONK || بجائی رسد : اینجا برسد K ||
کند PONFK : برد A || 14 عاشق که NA : که عاشق که K که OF عاشق P ||
اوست : + که انا الحق و سبحانی نکته آنست N || عین راندگی و NF : عین
راند که و A عین راید که K غیرت داند که PO || 15 بوذ PONFK : - A ||
پندارذ PONFA : و پندارذ K || ناگزیرانست و معشوق A : ناگزیرانست و معشوق K
ناگزیر ازانست که معشوقه F ناگزیر آنست که معشوق N تا کدرانست و معشوق PO ||
خود : - A || 16 بیت ONFA : شعر K رباعی P || 17 نازست PNFA :
بارست K ناسازست O || ز عشق (؟ غیر موزون) POFKA : عشق N ||
b تو بر PNFKA : تو در بر O || 18 a بر در PK : بر سر NFA در بر O ||
b غلط POF : هوس NKA || شود POFKA : رود N || (در لوایع عین القضاة
(ورق ۱۷ آ) این رباعی دیده میشود :)

چندان بارست ز عشق با جان و تم کوئی که تو عاشق معشوق منم
دام غلط است این بکدار مرا تا در سر آن شوم که خویشتنم

14.

فصل

معشوق با عاشق گفت : بیا ، تو من گرد ، که اگر من تو گردم آنگاه
 3 معشوق در باید و در عاشق بيفزايد و نیاز و در بایست زیادت شود ، و چون
 تو من گردی در معشوق افزایش ، همه معشوق بوذ عاشق نی ، همه ناز بوذ
 نیازی نی ، همه یافت بوذ در بایست نی ، همه توانگری بوذ و درویشی نی ، همه
 6 چاره بوذ و بیچارگی نی

15.

فصل

(1) باشد که این کار بجائی رسد که از خودش غیرت آید و بر دیده
 3 خود غیرت برد ، و اندرین معنی گفته اند :

2 با عاشق NFKA : عاشق را PO || من کرد که FK : من شو کی A من شو N
 من کرد O بر من کرد و P || من تو کردم FK : من تو شوم NA نه تومی (?)
 کردم O نه من کردم P || آنگاه POFK : انکه NA || 3 و در عاشق ONFKA :
 عاشق عشق P || و نیاز و KA : نیاز عاشق و OF نیاز عاشق PN || 3-4 زیادت ...
 نی همه : -K || 4-5 عاشق ... یافت بوذ : -O | 4 عاشق نی FA : عاشق N
 عاشق نه P | 5 نیاز نی FA : نیاز K نیاز نه PN | یافت بوذ PNFA : یافته بود و K ||
 نی FA : نه PON ، -K || همه PONF : همه A ، -K || 5-6 بوذ و درویشی نه همه
 چاره بوذ K بود و چاره A بود چاره F و چاره درویشی N بود و فقر نه و چاره بود O
 بود و چاره P || و بیچارگی : بیچارگی O || نی FA : نه ONK ، -P

1 فصل : -P || 2 باشد که NF-POKA || رسد PONFA : برسد K ||
 از خودش غیرت آید A : از خویش غیرتش آید K از خودش غیرت بود F از خودش
 غیرت N از خود غیرت آید P در خویش غیرت آید O || 3 خود : خودش PO ||
 و اندرین ONA : ونه ازین (?) K و درین PF || معنی : + لایق این حال F ||
 اند NFKA : است PO

بیت

ای دوست ترا بخویشتن اوست نَمیم وز رشک تو با دیده خود دوست نَمیم
 غمگین نه از آنکه با تو اندر کویم غمگینم از آنکه با تو در پوست نَمیم 6
 (2) و این نکته بجائی می رسد وقت وقت که اگر روزی معشوق با جمال تر
 بوذ او رنجور شود و خشم آیدش، و این معنی تا کسی را ذوق نبوذ دشوار
 تواند فهم کردن 9

16.

فصل

عشق بحقیقت بلاست و انس و راحت درو غیرست و عاریتست، زیرا که
 فراق بتحقیق در عشق دوئیست و وصال بتحقیق یکیست، باقی همه پندار وصالست 3
 نه حقیقت وصال، و برای این گفت:

4 بیت ONFA : شعر K رباعی P || 5 a اوست نیم FA : دوست نه ام K
 دوست نیم PON || b نیم : نه ام K || 6 a غمگین نه از آنکه PA : نه غمگینم که K
 محزونم از آنکه F غمگین نه از آنم که N غم کنی از آنکه O || b-a اندر
 ... آنکه : - O | اندر کویم PNK : اندر کفتم A در کفر نیم F || b نیم :
 نه ام K || 7 و این : و آن O || نکته NK : نقطه F نقطه A لفظ PO ||
 که : - PO || روزی PONFK : روی A || باجمال تر NA : بجمالتر POFK || 8 و خشم
 PONFK : و او را خشم A || ذوق : ذوق K || دشوار PONFA : دشوار K || 9 تواند
 فهم کردن A : تواند فهم کرد F فهم تواند کرد PK فهم تواند کردن N فهم شود O
 1 فصل PNKA : فصل غریب O ، بس F || 2 بحقیقت N : حقیقت FKA بحقیقت
 در PO || و انس NFA : و نفس K ، - PO || درو غیرست O : درو غیرت FA
 در غیب K درو غریب N درو غریب P || و عاریتست PONKA : و عاریت F ||
 فراق : - P || 3 تحقیق NFKA : بحقیقت PO || در عشق POFA : - NK ||
 دوئیست POKA : دوریست N || تحقیق POFK : بحقیقت NA || 4 وصال : - O ||
 و : - K || گفت NFA : گفته اند POK

بیت

6 بلاست عشق منم کز بلا نپرهیزم چو عشق خفته بوذ من شوم برانگیزم
 مرا رفیقان گویند کز بلا پرهیز بلا دلست من از دل چگونه پرهیزم
 [درخت عشق همی روید از میانه دل چو آب بایزش از دیدگان فرو ریزم]
 9 اگرچه عشق خوش و ناخوشست انده عشق مرا خوش است که هر دو بهم برآمیزم

17.

فصل

(1) چون عشق بلاست قوت او در علم از جفاست که معشوق کند،
 3 آنجا که علم نبوذ خود حقیقت قوتش از یکی بوذ
 (2) تا حجت بر معشوق بوذ و تا پیوندی ضرورت وقت آید جنگی باختیار
 دوست دوست تر از ده آشتی دارد

5 بیت NFA : شعر K رباعی PO || 6 a منم کز NFK : ومنم کز A و من آن کز O
 تو من از P || b چو NF : چون POA چه K || خفته بوذ PFA : بود K خفته
 شود ON || من شوم NFA : من روم K من O شور من P || 7 b — a 9 بلا ...
 عشق : F — | 7 b من PON : ومن KA | 8 | درخت ... ریزم] N — : POFKA |
 9 a اگرچه ... انده A : اگرچه ... خوش ناخوش است اندر K اگرچه عشق
 ترا ناخوشست و اندر N نظم (بیت P) اگر چه عشق خوشست و وفا خوش آمد
 عشق PO || b دو POFKA : دم N

1-14 فصل ... شود : K —

2 او در علم : در علم او A در علم NF او در عالم PO || 3 علم NFA : عالم PO ||
 قوتش PONA : خویش F || 4 و تا NF : یا OA و یا P || ضرورت PONA : در
 قوت F || جنگی PONA : خشک F || 4-6 باختیار ... و جنگ : F — |
 5 دوست دوست تر PO : دوست تر A دوست آید N | ده NA : ده هزار PO ||
 دارد POA : N —

سوانح - ۳

- (3) ابتدای عشق از عتاب و جنگ در پیوند که دل پاسِ انفاس 6
 او داشتن گیرد که ازو بر هیچ چیز اغضا نتواند کرد [تا بعاقبت تأسف
 خورد و دست خود از ندامت فراق می خاید و دست تحیر بر فرق ندامت
 میزند، میگوید : 9

بیت

- چون بود مرا با صنم خویش وصال با وی بعتاب و جنگ بوزم همه سال
 چون هجر آمد پسندیده گشتم بخيال ای چرخ، فضولیم، مرا نیک بمال! 12
 پس در میان جنگ و صلح و عتاب و آشتی و ناز و کرشمه این حدیث
 محکم شود

18.

فصل

- (1) خودرا بخودِ خود بوذن دیگرست و خودرا بمعشوقِ خود بوذن
 دیگر، خودرا بخودِ خود بوذن خامی بدایتِ عشق است، چون در رام 3

6 ابتدای NA : وابتدا P ودر ابتدای O | عتاب : + بود P || 7 ازو PONA :
 از وی F || بر هیچ چیز PON : بر هیچ A هیچ چیز F || اغضا FA : اقتضا N
 مواسا PO || کرد POA : کردن NF

7-12 [تا بعاقبت ... بمال | POA- : NF- : 8-9 و دست تحیر... میگوید N : F-
 12 a آمد F : آید N || پسندیده گشتم F : پسند کردم N || بخيال N : بمال F ||
 b فضولیم F : فضولم N

13-14 پس ... شود PONA : F -

13 جنگ و صلح و عتاب و آشتی و ناز : جنگ و عتاب و صلح و آشتی و ناز NA جنگ
 و صلح و ناز و عتاب و آشتی و ناز PO || این PON : آن A

2 بخود ONKFA : بخودی P || خود POF : NKA- || 3 بخود FKA : بخودی

PON || خامی : جام A

پختگی خود را نبوذ و از خود برسد آنگاه او را فرارسد، آنگاه خود را
با او ازو فرارسد

6 (2) اینجا بوذ که فنا قبله بقا آید و مرد محرم پروانه وار از سرحد بقا فنا
پیوندد، و این در علم نگنجذ الا از راه مثالی، و این بیت مگر بدین معنی دلالت
کند که من گفته ام بروزگار جوانی :

بیت

9 تا جام جهان نمای بر دست منست از روی خرد چرخ برین پست منست
تا کعبه نیست قبله هست منست هشیارترین خلق جهان مست منست
12 (3) « هذا ربی » و « انا الحق » و « سبحانی » همه بوقلمون این
تلوینست و از تمکین دورست

4 و از خود POFKA : و از خودی N || برسد PONA : ترسد FK || 4-5 آنگاه
او را فرارسد آنگاه خود را با او ازو فرارسد N : آنگاه او را فرارسد آنگاه
خود را با و از فرارسد A آنگاه او بدو فرستد (?) K آنگاه بدو ازو فرارسد F آنگاه
او را بدو فرا (P افرا) رسد PO || 6 اینجا PONFA : از اینجا K || 6-7 و مرد ...
پیوندد PONFK : - A | 6 و مرد ONF : و مردم P میروم K | محرم POK : محرم
بسته F محرم شود بطواف کعبه قدس و از سرحد فنا بخرطه بقا نقل کند N | سرحد
بقا POFKA : سر بقا N || 7 و این PONFA : و ان K || و این بیت NFA : +
که من گفته ام POK || مگر NFA : - POK || بدین PNKA : برین OF ||
8 کند ONFA : می کند PK || که ... جوانی : که گفته ام بروزگار جوانی N که من
گفته ام بروزگار FA که من گفته ام O ، - PK || 9 بیت NFA : شعر K رباعی PO ||
10 بر PNFA : در OK || 11 a کعبه ... قبله PONF : قبله ... کعبه KA ||
b هشیارترین PONK : هشیار تر FA || 12 و انا الحق و سبحانی POFKA : و سبحانی
و انا الحق N || 13 تلوینست NFA : تلون اند K نمونه O نمونه است P || و ...
دورست : - O | دورست PNFA : دور اند K

19.

فصل

- (1) تا بخوذ خود بوذ احکام فراق ووصال و قبول ورد و قبض و بسط
 واندوه و شاذی و این معانی برو روان بوذ و او اسیر وقت بوذ ، چون وقت 3
 برو در آید تا وقت چه حکم دارد او را بحکم رنگ وقت باید بوذ ، او را
 برنگ خود بکند ، و حکم و ارادت وقت را بوذ ، در راه فنا از خود این
 احکام محو افتد و این اضداد بر خیزد زیرا که مجلس طمع و عللتست 6
- (2) چون ازو در خود و اخوذ آید راه او بخوذ ازو بوذ و برو بوذ ،
 چون راه او بخوذ ازو بوذ و برو بوذ این احکام برو نرود ، احکام فراق
 ووصال اینجا چه کند ، قبول ورد او را دامن کی گیرد ، قبض و بسط 9
 واندوه و شاذی گرد سراپرده دولت او کی گردد ، چنانکه این بیت گفته است :

2 خود PONFA : خود را K || 3 و این POFKA : این N || برو NFKA :
 بروی PO || روان POFK : روا NA || بوذ PNFA : شود OK || بوذ PONFA :
 کردد K || 4 برو ONFA : بروی K بدو P || دارد PONFA : در آرد K || او را
 بحکم رنگ وت باید بوذ NA : - POFK | بحکم رنگ A : بحکم ورنک N || او را :
 وی را K || 5 بکند FKA : کند PON || و ارادت PON : وارد A و ارده F ، - K ||
 در PONKA : F- || 6 مجلس PONA : مجلس FK || 7 در خود و اخوذ
 PONA : در خورد و اخوذ F در خود خود را خود K || راه او بخوذ ازو بوذ
 و برو بوذ POFA : راه بخوذ برد و برو بود K راه بخوذ ارو بود و برو بود N ||
 8 چون راه او بخوذ ازو بوذ و برو بوذ A : - NFK ، چون راهش بخوذ ازو بود
 و برو شود PO || برو نرود احکام PFK : بروی نرود احکام O برو بود احکام A ،
 - N || 9 دامن کی PO : کی F که NKA || 10 کی PONFA : که K ||
 چنانکه : چنانچه O || این بیت گفته است POFA : این ... اند K گفت N

بیت

- 12 دیدیم نهاد گیتی واصل جهان وز علت وعلال برگذشتیم آسان
وان نور سیه زلا نقط برتر دان (؟) زان نیزگذشتیم نه این ماند ونه آن
(3) اینجا او خداوند وقت بوذ ، چون باآسمان دنیا نزول کند بر وقت
15 در آید ، نه وقت برو در آید ، واو از وقت فارغ
(4) بلی وجودش بدو بوذ وازو بوذ ، واین مگر فراق این حال بوذ ،
وفناش ازو بوذ ودررو بوذ ، واین را اختفا در کنه الا گویند ، وگاه موی
18 شدن در زلف معشوق خوانند ، چنانکه گفته است

بیت

از بس که کشیده ام زلف تو ستم موشی گشتم آزان دو زلفین بجم

- 11 بیت NFA : شعر K نظم O رباعی P || 12 دیدیم FA : دیدیم و P دیدم ON
جستیم K || نهاد K : نهان PONFA || جهان : دو جهان P || b وزعت وعلال F :
وزعت وعار KA از علت وعار N وز غیب وعیان O واز ضل عیال P || گذشتیم :
گذشتم O || 13 a وان PONFA : زان K || سیهز ONFA : سینهز P سیاه K ||
نقط ONFA : نقطه PK || برتر دان PONFA : بود بران K || b ماند ونه آن
NFA : ماند نه آن PO زمانه وان K || 14 او PONFA : دو K || وقت PONFA :
وقتی K || نزول NFA : منزل K تنزل PO || 15 نه وقت برو PONA : نه او بر
وقت K ووقت درو F || از وقت فارغ POFK : ازو فارغ بود NA || 16 بلی FKA :
بل N بلکه PO || بدو (برو K) بود وازو بوذ NFKA : ازو بود بدو O ازو بود بدو
بود P || مگر NFKA : کل PO || این حال NFA : آن حال K از خیال PO ||
بوذ PONFK : شود A || 17 وفناش NFKA : وحب وقیاس P وحب بود قیاس O ||
و دررو بوذ : - F || واین را PF : این را K واین O اینجا NA || الا : - K ||
18 خوانند POFK : خواند A خواهد N || گفته است POFKA : گفت N || 19 بیت
NFA : شعر K رباعی PO || 20 a کشیده ام P : کشیده ام Pm کشیدیم NA کوشیدیم K
کشیدم OF || b گشتم POK : گشتم NA کشته ام F || زلفین PNFKA : زلف تو O

21 زین پس چه عجب اگر بوم با تو بهم در زلف تو یک موی چه افزون و چه کم

20.

فصل

(1) چون این حقیقت معلوم شد بلا وجفا قلعه گشاذن منجنیق اوست

3 در بستی توئی تو تا تو او باشی

(2) تیری که از کان ارادت معشوق روز چون قبله توئی تو آمد

گو خواه تیر جفا باش و خواه تیر وفا ، که حرف (؟) در علت بوذ یا نه :

6 تیرا نظر باید و هدف قبله وقت بوذ ، تا همگی او روی در تو نیاورد چون
تواند انداختن و انداختن را در تو علی التعین لا بُد از تو حسابی باید ،

21 a زین پس KFNA : این بس PO || چه عجب NFA : نه شکفت PO نشکفت K ||

b تو یک POFKA : یکی N

2 این PONFA : ان K || 2-3 قلعه ... توئی تو A : قلعه کشادن است منجنیق اوست

درسی تویی K قلعه کشادنت منجنیق اوست در بستی قوی تو FK قلعه کشادن است

و منجنیق اوست در بستی توئی تو (تو : O -) PO منجنیق اوست در قلعه کشادن

و در بستی تویی تو N (تصحیح بعدی میناید) | جفاء معشوق بر عاشق دلیل قلعه

کشاذن است روا بوذ که معشوق وجود عاشق را در منجنیق بلا نهد ... زخم بر وجودت

می اندازد برای آنست تا توئی ترا در تو نیست کنند و بخودی خودت هست کنند -

لواع عین القضاة ورق ۲۵ || 3 تا تو او باشی OK : تا او باشی P تا تو باشی F

تا توی او نباشی A تا توی او نباشی N || 4 روز : ریزد P || قبله PONFA :

هدف قبله K || آمد NFA : اند (؟) K بر تو آید PO || 5 گو POKA : که N ،

- F || جفا - وفا : وفا - جفا K || وخواه NKA : خواه POF || حرف :

صرف PONFK ضرب A || بوذ PONKA : رود F || یا نه NKA : یا نی F

تا PO || 6 باید : بود باید P || وهدف NFKA : وهدف باید PO || وقت : بوقت K ||

بوذ : - F || نیاورد FKA : نیارد PON || 7 انداختن و انداختن را : انداخت

و انداختن K انداختن را A انداختن PONF || التعین KA : التعین PN یقین OF ||

حسابی PONFA : حال حسابی K || باید PNFKA : نیاید O

این چندین پیوند چون کفایت نبوذ و خودرا یکی ازین جمله پسندیده بود؟
9 اینجا بود که گفته است :

بیت

یک تیر بنام من از ترکش برکش وانگه بکمان سخت خویش اندرکش
12 گر هیچ نشانه خواهی اینک دل من از تو زدن سخت وز من آهی خوش

21.

فصل

(1) بدایت عشق آنست که تخم جمال از دست مشاهده در زمین
3 خلوت دل افکنند، تربیت او از تابش نظر بود، اما یک رنگ نبوذ،
باشد که افگندن تخم و برگرفتن یکی بود، و برای این گفته اند :

8 چندین FKA : چنین PON || نبوذ PONFK : بود A || و خودرا یکی
ازین جمله پسندیده (بنده F) FA : و خودرا ازین جمله یکی پسند K و خود یکی ازین جمله
پسندیده N و یکی ازین جمله خودپسند (پسندیده P) PO || 9 اینجا بود که
گفته است PONFA : اینجا ... اند K اینجا بود که گفته است O و ازینجا گفته
است P || 10 بیت NFA : شعر K رباعی PO || 11 b وانگه : انکه O ||
سخت خویش اندر PONFA : ابروانت در K || 12 a گر NKA : و POF ||
هیچ POFKA : تر N || دل من NFKA : دل و جان PO || b زدن PNKA :
زدنی OF (وله وجه) || سخت PONFA : تیر K || آهی PONFA : ناله و K
1 فصل PONK : - FA || 2 جمال NFKA : حال PO || دست PONFA : - K ||
مشاهده POFKA : مشاهده معشوقه N || 3 دل POFK : دلی A ، - N ||
افکنند F : افکنند PONKA || او از تابش K : او تاوش NA او تابش F اورا
تابش PO || یک PONFA : بیک K || رنگ : یک F || 4 و برگرفتن NA :
و برگرفتن POFK || و برای POFK : برای A از برای N

بیت

- 6 اصل همه عاشقی ز دیدار افتد چون دینده بدیند آنگهی کار افتد
در دام بطمع مرغ بسیار افتد پروانه بطمع نور در نار افتد
- (2) حقیقتش قران بوذ میان دو دل ، اما عشق عاشق بر معشوق
دیگرست و عشق معشوق بر عاشق دیگر ، عشق عاشق حقیقتست و عشق
معشوق عکس تابش عشق عاشق در آینه او
- (3) ازان راه که در مشاهده قران (؟) بوذ است عشق عاشق ناگزرائی
اقتضا کند و ذلت و احتمال و خواری و تسلیم در همه کارها ، و عشق معشوق
جباری و کبریا و تعزز

بیت

- 15 زانجا که جمال و جاه آن دلبر ماست ما در خور او نه ایم او در خور ماست

5 بیت NF : این بیت A این شعر K ابیات O رباعی P || 6 a اصل POFKA :
اصلی N || 6 ba و 7 ba افتد NFKA : آید PO || 7 a بطمع FKA :
طمع N بدانه PO || 8 قران NFK : فراق A قرار PO || بر معشوق
PONFK : در معشوق A || 9-10 بر عاشق ... معشوق POFKA : - N ||
10 عشق : - N || 11 که : - K || قران NK : فراق FA قرار PO ||
ناگزرائی : ناگذرائی NA ناگزرائی POK ناگزیری F || 12 و ذلت
PONF : و دولت A و مدلت K || احتمال NEKA : - PO || و خواری
PONFA : - K || و تسلیم NFKA : اختیار و تسلیم O اختیار و احوال (؟)
و تسلیم P || 13 و کبریا FKA : و کبریا PON || 15 a جمال و جاه K :
جمال و حسن PN جمال حسن OFA || آن PNFKA : این O || b ماست F : +
عشق نه باندازه ما در سر ماست این طرفه که رخت ما فزون از خر ماست

(4) اما ندانم تا عاشق کدام است و معشوق کدام ، و این سرّی بزرگست
 زیرا که ممکن بود که اوّل کشش او بود آنگاه انجامیدن این ، و اینجا حقایق
 18 بعکس گردد « وما تشاؤون إلاّ ان یشاء الله » (۳۰/۷۶ و ۲۹/۸۱) « یُحِبُّهُمْ »
 پیش از « یُحِبُّونَهُ » بود بلا بُد ، بایزید گفت رضی الله عنه : بچندین گاه
 پنداشتم که من او را میخواهم خود اوّل او مرا خواسته بود

[رباعی]

21

مستی فزودنم ز رخس بی سبب نبود می بود جای بود حریف طرب نبود
 مستغفرم اگر تو بگوئی تو بوذۀ او بود در طلب که مرا این طلب نبود [

22.

فصل

اگرچه در ابتدا دوست او را دوست بود و دشمن او را دشمن چون کار
 3 بکمال رسد بعکس گردد ، از غیرت دوست او را دشمن گیرد باز دشمن او را

16 تا عاشق کدامست PA : تا عاشق کدامست و عشق چه K تا عشق کدامست ONF ||
 سرّی بزرگست PFK : سر بزرگست OA سر بزرگست N || 17 بود POFK :
 نشود NA || کشش POFA : کش (؟) K کس N || و اینجا : این جا
 و آنجا P || 18 یحییهم NFKA : و یحییهم PO || 19 پیش PNFKA : پس O ||
 رضی الله عنه FA : رحمة الله علیه PON ، - K || بچندین گاه POKA : چندین
 گاه F و لویح عین القضاة ورق ۲۹ ب ، چندین کاهست N || 20 اول او ONFK :
 او اول PA || 21-23 [رباعی ... طلب نبود] PO : - NKA ، F اینجا آن رباعی را
 دارد که در N در فصل آینده بعد از کلمه « فضلا منه » (سطر 4) دیده میشود ،
 رجوع شود بحواشی ص 42

2 و دشمن او را PONKA : و دشمن را F || دشمن POFKA : دشمن کیرد و N ||
 کار ONFKA : کار دوست P || 3 رسد PONF : شود KA || بعکس POFKA : عکس N ||
 گردد PONKA : شود F || دوست او را ONKA : او را P || باز NA : یا FK تا PO

دوست گیرد ، بر نامش غیرت برذ ، فضلاً منه : نحو اهد که کس در نظرگاه
او شرکت دارد

6

بیت

انتوانم دید که باذ بر تو گذرد | وز خلق جهان کسی بتو در نگرذ
خاکی که کف پای تو آرا سپرد | چاکرت بر آن خاک همی رشک برذ

23.

فصل

(1) تا بدایت عشق بوذ هر جا که مشابهِ آن حدیث بیند همه بدوست گیرد ، همچون
چندین روز طعام نخورده بوذ ، آهوئی بدام او افتاد اکر امش نمود ورها کرد ،
[پرسیدند چرا چنین کردی ؟] گفت : ازو چیزی بلیلی می ماند جفا شرط نیست

4 فضلا منه : N + واین عجبست

بیت

از بس که دلم طریق عشقت سپرد | اشکم به من و تو بر همی رشک برذ
بنگر که بدیده در همی چون گذرد | تا نگدارد که دیده در تو نگرذ

(که F : N - | در تو F : بر خود N) (رجوع شود بجواشی ص 41)

نظرگاه : POFK : نظاره گاه NA || 5 او PONK : او در علم او A او در عالم
او F || 6 بیت NFA : شعر K چنانکه کفه است (اند P) رباعی PO ||
7 a نتوانم دید : POFKA : می نکدارم N || که : A - || بر PONFA : در K ||
8 b چاکرت : FKA : این بنده PON || بر آن POFA : بدان NK

1 فصل 23-25 : K -

2 تا ... گیرد POFA : حکایت N | جا که PFA : بجا O | مشابهِ A : مشابهِ F نشانه O
نشان P || همه POF : هم (؟) A || بدوست FA : دوست PO || 3 چندین NA : بچندین F
مدتی O چندین مدتی P || آهوئی NA : ناکاه آهوئی F روزی آهوئی PO || بدام او NFA :
در دامش PO || افاد POFA : افتاده N || نمود NA : کرد POF || ورها کرد FA :
ورهاش کرد N و بکداشت PO || 4 [پرسیدند چرا چنین کردی] F - PONKA || گفت :
و گفت O || ازو ONFA : او P || می ماند NA : ماند POF || جفا PONA : جنان F

(2) اما این هنوز قدم بدایتِ عشق بوذ، چون عشق بکمال رسد
6 کمال معشوق را داند و از اغیار او را شبهی نیابد و نتواند یافت، اُنش از
اغیار منقطع گردد الا از آنچه تعلق بدو دارد چون سگِ کوی دوست
و خاکِ راهش و آنچه بدین ماند

9 (3) و چون بکمال تر برسد این سلوت نیز بر خیزد که سلوت در عشق
نقصان بوذ و جدش زیادت شود، و هر اشتیاقی که وصال ازو چیزی کم تواند
کردن آن معلول و مدخول بوذ، وصال باید که هیزمِ آتش شوق بوذ،
12 شوق ازو زیادت شود، و این آن قدمست که معشوق را کمال داند و اتحاد
طلب کند و هر چه بیرون این بوذ او را سیری نکند، و از وجودِ خود زحمت
بیند، چنانکه گفت:

بیت

15

در عشق تو انبُهِست تنهائی من در وصف تو عجز است توانائی من

6 کمال معشوق را NFA : کلی معشوق را O کلی را معشوق P || شبهی A : شبهی POF
تشبهی N || نیابد : نیاید PO نباید N نیورد A || 6-7 و نتواند ... گردد : - P |
یافت ONA : بود F | 7 گردد ONA : شود F || از آنچه POA : آنچه F از
انجا N || 9 بکمال تر برسد N : بکمال رسد FA کامل کردد O کامل شود P ||
نیز ... سلوت : - F || در PONA : بر F || 10 وجدش PONA : و حدس F ||
زیادت NFA : زیاده PO || شود ONFA : بود P || و هر PONF : هر A || وصال
PONA : - F || 11 کردن NA : کرد POF || آن PONA : - F || معلول :
معلوم O || 11-12 شوق بوذ شوق ازو : شوق بود شوق F شوق ازو NA شوق آید O
عشق آید P || 12 زیادت شود NF : در زیادت شود A ، - PO || آن ONFA :
بیان آن P || و اتحاد NA : اتحاد POF || 13 او را سیری نکنند PNFA : ازو سیری
بکند O || و از وجود خود PFA : ازو وجود خود N (وله وجه) و ازین وجود O ||
14 گفت ONA : گفته اند F گفته است P || 15 بیت : نظم O + F

عشق (!) تو برونست ز بینائی من راز تو فزونست ز دانائی من

16 انبُهِست N : انبُهِست FA انتهاست PO | رجوع شود بصحیفه 11 س 35-36

24.

فصل

در ابتدا بانگ و خروش وزاری بود که هنوز عشق تمام ولایت
نگرفتست ، چون کار بکمال رسد و ولایت بگیرد حدیث در باقی افتد وزاری 3
بنظاره و نزاری بدل گردد که آلودگی بیالودگی بدل افتادست ،
چنانکه گفت :

6

بیت

زاوَل که مرا بعشق کارم نو بود همسایه بشب زنالهُ من نغفوذ
کم گشت کنون ناله چو دردم بفزود آتش چو همه گرفت کم گردد دود

25.

فصل

چون عاشق معشوق را بیند اضطرابی در وی پیدا شود زیرا که

- 1 فصل PONF : - A || 2 تمام ولایت NA : ولایت F ولایت تمام PO ||
3 نگرفتست NA : نکرفته است POF || و ولایت NFA : و عشق ولایت O و عشق
ولایت تمام P || حدیث POA : و حدیث N ، - F || افتد ONFA : شود P ||
4 بنظاره و نزاری بدل NA : نظاره و نزاری POF || که NFA : و PO ||
بدل افتادست : افتادست A بدل افتاده است F بدل افتاده بود N بدل افتد PO ||
5 گفت ONA : گفته است PF || بیت NFA : رباعی PO || 7 a بعشق
کارم N : بعشق کاری A عشق نکارم POF || b بشب NA : من POF ||
زناله : زیاد O || 8 a کم گشت کنون NA : کم گشت مرا F ا کنون کم شد PO ||
چو دردم N : و دردم A چو عشقم F و عشقم O و در عشق P || بفزود : فزود P ||
b همه NF هوا POA

1 فصل PONF : - A || 2 اضطرابی NA : اضطراب POF

3 هستی او عاریتست و روی در قبله نیستی دارد، وجود او در وجد مضطرب
 شود تا با حقیقت کار نشیند، و هنوز تمام پخته نیست، چون تمام پخته شود
 در التقا از خود غایب شود زیرا که چون عاشق پخته شد در عشق عشق نهاده
 6 او را بگشاذ، چون طلایه وصال پیدا شود وجود او رخت بر بندد
 بقدر پختگی او در کار

حکایت

9 آورده اند که اهل قبیله مجنون گرد آمدند و بقوم لیلی گفتند: این مرد
 از عشق هلاک خواهد شد، چه زیان دارد اگر یکبار دستوری باشد
 تا او لیلی را ببیند؟ گفتند: ما را ازین معنی هیچ بخشی نیست ولیکن خود

3 نیستی NFA: فنا PO || دارد PNFA: داد O || 3-4 وجود... مضطرب شود: و چون
 او در... شود P وجود وی در... شود O وجود در... شود F وجود در...
 شود A و خود را در... کند N || 4 تا با NFA: تا از O ار P || نشیند NF:
 نشیند A به نشیند O بند P || و هنوز NFA: که هنوز PO || تمام پخته ONFA:
 تمام و پخته P || چون NFA: و چون PO || تمام پخته ONA: تمام و پخته P تمام F ||
 5 در POFA: آنجا در N || التقا F: الفات PONA || پخته شد FA: پخته
 در شد N پخته شود PO || عشق عشق NA: عشق و عشق POF ||
 6 او را POF: او NA || بگشاذ NFA: در بکناد PO || چون POFA: و چون N ||
 طلایه NFA: طلیمه PO || بندد NFA: کرد PO || 7 بقدر POFA: و بقدر N ||
 8 حکایت POF: در حکایت A و در حکایت N || 9 اهل قبیله POFA:
 اهل قبیله N || گرد PONA: بگرد F || گفتند: گفته اند O ||
 این NA: که این POF || خواهد شد N: شد POFA || یکبار دستوری
 باشد ONF: یکبار دستور باشد A دستوری باشد یکبار P || 11 تا OFA: - P که N ||
 لیلی را ONFA: روی لیلی P || ما را... نیست A: ما را... بخل (بخیلی O)
 نیست OF: ما را خود ازین... نیست N ازین معنی ما را هیچ بخشی نیست P ||
 خود POF: - NA

- 12 مجنون تاب دیدار او ندارد ، مجنون را بیاوردند و در خرگام لیلی برگرفتند ،
هنوز سایه لیلی پیدا نگشته بود که مجنون را مجنون در بایست گفتن ، بر خاک
دز پست شد ، گفتند : ما گفتیم که او طاقت دیدار او ندارد
15 اینجا بود که با خاک سر کوی او کاری دارد

بیت

- گر می ندهد حجر بوصلت بارم با خاک سر کوی تو کاری دارم
18 زیرا که ازو قوت تواند خورد در هستی علم اما از حقیقت وصال قوت
تواند خورد که اوئی او بنماید

12 دیدار او OFA : او N دیدار وی P || مجنون را بیاوردند NFA : PO - ||
و در NFA : و حال در O و خاکی در P || لیلی PONA : لیلی را F || گرفتند ONFA :
داشتند P || 13 گشته ONFA : نشده P || مجنون در NFA : جنون در PO ||
13-14 گفتن ... گفتند : گفتند FA گفتن N بر خاک در پست (در نشست O)
شد گفتند PO || 14 که او POFA : که N || او ONFA : وی P || 15 اینجا
... دارد F : اینجا بود که A اینجا بود N مگر مجنون با خاک سر کوی لیلی کاری
داشت PO || 16 بیت : رباعی P || 17 a گر ... بارم POFA : ار می ندهد زوصل
حیرت بارم N || 18 ارو قوت PA : ازو قوتی F قوت N از قوت O | تواند NFA :
نتوان PO || علم PONA : عام F || از PONF : در A || 19 نتواند :
نواند A نتواند او F نتواند N بتوان PO || که POF : NA- || اوئی او
بنامد A : او بنامد F اوئی او را بنامد N او را او بنامد PO

فصل

- (1) گریز معشوق از عاشق برای آنست که وصال نه اندک کاریست ،
 3 چنانکه عاشق را تن در می باید داد تا او او نبوذ معشوق را هم تن در می باید
 داد تا عاشق او بوذ ، تا در درون او او را تمام نخورد و از خودش شمارد
 و تا بکلی قبولش نکنند ازو گریزان بوذ ، که اگر چه او این حقیقت
 6 نداند در ظاهر علم دل و جان او داند که نهنگ عشق که در نهاد
 عاشقست ازو چه می کشد بدم یا بدو چه میفرستد
 (2) آنگاه آن اتحاد انواع بوذ : گاه او شمشیر آید این نیام و گاه
 9 بعکس ، گاه حساب را درو راه نبوذ

1 فصل OFKA : - PN || 2 گریز معشوق از عاشق FKA : معشوق را گریز از
 عاشق N گریز عاشق از معشوق PO || برای آنست PONFA : ازانت K || نه اندک
 NFKA : را نداند (داند P) که PO | 3 عاشق را ONFKA : عاشق P || در می
 PNA : می در FK ی O || هم NKA : هم نیز O نیز P-F || 3-4 در می باید داد
 PNF : در می باید A می باید داد K میداد O || 4 بوذ PONFA : نبود K ||
 در درون او او را NA : درون او او را OK درون او را PF || تمام نخورد : تمام
 بخورد F تمام میخورد A تمام بخورد POF تمام بخورد K بخورد N || خودش : خود
 پیش O || 5 و تا NA : و K و F ، - PO || ازو NFKA : او ازو PO ||
 که PONA : - FK || او NFKA : - PO || 6 نداند ONFKA : ندارد P ||
 علم NFKA : علم PO || داند POFA : داند K داند N || عشق PONA :
 عشق FK | 7 می کشد بدم NKA : می کشد بدن F میکشاید PO || یا بدو NFA :
 با بدو و K یا برو O تا برو P || 8 آن NFKA : این PO || انواع PONFA :
 بانواع K || آید ONFKA : بود P || این PONFA : ان K || و گاه NA :
 گاه POFK || 9 بعکس گاه POFA : بعکس که K بعکس بود گاه N || حساب را
 NFK : حساب را A حساب حسب O حساب حسب را P

27.

فصل

- (1) ازین معنی معلوم شود که اگر فراق باخْتِیارِ معشوق بوذ آنست که
 برگِ یکی ندارد ، و اگر باخْتِیارِ عاشق بوذ هنوز ولایت تمام نسپرده است ³
 و تمام رامِ عشق نشده است
- (2) و بوذ که از هر دو جانب تسلیم و رضا بوذ اما فراق حکمِ وقت
 بوذ و یگانه روزگار بوذ که بیرون از اختیارِ ایشان کارهاست ، الا کاری که ⁶
 بیرون از آن هیچ چیز نبوذ

28.

فصل

- (1) فراق بالای وصالست بدرجه ، زیرا که تا وصال نبوذ فراق نبوذ که
 بر پیش (؟) پیوند آمدست ، و وصال بتحقیق فراق خودست چنانکه فراق بتحقیق ³
 وصال خودست الا در عشق معلول که هنوز عاشق تمام محته نگشته باشد

2 شود PONFA : شد K || که : - N || باخْتِیارِ POK : اختیار NFA ||
 آنست : - PO || 3 هنوز NFKA : آن هنوز P و هنوز O || تمام NFK : - POA ||
 4 و تمام NKA : و F تمام و P ، تمام O || 6 و یگانه روزگار بوذ PFKA : که و یگانه
 ... بوذ N ، - O || 7 از آن K : از FA آن N ، - PO || شرح N : یعنی
 عشق را بوجود خود استغراقی بود که فراغت تصدیع هر دو طرف ندارد که سلطان ذات
 خود است اگر فراق اختیار افد نتیجه وقت بود || چیز POFKA : خبر N

1 فصل : - N ، + وصال قوت تواند خورد که او بی او بنماد A (رجوع شود بنهایت
 فصل 25) || 2 بدرجه OK : بدرجه PNF ، - A || فراق نبوذ : فراق P ||
 3 بر پیش پیوند آمدست : بریش پیوند آمدست A بریش پیوند آمده است N
 بریش از ار سوند است K بر عشق پیوندست F بر بریش (نیش O) پیوند است PO ||
 چنانکه PONFA : چنانچه K || 4 هنوز عاشق POFK : عاشق A عاشق هنوز N ||
 نگشته PONFA : نشده K

[بیت]

6 جانرا تبع جان تو خواهم کردن کَلِّیتِ خود آن تو خواهم کردن
 از دیده و دین و دل یکی عرشِ بزرگ شکرانه هجران تو خواهم کردن [

(2) و آن خطائی که بر عاشقِ روز از قهرِ عشق از هلاک کردن
 9 خود : طلبِ فراقِ خود میکند که وصالِ بدو گروست ، و بوذ نیز که بر
 نا یافت بوذ از قهرِ کار یا از غلباتِ غیرت

29.

فصل

(1) تا بدایتِ عشق بوذ در فراقِ قوت از خیال بوذ ، و آن مطالعهٔ دیده
 3 علمست صورتی را که در درون مُثَبَّت شده است ، اما چون کار بکمال شود
 و آن صورت در درون پردهٔ دل شود نیز علم از قوت نتواند خورد زیرا که
 مدرکِ خیال همان محلِ خیالست ، تا او تمام جای نگرفتست از چیزی

7-5 [بیت ... کردن] : F — PONKA || 8 و آن PONF : و این K و از A ||
 خطائی PONKA : خطاهائی F || روز POKFA : برود N || از قهر NK : در قهر
 || POFA || از هلاک POFKA : آن هلاک N || 9 میکند PONKA : میکوبد F ||
 بدو POFKA : برو N || گروست OFKA : کرده است N کردست P ||
 نیز POFKA — : N || 10-9 بر نا یافت FA : بر نا یافتی K نا یافت N از نا یافت PO

1 فصل 29-33 : K —

2 و آن NF : و از A و این PO || 3 درون PONA : برون F || شده NFA : PO— ||
 شود ONFA : رسد P || 4 و آن ONA : و این F آن P || دل شود PNFA :
 دل O || نیز : نیز نه O || از خود POFA : از خود N || نتواند NFA : بتواند PO ||
 خورد PONA : خوردن F || 5 همان : همه آن P || تا POFA : که N || نگرفتست
 NA : نکرفته است POF

سوانح - ۴

- 6 فارغست که ازو خبری باز دهد با ظاهر علم تا خبری یابد ، اما چون ولایت تمام فرو گرفت ازو چیزی بر سر نیست تا ازو خبر یابد تا قوت خورد (2) و نیز چون در درون رفت ظاهر علم نقد درون پرده سر ترا نتواند یافت ، پس یافت هست اما از یافت خبر نیست که همه عین کارست ، و مگر « العجزُ عن ذلك الإدراك إدراك » اشارت بچیزی بود ازین جنس

30.

فصل

- عاشق نه وجود بیرونیست تا بر دوام از خود خبر دارد ، این وجود بیرونی نظارگیست ، گاه بود که نقد درون روی بدو نماید و گاه بود که نماید ، گاه بود که نقد خویش برو عرض کند و گاه بود که نکند ،

7-6 ازو ... گرفت : - N | خبری باز دهد FA : خبر (چیزی P) وا میدهد PO |
 با ظاهر F : واز ظاهر A یا (ویا P) از ظاهر PO | تا خبری یابد : تا خبر می باید A
 اما خبری یابد F خبر می یابد O خبر می دهد P | چون ولایت : ولایت چون O ||
 7 چیزی بر سر PO : چیزی برتر A خبری تر کسی F چیزی بی سر N || خبر ONA :
 خبری F چیزی P || تا NF : یا POA || 8 در درون NA : درون F اسرار
 در درون PO || پرده : و پرده N || سررا NFA : اسرار PO || 9 نتواند یافت POF :
 بتواند یافت A نتواند دید N || از یافت خبر PON : خبر از یافت A در یافت F ||
 و مگر PONA : مگر F

2 عاشق نه وجود NFA : عشق نه در وجود PO || بیرونیست NFA : بیرون است
 PO || این PONF : و این A || 3 بیرونی ONFA : بیرون P || نظارگیست FA :
 نظاره کیست N نظاره گاهست PO || که POFA : - N || درون PONF :
 درون وقت A || روی NFA : ازوی PO || و گاه NA : کاه POF || 4 برو OA :
 بر وی N بدو PF || عرض POFA : عرضه N || و گاه NA : کاه POF

6 عالمهای درون را بدین آسانی در نتوان یافت و آنچنان آسان نیست ، که آنجا استارست و حجب و خزاین و عجایب است ، اما این مقام احتمال آن بیان نکند

31.

فصل

(1) اگر در خواب بیند سبب آنست که او روی در خود دارد ، همه دیده 3
روی گشته است و همه تن دیده گشته و در معشوق آورده یا در صورت او که بر هستی او نقش افتاده است

(2) اما اینجا سرری بزرگست و آن آنست که آنچه جد عاشقست ملازم 6
معشوقست و بعد خود او را حجاب نکند که خود قرب بعدست و دست قرب بدامن او نرسد ، طلب آن نقطه دیگرست و طلب ظاهر دیگر

5 عالمهای FA : علمهای PON || درون را POFA : درونی را N || نتوان PONA :
نتواند F || و آنچنان NA : و چنان POF || که آنجا NFA : بلکه اینجا P بلکه O ||
6 استارست PF : اسرارست NA راست است O || و خزاین و عجایب است FA :
خزاین و عجایب است N و خزاین است و عجایب است O و خزاین عجایب است P || آن بیان
NA : بیان F بیان آن PO

2 سبب آنست NF : سبب اینست PA بسبب اینست O || 3 روی POF : روی او NA ||
و همه تن دیده گشته NA : - POF || یا در OF : تا A تا در PN || 4 او نقش
PNA : او پیش F نقش O | آنچه عاشق معشوق را در خواب بیند سبب آنست که
همیشه روی دل بدو دارد بر در خانه انتظار مقیم مانده ... او همه دیده گشته و دیده همه
انتظار گشته - لوائح عین القضاة ورق ۵۲ ب || 5 سری بزرگست POFA : سر
بزرگست N || جد عاشق است O : جد عاشق هست P عاشقست NA عاشق راست F ||
6 معشوقست POF : عشق معشوقست NA || و بعد خود PO : و بعد F و قرب و بعد NA ||
او را PFA : او راست N ، - O || 7-6 که خود قرب بعدست و دست قرب بدامن او
نرسد : کی خود بعد و دست قرب بدامن او نرسد A که خود بعد آنجا نرسد POF که
خود قرب بعد اوست بدامن او نرسد N | آنچه از معانی انسان قابل عشق است هم از عالم
معشوق است و هم ملازم عتبه عزت معشوق است و او را بعد نبوذ از فرط قرب و این
سری غامض است - لوائح عین القضاة ورق ۵۳ آ || 7 آن NA : این PO ، - F

- (3) اما چون در خواب بیند آن بوذ که از روی دل چیزی دیده بوذ
9 و آگاهی فرا علم دهد تا خبر از درون حُب بیرون آرد

32.

فصل

- (1) عاشق را ریائی هست با خلق و با خود و با معشوق ، ریای او با خلق
3 و با خود بدان رویست که بدروغی که خود بگوید شاذ شود اگر چه داند که
دروغ میگوید ، و سبب آنست که ذهن چون آن حدیث وصال قبول کند
در وی حضور معشوق درست شود در خیال ، و ذهن او از وصال نصیب
6 بیند ، لاجرم در وقت ازو قوت خورد

- (2) و تا مادام که خود را خود بوذ از ریا خالی نبوذ و هنوز از ملامت
ترسان بوذ ، چون رام شود باک ندارد و از انواع ریا برهد
9 (3) و ریا با معشوق آن بوذ که نور عشق در درونش تابد و ظاهر پنهان

دارد ، تا بحدی که بوذ که مدتی از معشوق عشق را پنهان دارد و پنهان ازو

8 دل : — O || دیده بوذ POFA : دیده باشد N || 9 و آگاهی POA : آگاهی F
و کاهی N || تا : یا F || خبر POA : خبری F خبر او را N || حجت : A || آرد : آورد F

2 ریائی هست PO : ریا هست F ریائیست NA || با خلق و با خود PNFA (؟) : با خود

و با خلق O با خود Pm || ریای F : وریای NA اما ریای PO || 3 رویست NA : بدانی

POF || بدروغی : دروغی F || خود بگوید POF : بگوید NA || شاذ : و شاذ N ||

شود : نشود P || اگر چه PONF : و اگر چه NA || داند NFA : میداند PO || که : — N ||

4 ذهن NA : — POF || آن N از : A ، — POF || در وی N : در POA که در F ||

5 درست شود در خیال N : درست در خیال POA خیال F || 6-5 و ذهن او از وصال

نصیب بیند A : و ذهن را نصیبی باشد F و ذهن او از نصیب بیند N و ذهن و وصال و نصیب هم

(همه P) PO || 7-6 لاجرم ... خود بوذ : — N | 6 خورد FA : بخورد PO ||

8 ندارد و از POFA : تا بدایت عشق بود از N || برهد POFA : برهد N ||

9-10 نور ... پنهان دارد NA : درو درویش داند F در دویش بنامد O در درون

تابش باید P || 10 تا بحدی که بوذ که F : تا بحدی بود که O تا بحدی که NA

تا بحدی رسد که P || 11-10 مدتی ... پنهان دارد (دارد — N) ... ورزد NA :

عشق می ورزد، اما چون علت بر خیزد و تسلیم افتد نیز در رویش
 12 بتابد که همگی خود را درو باخته است، و درین حالت جلالت یکی بوذ چه
 جای روی باز بستن بوذ؟

33.

فصل

- (1) بارگاه عشق ایوان جانست که در ازل ارواح را داغ «الست بر بکم»
 3 (۱۷۲/۷) آنجا بار نهاده است، اگر پردها شفافند او نیز از درون
 حجب بتابد
- (2) و اینجا سری بزرگست که عشق این حدیث از درون بیرون آید
 6 و عشق خلق از بیرون در درون روذ، اما پیداست که تا جکا تواند رفت،

مدتی پنهان دارد عشق OF عشق را مدتی پنهان دارد P || 11 علت NFA : غفلت PO ||
 11-12 در رویش بتابد : در درونش بتابد (ساید N) NA درویش نباید F در دویش
 نباشد O در رویش نباشد P || 12 خود را PONA : خود F || درو باخته است NA :
 در باخته است PO درو باخته بود F || و درین حالت جلالت : و درین حالت ملامت NA
 جلالت F حالت PO || چه POFA : و چه N || 13 روی باز بستن A : روی بستن N
 دوئی یابستن F روی وریا یافتن P دوئی بایستن O ولله : بایستن = وابستن (?)

2 جانست POFA : جائیست N || در ازل NA : در دار F درو P در O || ارواح را
 داغ NA : داغ PO ، F - || 3 بار نهاده است P : بار نهاده است F بار نهاده است O
 باز نهاده است NA || پردها شفافند NA : پردهای شفاف آید F پردها شفاف P(?)
 پردها شفاف Pm پردها شفاف O || از PONA : F - || 4 حجب PONA : حجاب F ||
 5 سری بزرگست FA : سر بزرگست N نیز سری بزرگست PO || این PON : آن F
 از A || 6 از بیرون در درون NA : از بیرون درون OF از درون خلق بیرون P ||
 پیداست : بنداشت N || که تا : O -

نهایتِ او تا شغاف است که قرآن در حقِ زلیخا بیان کرد « قد سَعَفَهَا حُبًّا »
 (۳۰/۱۲) و شغاف پرده بیرونی دلست و دل وسط ولایت است و تنزل اشراق
 عشق تا بدو بوذ

(3) و اگر تمام حُجُب بر خیزد نَفَس نیز در کار آید اما عمری بساید
 درین حدیث تا نفس در راهِ عشق آید، مجالِ دنیا و خلق و شهوات و امانی
 در پردهای بیرونی دل است، نادر بوذ که بدل رسد و خود هرگز نرسد

34.

فصل

(1) ابتدای عشق چنان بوذ که عاشق معشوق را از بهر خود خواهد،
 و این کس عاشقِ خودست بواسطه معشوق ولیکن نداند، که میخواست که
 او را در راهِ ارادتِ خود بکار برد، چنانکه گفت:

7 او تا OFA : او PN || شغاف PNFA (؟) : شقاق O شغاف Om || قرآن
 || PONA : قرآن مجید F || بیان کرد NFA : بیان کند O خیر میدهد P ||
 8 و شغاف : و شغف N || بیرونی F : بیرون PONA || دلست PONA : دل باشد F ||
 و تنزل PONA : و تنزیل F || اشراق NFA : و اشراق PO || 10 و اگر N :
 اگر POFA || تمام PONA : تمام بود F || 11 مجال PN : مجال OFA ||
 و شهوات PON : شهوات A و شهوات F || و امانی NFA : دامانی که PO ||
 12 در پردهای بیرونی (بیرون O) دل است POF : در پردهای دل بود بیرونی NA ||
 رسد ONF : رسد A که بدل افد که بدل رسد P || هرگز NA : POF -
 2 چنان : بجان K || عاشق PONFK : عشق A || بهر PONFK : براء A ||
 3 خودست ... معشوق POFK : بواسطه معشوق بوذ A خود بوذ بواسطه معشوق N ||
 نداند NFKA : نماید PO || که میخواست POFKA : میخواست N || که NFKA :
 تا PO || 4 گفت OF : گفته اند KA کفتم N گفته است P

بیت
6 گفتم صنمی شدی که جانرا وطنی گفتا که حدیث جان مکن گر شمنی
گفتم که بتیغِ حُجَم چند زنی گفتا تو هنوز عاشقِ خویشتی

(2) کمالِ عشق چون بتابد کمترینش آن بوذ که خودرا برای او خواهد
9 و در راهِ رضای او جان داذن بازی داند، عشق این بوذ باقی هذیان
بوذ و علت

35.

فصل

عشق مردم خوارست، او مردمی بخورد و هیچ باقی نگذارد، و چون
3 مردمی بخورد او صاحب ولایت بوذ حکم اورا بوذ، اگر جمال بر کمال بتابد
بیگانگی معشوق نیز بخورد، ولیکن این سخت دیر بوذ

5 بیت NFA : شعر K رباعی PO || 6 a صنمی شدی FK : صنما توئی NA
صنما مکر PO || b حدیث جان PONFA : منی K || شمنی NFA : زمینی POK ||
7 a حُجَم PONKA : محتم F || زنی NEKA : کشی PO || b تو FK : که PONA ||
8 کمترینش NEKA : کمترین کارش PO || آن : این O || بوذ : باشد P ||
برای ONFA : برابر K از برای P || 9 داذن POFK : در باختن NA ||
باقی : و باقی P || 9-10 هذیان بوذ و علت : هذیان و علت بود F هذیان و علت N
بازی بود و علت KA بازی و علت بود PO

2 مردم خوارست : مردخوار است O || او POFK : و او NA || مردمی بخورد FA :
مردم می بخورد K مرد میخورد N مردمی بخورد O مردم خورد P || باقی نگذارد
NKA : نکذارد باقی F نکذارد PO || و چون PONA : چون FK || 3 مردمی
بخورد POFA : مردم می بخورد K مردمی بخورد N || او PONFA : و K || ولایت
بوذ NEKA : ولایت شود PO || جمال PONA : کمال F ، - K || بتابد NFK :
ناید A نیابد PO || 4 ولیکن POFKA : ولیک N || سخت NEKA : سخن PO ||
دیر NFKA : دیرتر PO | + بیگانگی آنکه بخورد که یکانگی بود K

36.

نصل

هرگز معشوق با عاشق آشنا نشود و اندر آن وقت که خود را بدو و او را بنحود
 نزدیکتر داند دورتر بُوذ زیرا که سلطنت اوراست و السُّلطانُ لا صَدِيقَ لَهُ ، 3
 حقیقتِ آشنائی در هم مرتبتي بُوذ و این محالست میانِ عاشق و معشوق زیرا که
 عاشق همه زمینِ مذلتِ بُوذ و معشوق همه آسمانِ تعزز ، آشنائی چون باشد ؟
 اگر بُوذ بحکمِ نفس و وقت بُوذ و این عاریت بُوذ 6

بیت

هم سنگِ زمین و آسمان خون خوردم تا چون تو شکر لای بدست آوردم
 آهو بمثلِ رام شود با مردم تو می نشوی ، هزار حیلت کردم 9
 جباری معشوق با مذلتِ عاشق کی فراهم آید ؟ نازِ مطلوب با نیازِ
 طالب کی با هم افتد ؟ او چارهٔ این و این بیچارهٔ او ، بیمار را دارو ضرورتست

2 و اندر آن NFKA : دران O و دران P || 3 داند : کرداند N || بُوذ : باشد Q ||
 زیرا که : که F || 4 حقیقت PNKA : که حقیقت OF || در : درو F || 5 مذلت
 بُوذ : مذلتست F || همه آسمان NF : آسمان POKA | تعزز POF : تعزز و تکبر بود NA
 تعزز بود K || آشنائی NFKA : - PO || چون باشد N : - POFKA ||
 6 بحکم NA : حکم POFK || نفس و وقت NFKA : نفس و وقت PO || بُوذ NFKA :
 تو PO || و این NA : - POFK

9-7 بیت ... حیلت کردم : - K

7 بیت NFA : رباعی PO || 8 خون A و لوایع عین الفضاة ورق ۴۲ آ : چون P
 غم ONF || b تا چون تو شکر لای بدست آوردم NA : نی (نه F) سیر شدم نه یار دگر
 کردم POF و لوایع || 9 هزار PNFA : اگر چه O چه کرد - لوایع || 10 جباری : هزار
 جباری O || معشوق : معشوق O || با مذلت NA : و مذلت F و ذلت K با ذلت PO ||
 عاشق NFKA : عاشق PO || کی : که N || 10-11 مطلوب ... طالب NA : مطلوبی ...
 طالبی POFK || 11 کی : که NK || با هم NA : فراهم OK هم P جمع F || افتد : شود ||
 او چارهٔ ... بیچارهٔ او : - K || ضرورتست PONK و لوایع : ضرورتست A ضرورتست F

12 اما دارورا بیمار هیچ ضرورت نیست [چه بیمار از نایافتن دارو ناقص آید
وباز دارورا از بیمار فراغت حاصل هست] ، چنانکه گفته اند :

بیت

15 [عاشق چه کند که دل بدستش نبوذ مفلس چه کند که برگ هستش نبوذ]
نی حسن ترا شرف زبازار منست بت را چه زیان که بت پرستش نبوذ

37.

فصل

حقیقت عشق جز بر مرکب جان سوار نیاید ، اما دل محل صفات اوست
3 واو خود بحیجب عمر خود متمعزز است ، کس ذات وصفات او چه داند ؟
یک نکته از نکت (؟) او روی بدیده علم نماید از روی لوح دل ، بیش

12 اما ... نیست : F - | هیچ POKA : N -

13-12 [چه ... هست] NF : POKA | 12 دارو : N - | F - | 13 هست : N
F - || چنانکه گفته اند A : چنانچه گفته اند K چنانکه گفت N چنانکه در شعر
گفته اند (- اند P) ، PO - F || 14 بیت PNFKA : نظم O

15 [عاشق ... نبوذ] NA : POFK - | 15 برگ : N : زر A || 16 a نی PO
مصرعها کذا در N : 4-1-2-3 A | 15 برگ : N : زر A || 16 a نی PO
ولوایع : نه NA مر FK || زبازار OKA ولوایع : بازار P بیزار F نکاراز N ||
b زیان : محل N || که POA ولوایع : چو NFK

2 صفات POFKA ولوایع ورق ۴۲ آ : صفای N || 3 واو خود PONKA : واو F ||
عز خود PONFK : عز A || کس NKA : وهیچکس F که کسی را PO ||
چه داند NFKA : جز PO

6-4 یک ... ندارد : K -

4 نکته N : نقطه POA نکت F || از نکت : از همت A از همت PO ، NF - ||
از POF : که از NA

ازین ممکن نیست که ازو بیانی یا نشانی تواند داد، اما در عالم خیال تا روی خودرا فرما نماید گاه بوذ که نشانی دارد علی التعمین و گاه بوذ که ندارد 6

38.

[فصل]

- (1) گاه نشان بزلف و گاه بخط بوذ و گاه بحال و گاه بقد و گاه بدیده
3 و گاه بروی و گاه بغمزه و گاه بخنده معشوق و گاه بعتاب
- (2) و این معانی هر یک از طلب جان عاشق نشانی دارد، آنرا که نشان عشق بر دیده معشوق بوذ قوتش از نظر معشوق بوذ و از علمها دورتر بوذ که دیده در ثمین دل و جانست، عشق که نشان بدیده معشوق کند در علم (؟) خیال دلیل طلب 6
جان و دل او بوذ و از علل جسمانی دور بوذ، و اگر با برو بوذ طلب بوذ از جان او، اما طلایه هیبت استاده بوذ در کمین آن طلب زیرا که ابرو نصیب دیده آمد
- (3) و همچنین هر یک ازین نشانها در راه فراست عشق از عاشق طلب 9
روحانی یا جسمانی یا علتی یا عیبی بیان کند زیرا که عشق را در هر پرده از پردهای درون نشانست و این معانی نشان اوست در پرده خیال، پس نشان او مرتبه عشق بیان کند] 12

5 بیانی POFA : پیامی N || یا FA : و PON || تواند PONF : توان A ||
داذ NA : بود POF | 2-5 : عشق را کب مرکب جان است اگرچه جان متصرف این عالم ارکان است اما دل محل صفات عشق شود بدین نسبت عشق غیبی بوذ چون نفس از تحجب عزت خود محتجب است ذات و صفات او یک نکته نقطه پیش نیست - لوائج ورق ۲ : آ ||
5-6 تا روی خود را فرا A : تا روی چون فرا F تا روی خود N ناز وی چون
PO || 6 نشانی POA : نشان NF || علی التعمین PA : علی التعمین Pm علی الیقین NF
عین الیقین O || و گاه OA : گاه NF و گاه التعمین P

13-1 [فصل ... بیان کند] NA : - POFK

2 و گاه بخط N : متحد A || 4 جان : جاه NA || 6 علم NA : لعله عالم (؟) ||
8 اما A (؟) : و اما N || کمین : یقین NA || ابرو N : برو A || دیده A : دید N ||
9 ازین : درین NA || 10 عشق را A : عشق N || 11 از A : - N

فصل

- (1) حقیقتِ عشق چون پیدا شود عاشق قوتِ معشوق آید نه معشوق
 3 قوتِ عاشق ، زیرا که عاشق در حوصلهٔ معشوق تواند گنجید اما معشوق
 در حوصلهٔ عاشق ننگنجد ، عاشق یک موی تواند آمد در زلفِ معشوق
 اما همگی عاشق یک موی معشوق را بر نتابد و ماوی نتواند داد
 6 (2) پروانه که عاشق آتش آمد قوتِ او در دوری اشراقت ، طلایهٔ
 اشراقِ او را میزبانی کند و دعوت کند و او بپرِ همتِ خود در هوای طلبِ او
 پروازِ عشق می زند ، اما پرش چندان باید تا بدو رسد ، چون بدو رسید
 9 نیز (؟) او را روشی نبود ، روشِ آتش را بود درو و او را نیز قوتی نبود قوت

1 فصل : - K || 2 چون : - K || آید PONFA : دید K || 3 اما PONFA :
 فاما K || 4 حوصلهٔ عاشق ONFA : معشوق K عاشق معشوق P || ننگنجد PNKA :
 ننگنجد O نتواند گنجید F || آمد : بود O || 5 را بر نتابد OKA : را بر نیاید N
 را بر نیاید P بر نکیرد F || و ماوی نتواند داد : و ماوی نتواند داد A و ماوا نتواند
 داشت K : - PONF || 6 آمد NFKA : آید PO || در دوری اشراقت OFA :
 اشراق اوست K دوری اشراقت N در روی اشراقت P || طلایهٔ : - PO ||
 7 او را : را P || میزبانی کند KA : میزبانی میکند OF میزبانی می کند P دیده دیده بانی
 کند N || و دعوت کند A : و دعوت میکند N ، - POFK || بپر NF : نیز
 POKA || همت NFKA : همت PO || او ONKA : - PF || 8 پرواز عشق
 NFKA : پرواز O پروانهٔ عشق P || می زند NFKA : میکند PO || پرش
 ONFKA : روشنی P || چندان باید PONKA : چندانست F || تا بدو PNFKA :
 که بدو O || رسید PONFK : رسد A || 9 نیز PONKFA : لعله بپر (؟) || روشی A :
 روش F روشن N روشنی PO روشی K || روش FA : روشی K روشن N
 و روشنی PO || آتش را : آتش K || درو NKA : در وی F در O ، - P || 9-10 و او را
 ... آتش را بود NA : - POFK | توتی A : ترقی N

- آتش را بُوذ، و این بزرگ سَرِیست، یک نَفَس او معشوقِ خود گردد، کالِ او اینست، و آن همه پرواز و طواف کردنِ او برای این نَفَس است تا کی بُوذ که این بُوذ، و پیش‌ازین بیان کرده بودیم که حقیقتِ وصال اینست، 12 یکساعت صفتِ آتشی او را میزبانی کند و زود بدرِ خاکستری بیرونش کند، ساز همه چندان می باید که تا بدو رسد، وجود و صفاتِ وجود همه ساز اینست، « أَفْنَيْتَ عُمَرَكَ فِي عِمَارَةِ الْبَاطِنِ فَأَيُّ الْفَنَاءِ فِي التَّوْحِيدِ » 15 (3) این بُوذ آنچه عاشق را بتواند بُوذ، و این همه است و هیچ چیزی دگر نیست که سازِ وصال تواند آمد، سازِ وصال معشوق را تواند بُوذ، سَرِی بزرگست که وصال مرتبه معشوق است و حقِ اوست، فراقست که 18

10 و این: وان K || بزرگ سَرِیست NFKA: سَرِی بزرگست P بزرگ هنریست O | +
 که F || معشوق PONFA: با معشوق K || گردد: کردن K || 11 و آن PNKA:
 و این OF || پرواز و طواف POF: پرواز طواف K پرواز ازو بطواف A پرواز و طلب
 N || کردن او K: کردن NA کرد او POF وله وجه || برای: بران K ||
 این POFKA: آن N || نفس PONKA: یکنفس F || کی PONFA: که N ||
 12 که: و گه O || و پیش PONFK: پیش A || بیان کرده بودیم که A: بیان
 کردیم که ONK کرده ایم و F بیان کرده ام P || اینست POKA: آنتست که F
 اینست که N || 13 آتشی PONKA: آتش F || کند و زود NA: کند و POF
 و K || بدر خاکستری بیرونش NFKA: بدرجه خاکسترش پس بیرون PO || 14 همه
 NFKA: هم PO || چندان PONKA: چندان F || که ONA: - PFK ||
 وجود و صفات وجود NFKA: وجود و صفات او خود A و خود و صفات خود O و خود
 و در صفات خود P || 15 اینست NA: راهست POFK || 16-17 این ... معشوق را
 تواند بُوذ: - K | 16 آنچه N: از آنچه POFA | بتواند NA: میتواند F
 تواند PO | و این همه است A: و این همه آنتست N، - POF | و هیچ NA:
 هیچ POF | 16-17 چیزی دگر N: چیز OFA خبر P | 17 تواند آمد ساز وصال: تواند بود
 وصال O، - P | معشوق را POA: معشوق NF || 18 سَرِی A: سَرِی N و این سَرِی PF
 و این هم سَرِی K این همه سَرِی O || مرتبه: قرینه A || و حق اوست NFKA: - PO ||
 18 فراقست که PK: و فراقست که NA که فراق است که O و فراق F

مرتبۀ عاشقست وحقّ اوست ، لا جرم وجودِ عاشق سازِ فراقست ووجودِ
 معشوق سازِ وصال ، عشق خود بذاتِ خود ازین علایق وعللِ دورست که
 21 عشق را از وصال و فراق هیچ صفت نیست ، این صفاتِ عاشق و معشوق است ،
 پس وصال مرتبۀ تعزز و کبریای معشوقست و فراق مرتبۀ تذلل وافتقارِ
 عاشقست ، لا جرم سازِ وصال معشوق را تواند بوذ و سازِ فراق عاشق را ،
 24 ووجودِ عاشق یکی از سازهای فراقست

مصراع

در عشق تو انبہست تنہائی من

27 آنرا که وجودش زحمت بوذ و سازِ فراق بوذ اورا سازِ وصال از کجا آید ؛
 (4) زمینِ وصال نیستی آمد و زمینِ فراق هستی آمد ، تا شاهد الفنا

19 عاشقست ONKA : عاشق F عاشق تواند بود P || وحق PONFK : حق A ||
 فراقست : وصالست P || 20 وصال PONFA : وصال است K || عشق POKA :
 و عشق NF || بذات خود NKA : بذات خویش P ، - OF || ازین علایق
 وعلل PONA : از علایق وعلل K ازین علل وعلایق F || 21 وصال و فراق :
 فراق و وصال F || هیچ : دور N || عاشق و معشوق است POFKA : عاشق
 و معشوقست N || 22 مرتبۀ ... و فراق -F : تعزز و کبریای POK : کبریا و تعزز NA ||
 23 عاشقست NFKA : عاشق PO || 24 ووجود عاشق : ووجود عاشق را P ||
 از - : K || 25-26 مصراع ... من PONA : -FK | 25 مصراع PO : بیت A ، - N ||
 26 انبہست : آنبہست N انبہست A انتهاست PO | رجوع شود بصحیفہ 23 س 16 a
 و ص 11 س 36 a || 27 آنرا که وجودش : آنرا وجود N || زحمت بوذ و : - K ||
 آید POKA : می آید NF || 28-30 زمین ... بر خیزد NA : این فقره در NA دو باره
 دیده میشود یکی اینجا و یکی در میان سخن نمکفروش س 45-47 ، و در F بعد از « لا بل »

30 در صحبت بوذ وصال وصال بوذ ، چون او باز گردد حقیقتِ فراق سایه
افگند امکان وصال بر خیزد

(5) در حکایت آورده اند که روزی سلطان محمود نشسته بوذ بیارگاه ،
مردی بیامد و طبق نمک بر دست نهاده در میان حلقه بارگاه محمود آمد
33 و بانگ میزد که نمک که می خرد ؟ محمود هرگز آن ندیده بوذ بفرمود تا او را
بگرفتند ، چون بخلوت نشست او را بیاورد و گفت : این چه گستاخی بوذ که
تو کردی و بارگاه محمود چه جای منادی نمک فروشی کردن بوذ ؟ گفت :

س 40 آمده است و در POK هیچ موجود نیست ، و چون جای اصلیش را نمیدانیم کجا
بوده است به NA پیروی کرده در هر دو جای اثبات کردیم

29 صحبت : صحت NA || او A : N - || حقیقت A و حقیقت N

31-47 در حکایت ... بر خیزد : K -

31 در PONA : فصل F || سلطان محمود POF : محمود NA : | + رحمة الله عليه F ||
نشسته بوذ بیارگاه NA : نشسته بود در بارگاه سلطنت خویش ناکاه F نشسته بود در
بارگاه O در بارگاه نشسته بود P || 32 مردی : + بود O || و طبق نمک NF : طبق
نمک PO و طبق نمکی A || نهاده در NFA : و در PO || میان حلقه بارگاه محمود آمد
NA : میان مجلس آمد F میان حلقه بارگاه محمود نهاد PO || 33 و بانگ میزد که نمک
که می خرد FA : و بانگ ... میخورد N و بانگ میزد که نمک می خرد O و ندا
میکرد کیست که نمک من خرد P || هرگز آن OA : هرگز این حال F آن هرگز N
این هرگز P || بفرمود : فرمود N || 34 بگرفتند PONA : بداشتند F || بخلوت
PONA : خلوت F || نشست ONA : بنشست P شد F || بیاورد و NA : بخواند F
بیاوردند و PO || 34-35 گستاخی بوذ که تو (تو : N -) NA : سازی بود که تو F
خسارت است که تو O خسارت بود که تو ندا P || 35 و بارگاه NA : بارگاه POF ||
محمود NFA : ما O ما را P || منادی ... بوذ N : منادی کردن نمک فروشی بود A
منادی کردن نمک است PO نمک فروختنت F | + ای نمک فروش این چه
نی نمکی بود که تو کردی N

- 36 ای جوانمرد مرا با ایاز کاریست نمک بهانه بود ، گفت : ای گدا تو که باشی که با محمود دست در یک کاسه کنی ؟ مرا که هفتصد پیل بوذ و جهانی ملک و ولایت و ترا یک شبه نان نبوذ ! گفت : قصه دراز مکن ! این همه که تو داری و بر داذی ساز وصالست نه ساز عشق ، ساز عشق دلیست بریان و آن مارا بکمال است و بشرط کارست ، لا بل یا محمود دل ما خالیست از آنکه درو هفتصد پیل را جایگاه بوذ و حساب و تدبیر چندین ولایت بکار نیست 39
- 42 مارا دلیست خالی سوخته ایاز ، یا محمود ، سر این نمک دانی چیست ؟

36 جوانمرد NA : شاه جوانمرد F امیر PO || مرا با ایاز کاریست NA : دل مرا با این کاریست O دل مارا با ایاز کاریست P عشق ایاز مرا بخود اینجا آورد F || بهانه بوذ NA : بهانه است OF بهانه او P || گفت NFA : محمود بگفت PO || کذا : - O || 37 که با : با N || محمود ONFA : ما P || در یک کاسه NA : در کاسه OF در این کاسه P || مرا که PNA : مرا O که مرا F || 37-38 بوذ و جهانی ملک و ولایت : بود و جهانی ملک ولایت A بود جهانی ملک و ولایت N و عالمی مطیعت F بود و جهانی ملک ولایت بود O و جهانی و ملک و ولایت P || 38 یک شبه : یکشب P || نان نبود NA : نان نیست F نانی نه O نان نی P || قصه دراز مکن ONFA : محمود قصه مدر P | + که FA || 39 داری و بردادی PO : بردادی NA داری F || عشق : عاشق P || ساز عشق دلیست بریان A : که عشق را دلی بریان سازد و چشم کریان F دلیست بریان و چشمه‌یست کریان N ساز عشق (عاشق P) دل بریانت PO || 40 و آن مارا ONA : و این مارا F و مارا آن P کارست PONA : کار لا بل زمین وصال نیستی ... بر خیزد F (رجوع کنید بخواشی س 28-30)

یا ONA : لا بل یا F ای P || 40-41 دل ما خالیست (خالیست N) از آنکه درو هفتصد پیل را (هفتصد پیل را درو A) جایگاه (جای N) بوذ NA : که دل ما خالیست که درو هفتصد پیل را جای نمی باید F مارا (مرا P) دلی خالی است که درو ... جایگاه نمی ماند PO || 41 و حساب : و با حساب O || بکار NFA : کار PO || 42 مارا دلیست خالی سوخته ایاز N : مارا دلی (دل ؟) خالی سوخته عشق ایاز A دلی خالی و سوخته ایاز F بل دلی سوخته ایاز O بل دل ما سوخته ایاز است P || یا : - N || نمک : - N || چیست POFA : که چیست N

آنکه در دیگِ عشقِ تو نمکِ تجرید و ذلتِ در می باید که بس جباری ،
و این صفتِ عشق نیست

[(4) زمین وصال نیستی آمدن و زمینِ فراق هستی تا شاهدِ الفنا در صحبت 45
بوذ وصال وصال بوذ ، چون او باز گردد حقیقتِ فراق سایه افکنند امکان
وصال بر خیزد]

(6) و آن آیاتِ ملاً اعلی دان که « وَنَحْنُ نَسْمِعُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ » (۳۰/۲) 48
باششخصد پر طاوسی . گفت : تجریدی که شرطِ این کارست شمارا در می باید ،
و چون بوذ آنکه شما نه این باشید ، شمارا برگِ آن بوذ که بترکِ خود بگویند

43 آنکه NA : - POF || که بس NA : که تو بس F پس PO || 44 و این صفت
عشق نیست F : - OAN | NA + : ساز وصال (عشق ساز وصالست N) هم
معشوق را تواند بوذ نه عاشق را و آن جمال و کالست و خد و زلف و خال بود که | جمال ...
زلف A : جمال کمال و خد و زلف N

47-45 [زمین ... خیزد] : رجوع کنید بجواشی س 28-30

45 تا A : که تا F با N || صحبت NF : صحت A || 46 وصال وصال NA (س 29) :
وصال NA (اینجا) و مثال وصال F || فراق NF : وصال A || امکان NA
(س 30) F : آنکه NA (اینجا) || 47 بر خیزد : - که عاشق را ساز
وصال نتواند بود (بودن N) NKA | + که آن وظیفه معشوقست NA
48 - فصل 41 س 9 و آن ... حساب نیست : - K

48 و آن آیاتِ ملاً اعلی دان که NA : ملاً اعلی را که گفتند F این (آن P) ملاً اعلی را
دان PO || 49 باششخصد : باششخصد A باششخصد N و ششخصد PO باششخصد هزار F || طاوسی :
طاوس P || گفت NFA : دارند که در زیبای دولت (دوست P) خود می نازند و بر تو
خزان کدر نکرد که قدر بهار دانی گفت PO || تجریدی که NF : کی تجرید A تجرید
و ذلت که PO || در می POF : می در NA || 50 بوذ NA : باشد F نبود PO || آنکه
شما NFA : انگاه شما P شما انگاه O || آن POF : این NA

51 (7) یا محمود، این همه که تو بر داذی سازِ وصالتم و عشق را از وصال
هیچ صفت (?) نیست، چون نوبتِ وصالِ بوذ ایازرا خود سازِ وصال
بکمال است

54 (8) یا محمود، این هفتصد پیل و این همه ولایتِ سند و هند بی ایاز هیچ
ارزد یا بجای یک موی از زلفِ او قیام کند؟ گفت: نه، گفت: بازو در
گلخنی یا در خانه تار یک بهشتِ عدن بوذ؟ گفت: بوذ، گفت: و وصال
57 بکمال بوذ؟ گفت: بوذ، گفت: پس این همه که تو بر داذی سازِ وصال
هم نیست، چون عاشق را سازِ وصال نتواند بوذ، و این آیتِ حسن است

(9) از اینجا بدانستی که از وصال و از فراق عشق را هیچ صفت نیست
60 و از سازِ وصال عاشق را هیچ چیز معلوم نیست و نتواند بوذ، سازِ وصال

51 بردازی ONA: داری PF || 52-51 و عشق را از وصال هیچ صفت نیست: و عشق را
از وصال هیچ صفت خبر نیست (= خبر نیست؟) (حیر نیست A؟) NA: و هیچ چیز
نیست عشق را از صفت وصال F عشق را در وصال هیچ صفت نیست PO || 52 چون:
و چون O || نوبت POFA: مرهه N || بوذ: - O || خود: - O || 54 و این همه NA:
و POF || سند و هند F: هند و سند NA هند و خراسان O هند و خراسان P ||
بی PONA: در جنب F || 55 کنند: + در عالم عشق F || بازو NA: از و
با او ای امیر O با ایاز P || 56 یا OFA: و یا P، - N || 57-56 بهشت... پس:
بهشت عدن بود و وصال بکمال بود پس A با وصال او بهشت برین بود گفت بود و وصال
بکمال بود گفت بود گفت F بهشت عدن و وصال بود گفت بود پس N
بهشت عدن بود و وصال بکمال بود گفت بود پس O بهشت عدن بود گفت بود پس P ||
57 که: - N || بردازی ONA: داری PF || 58 هم OFA: - PN || چون NA:
که POF || و این: و آن O || آیت NA: آیت F زیادت PO || 59 از اینجا:
از اینجا P || بدانستی PONA: توان دانست F || از وصال و از فراق عشق را
(عاشق را N) NA: از فراق و وصال عشق را PO عشق را از فراق و وصال F ||
59-60 صفت... چیز A: صفت نیست و از سال هیچ چیز N بهره نیست از ساز وصال
عاشق را هیچ چیز F هیچ چیز PO || 60 ساز NFA: و ساز PO

وجود معشوقست و سازِ فراق وجودِ عاشق است و عشق از هر دو بی نیاز،
 اگر سعادتِ وقت مساعدت کند این وجود فدای آن وجود آید، اینست
 63 وصال بکمال

بیت

عشقی بکمال و دلربائی بکمال دل پرسخن و زبان زگفتن شده لال
 66 زین نادره تر کجا بُوذ هرگز حال من تشنه و پیش من روان آبِ زلال

40.

فصل

اگر ممکن بودی که عاشق از معشوق قوت توانستی خورد مگر در
 حوصله دل بودی، ولیکن چون عاشق بی دلی بُوذ این معنی چون شود؟
 3 پس بی دل قوت در کجا خورد؟ دلش بر باید و قوت می فرستد تا ناخورده

61 وجود: - O || است NA: - POF || و عشق ... بی نیاز NF: - POA ||

62 این NFA: همه P، - O || 63 وصال NFA: وصال و عشق PO || 64 بیت NFA:

رباعی PO || 65 a عشق ... و دلربائی ONFA: این است ره وصال و عشق P ||

بکمال: لعله بجمال(؟) || b دل: دیدم P || و زبان (F زبان) (F زگفتن A) (کفتن A)

شده POFA: گفتن زگفتن N || 66 b روان NFA: یکی O بسی P

2 قوت PNA: قوتی OF || خورد: خوردن N || 3 دل: - P || ولیکن

چون ... چون شود NA: و عشق بی دلی بود F و عاشق بیدل بود PO || 4 بی (N-)

دل قوت در کجا خورد NA: بی دل قوت از کجا تواند خورد F بی دل

قوت از کجا خورد PO || دلش POFA: که دلش N || 4-5 نا خورده و پس می برد A:

خورده را زپیش من برد N نا خورده از بس می زید F با خورده آتش میزند PO

واین می برد - قوت از معشوق می گویم ، وین دور دورست ، آن قوت
 6 پندار (؟) از حدیث بسمع و از جمال بیصر : آن نمی خواهم که آن نه
 وصال است ، آن درین ورق نیست ، که نگرندگان با قتاب بسیار اند اما
 کس را ازو تحقیق هیچ قوت نیست ونبوذ ، او جهان روشن است

41.

فصل

(1) از آنجا که حقیقت کارست

ع معشوق را زعشق نه سوذست نه زیان 3

5 قوت NFA : وقوت PO || می گویم POMNFA : میکیم O || دور دورست NF :
 دود درست A دور گذشت O دور گذاشت P || 6-5 آن قوت (قوت F) پندار F :
 آن قوت مبندار (!) N : ان قوت بندارد A از (واز P) قوت می پندار PO ، ولعله
 مبندار (؟) || 6 بسمع NFA : بی یسمع PO || بیصر F : بدیده بیصر NA
 بی بیصر PO || آن نه NA : این نه F از PO || 7 آن PONF : این A || درین :
 در تن N || نگرندگان OFA : نگرندگان N کزیدگان P || با قتاب بسیار اند A : آفتاب
 بسیارند F با قتاب بسیارست N با جمال O باقیال سازند P || 8-7 اما (N -) کس را
 ... قوت NA : اما تحقیق کسر را ازو قوت F اما کس را تحقیق ازو هیچ قرب PO
 ونبوذ ... روشن است NA : - POF | روشن : لعله روشنی

1 فصل POA ولوایع ورق ۴۷ آ : - NF || 2 آنجا : اینجا P || که : که این F ||
 3-2 کارست ع معشوق را : کارست معشوق را POA ولوایع ، کارست چنانک گفت ع
 (ع : - N) معشوق (معشوقه F) را NF

(یعنی این دو نسخه اینجا فصلی نو آغاز نمیکند واز جمله اخیر فصل گذشته با اولین جمله
 این فصل یک جمله میسازند : « کس را ازو تحقیق هیچ قوت نیست از آنجا که حقیقت
 کارست چنانک گفت » واین معنی بد نیست ولیکن چون لوایع اینجا هم مثل POA فصلی
 نو آغاز میکند ما روایت اینهارا اختیار کردیم)

3 ز عشق F : از عشق NA از غیرت عشق (+ عاشق O) PO || نه PNF : ونه OA

ولیکن از آنجا که سنتِ کرمِ عشقست او عاشق را بر معشوق بندد ،
 عاشق بهمه حالی نظرگاهِ معشوق است از راهِ پیوندِ عشق
 (2) اینجا بود که فراقِ باخْتیارِ معشوق وصالِ تر بود از وصالِ باخْتیارِ
 عاشق ، زیرا که در اختیارِ معشوق فراق را عاشق نظرگاهِ آید دلِ
 معشوق را و اختیارِ و مرادِ او را ، در راهِ اختیارِ عاشق وصال را در وصالِ
 هیچ نظر از معشوق در میان نیست و او را بازو هیچ حساب نیست ، و این
 مرتبهٔ بزرگست در معرفت ، اما کس این بکمال فهم نتواند کرد ، پس نظرِ
 معشوق بعاشق ترازوست در تمیزِ درجاتِ وصفاتِ عشق در کمال و زیادت
 و نقصان

12

4 سنت OFA : حقیقت سنه N سبب P || بر معشوق بندد NA : بر معشوق
 بندد F از معشوق نبرد PO || 5 بهمه حالی FA : همه حالی N بهمه حال PO ||
 معشوق است NA : معشوق آید POF || 7-8 اختیار معشوق ... راه : F - 7 فراق را
 عاشق POA : فراق عاشق را N | دل : که دل P | 8 و اختیار و مراد او را A :
 و اختیار و مراد او را N و مراد اختیار او PO || وصال را در وصال : در وصال را A
 وصال N در وصل F در وصال P ، - O || 9 هیچ نظر از معشوق
 در میان A : هیچ نظرگاه معشوق در میان N عاشق (- O) نظرگاه معشوق POF ||
 بازو A : از او ی N از وی F از او O ، - P || نیست : (اینجا حذفی که در K
 بود بسر میرسد ، رجوع شود بص 64) || 10 مرتبهٔ بزرگست PONA : مرتبتی
 بزرگست K مرتبت بزرگترست F || کس این بکمال NKA : این کس بکمال F
 هیچ کس کمال آن را (کمال این P) PO || کرد : کردن F || 11 معشوق NFKA :
 عشق معشوق است O عشق و معشوق P || ترازوست ONA : او ترازوست FK
 پروازست P || 11-12 عشق (و عشق K) در کمال و زیادت و نقصان POFK : عاشق
 در کالست یا در زیادت یا در نقصان NA

42.

فصل

هر چه عزّ و جباری واستغنا و کبریاست در قسمتِ عشقِ صفاتِ
 3 معشوق آمد ، و هر چه مذلت و ضعف و خواری و افتقار و نیاز و بیچارگی بود
 نصیبِ عاشق آمد ، لا جرم قوتِ عشقِ صفاتِ عاشق است که عشق
 خداوندِ روزگارِ عاشق است یا (؟) روزگارِ عشق که صفتِ عاشق آمد (؟)
 6 و این بوقت بگردد ، اما این صفاتِ معشوق در ظهور نیاید الا بظهور
 اضدادش بر عاشق ، تا افتقارِ این نبود استغناء او < رو > نماید و همچنین
 جمله صفات از آن رو او را درخورست

43.

فصل

لا جرم چون چنین باشد عاشق و معشوق ضدّین باشند لا جرم فرام
 3 نیایند الا بشرطِ فدا و فنا ، و برای این گفته اند :

2 عز ... و کبریاست NA : عز و جباری واستغناست و کبریا K کبر و جباری و عزت
 واستغناست F عز (در عز P) و جباریست واستغنا و کبریا PO || قسمت عشق صفات :
 قیمت عشق و صفات P || 3 آمد NFA : است K آید PO || 3-4 و هر چه ... آمد NA :
 و اضدادش صفات عاشق آمد K و ضدش F و اضدادش صفات عاشق آید PO ||
 4 لا جرم قوت عشق : - F || است NA : آمد K آید PO ، - F || 5 خداوند :
 خداوندکار K || یا (؟) : با A تا K اما N نه PO || 5-6 روزگار عشق که
 صفت (عاشق کی صفات A) عاشق آمد و این بوقت بگردد اما (و اما N) این صفات NA :
 روزگار لقا صفات K روزگارش اما صفات POF || 6 معشوق : عاشق PO || 7-8 تا ... در
 خورست NA : - POFN | 7 افتقار N : افتقار را A | او N : - A | 8 رو A : او N
 1 فصل POFA : - NK || 2 باشد : بود P || عاشق و معشوق : معشوق
 و عاشق F || ضدین POFK : ضدان NA || 3 نیایند : نیاید K || فدا و فنا NFA :
 فدا و فنا K فنای ضد PO وله وجه || و برای این گفته اند NKA : برین معنی گفته اند F
 از برای این گفته اند (O -) اند PO

بیت

چون زرد بدید رویم آن سبزنگار گفتا که دگر بوصلم امیذ مدار
 زیرا که تو ضدّ ما شدی در دیدار تو رنگِ خزان داری و ما رنگِ بهار 6

44.

فصل

(1) معشوق خود همه حالی معشوقست ، پس استغنا صفتِ اوست ،
 وعاشق همه حالی عاشق است پس افتقار صفتِ اوست ، عاشق را همیشه 3
 معشوق در باید ، پس افتقار همیشه صفتِ او بوذ و معشوق را هیچ چیزی
 در نباید که همیشه خود را دارد ، لاجرم استغنا صفتِ او بوذ

4 بیت NF : این بیت A شعر K رباعی PO || 5 a زرد بدید رویم F : زرد دید رویم
 - لواج ورق ۳۴ آ، رویم زرد دید KA زرد رویم دید ON دید برویم P || سبز
 نگار NFA : سبز عذار K شیرین کار O ولواج ، بت شیرین کار P || b گفتا : کفت
 او - لواج || بوصلم : بوصل N || 6 a شدی : شوی - لواج || در PONA
 ولواج : از FK || b وما NFA : ومن PK ولواج ، من O

2 خود همه ONKA : خود در همه F بهم P || 2 و 3 حالی KA : حال PONF ||
 3 پس افتقار صفت اوست POFK : وافتقار همیشه صفت او NA | 3-4 صفت اوست
 ... افتقار - : P | همیشه معشوق OFKA : همه معشوق N | 4 باید OFKA :
 می باید N | افتقار : درویشی F || همیشه - : F || و - : O || چیزی KA : چیز OF
 جائی P ، - N || 5 در نباید A : در نباید N در نمی باید OF می باید K در نمی آید P ||
 همیشه - : F || استغنا صفت او بوذ PONKA : صفت وی توانگریست و این
 لایقست F

بیت

6 [اشکم زغم، تو هر شبی خون باشد / وز هجر تو بر دلم شبیخون باشد]
تو با توئی ای نگار زان با طربی / تو بی تو چه دانی که شبی چون باشد

بیت

9 همواره تو دل ربوده معذوری / غم هیچ نیازموده معذوری
من بی تو هزار شب بخون درختم / تو بی تو شبی نبوده معذوری

(2) واگر ترا این غلط افتد که بوذ که عاشق مالک بوذ و معشوق بنده
12 تا در وصال او در کنار عاشق بوذ آن غلطی بزرگست، که حقیقت عشق
طوق بر گردن معشوق نهد و حلقه بندگی بر دازد، که هرگز معشوق
ملک نتواند بوذ

15 (3) و برای اینست که آنها که دم از فقر زنند جان و دل در بازند و دین
و دنیا و روزگار در میان نهند همه کاری بکنند و از همه چیزی بر خیزند

6 [اشکم ... شبیخون باشد] NA - POFK | a هر شبی A : همیشه N

7 بعد از 10 F || a زان NKA : ازان POF || با طربی : ناظر نی F || b چه دانی

NFA : ندائی POK || باشد PONKA : باشی F || 8 بیت A : PONFK-

10-9 FNA : POK - | 10 a ختم A : بودم NF

11 که بوذ که PF : که بود OK که NA || و : O || 12 ONFA : یا K ، - P ||

در کنار NKA : در کار F کنار PO || عاشق بوذ NFKA : عشق بود O عاشق

نهد P || آن POA : این NKF || غلطی بزرگست PFKA : غلط بزرگست N غلطی

بزرگ بود O || 13 گردن معشوق : گردن عاشق N || و حلقه ... معشوق : - O |

که NF : - PKA || 14 ملک نتواند بوذ NA : ملک نتواند آمدن OF در ملک

نتواند آمدن K مالک نتواند آمدن P || 15 که آنها که ONA : آنها که PF که اینها K ||

از فقر NFKA : نقد O فقر P || زنده PONFA : زده اند K || جان POFK :

و جان NA || 15-16 و دین و دنیا و روزگار NA : و دین و دنیا K و روزگار و دین و دنیا F

دین و دنیا و روزگار PO || 16 میان : میانه K || چیزی FKA : چیز PON

- واز سر نیز نترسند و بر کوبین سپرند اما چون کار بنقطه عشق رسد
 هرگز معشوق در میان نهند و نتوانند نهاد زیرا که ملک بوذ که در میان
 18 توان نهاد نه مالک، معشوق مالک بوذ، دست آزادی بر دامن عشق و عاشقی
 نرسد، چنانکه همه بندها آنجا گشاده شود - اعنی در آزادی فقر - همه
 21 گشادها اینجا بند شود - اعنی در بندگی عشق
- (4) چون این حقایق معلوم شد جلالت عشق مگر پیدا شود که عاشق را
 سوز (?) خود زیان کند تا از علل بر خیزد و از سوز و زیان برهد

- 17 واز سر نیز نترسند NA - : POFK || و بر POFKA : و پای بر F || چون
 کار : کار چون K || بنقطه PNKA : بنقطه F بتقد O || 18 معشوق PNFKA :
 معشوق را O || در میان نهند ... بوذ که : - N | نهند و نتوانند نهاد F :
 نتوانند نهاد POA نتواند نهاد K | 18-19 زیرا که ملک بوذ که در میان توان
 نهاد FA : در میان توان نهاد N زیرا که ملک بوذ که در میان توان نهاد K زیرا که
 ملک بوذ که مالک در میان تواند بود O زیرا که ملک بوذ در میان تواند بود P ||
 19 نه (N -) مالک معشوق مالک بوذ ONFKA : نه مالش معشوق مالک بوذ P ||
 دست POK : ست A ناست (?) N که دست F || و عاشق PONKF : و عاشق A ||
 20 نرسد PFA : نرسد ON K || آنجا POFK : اینجا NA || اعنی NFKA :
 یعنی PO || فقر NFK : نقد PO کی فقر A || همه PONA : بس همه K و همه F ||
 21 گشادها POK : کادها A کارها N گشادکیها F || بند POFKA : بنده N ||
 اعنی ONFKA : یعنی P || در بندگی عشق NFK : بندگی که در عشق A در بندگی PO ||
 22 این : - O || شد FKA : شده N شود PO || مگر : - K ||
 23 سوز : بر بود A بود NFK بوجود PO || خود NFKA : PO- || تا از ONFKA :
 تا این P

45.

فصل

- (1) بدانکه هر چیزی را کاریست از اعضای آدمی تا آن نبوذ او بی کار
 3 بوذ، دینه را کار دیدنست و گوش را شنیدن و کار دل عشق است، تا عشق
 نبوذ بی کار بوذ، چون عاشقی آمد او را نیز بکار خود فراهم دید، پس یقین
 آمد که دل را برای عشق و عاشقی آفرینه اند و هیچ چیز دیگر نداند
 6 (2) آن اشکها که بروی دینه فرستند طلایه طلبست تا از معشوق چه خبرست،
 که بدایت از دینه است، متقاضی باو فرستند که این بلا از راه تو آمد
 و قوتم از راه تست

46.

فصل

- (1) قدمی هست در عشق بلعجب که در آن قدم مرد عاشق مشاهده؟
 3 نفس خود میگردد، زیرا که نفس آینده و شونده مرکب معشوق می آید از آن

8-1 فصل ... تست : PO -

1 فصل FKA : N - || 2 بدانکه NKA : F - || را FKA : N - || 3-2 تا آن
 (آن : دیدن A) نبود او بی کار بوذ NA : چنانکه F ، K - || 3 دینه را کار
 دیدنست NA : دیده را دیدن FK || شنیدن FKA : شنیدنست N || و کار NA :
 کار FK || عشق است FK : عاشقیست NA || تا NFA : و تا K

8-4 چون ... از راه تست NA : FK -

5 نداند A : ندانند N || 6 بروی N : بر روی A || فرستند A : می فرستند N ||
 طلبست A : طلبیست N || تا A : تا که N

1 فصل : N - || 2 در عشق NFKA : PO - || بالعجب که در آن قدم NA :
 که POFK || عاشق NA : POFK - || مشاهده ONEKA : مشاهده P ، و امله
 شاهد ؟ || 3 میگردد NA : میاید POFK || مرکب معشوق NFKA : و مرکب
 معشوق O و مرکب و معشوق P

- روی که دل مسکن اوست ، و نفس بوذ که از دل بوی ورننگ او گیرد
(2) اینجا بوذ که مرد را روی در خود بوذ و از بیرون کاری ندارد تا بحدی
که بوذ که [اگر معشوق بیاید او را از نفس پروای آن نبوذ،] اگر معشوق
6 او را از نفس خویش مشغول کنند بار آن نتواند کشید ، زیرا که این مشاهده
در نفس مسامحتی دارد بار بر گیرد ، و دیدار معشوق بار بر نهد و سیاست
او سایه افکنند ، از در درون چون قوت پیدا شود مسامحتی دارد ، اما بار
9 ناز معشوق کشیدن دشوارترست

بیت

- 12 زان من بدر سرای تو کم گذرم کز بیم نگهبان تو من بر حذر
تو خود بدلم دری نگارا شب و روز هر گاه که ترا خواهم در دل نگرم

- 4 از دل PONFA : اول K || ورننگ NA : POFK - | او POFNA : K - ||
5 اینجا بوذ ... کاری ندارد NA : POFK - | مرد را A : مراد را N | ندارد A :
نداند N || 6 که بوذ که F : بود که PA که ONK
[اگر معشوق بیاید ... نبوذ] POFK : NA - | بیاید POK : بیاید F | او را
از نفس POK : آن نفس او را F | آن POF : او K
6-9 اگر معشوق او را ... افکنند NA : POFK - | 7 از A : N - |
بار آن A : بان N | این N : A - | 8 و دیدار N : و دیده را A
9 از A : و از P آن N و این OFK || قوت NEKA : وقت P ، O - ||
10-9 بار ناز : باز ناز O بار NK ناز PFA || معشوق : A - || دشوارترست K :
دشوارست N دشوارست POFA || بیت NFA : شعر K رباعی PO ||
12 a من بدر ONK : می بدر A بر در F بدر P || گذرم : کردم P || 13 a بدلم
دری POKA : بدل اندری NF | P +

بیت

- بر شاخ طرب هزار دستان توئیم
دل داده بدان نعمت و دستان توئیم
از دست مده که زیردستان توئیم
بگذر ز کناه ما که مستان توئیم

فصل

عشق نوعی از سُکرست که کمال او عاشق را از دیدن و ادراک کمال
 3 معشوق مانعست، زیرا که عشق سُکرست در آلت و ادراک (؟) مانعست از
 کمال ادراک (؟)، و سَری دارد که چون حقیقت ذات عاشق با ادراک ذات
 معشوق مشغولست پروای اثبات صفات چون بُوذ از روی تمیز؟، و اگر
 6 ادراک بُوذ پروای ادراک ادراک نبوذ، العَجْزُ عَنِ الدَّرْكِ الادْرَاكُ ادْرَاكُ
 این بُوذ

بیت

9 عمریست که با منی نگارا وقت غم و وقتِ شادمانی
 والله که هنوز عاجزم من کز خوبی تو دهم نشانی

1 فصل POFA : - NK || 2 سُکرست : پیکراست O || عاشق را NA :
 POFK - || از : را PO || دیدن و NA : - POFK || کمال : بکمال P ||
 3 مانعست ... و ادراک NA : - POFK | در آلت و ادراک : لعله در آلت ادراک و،
 ویا : و ادراک ادراک || 3-4 از کمال ادراک N : - POFKA || 4 و سَری دارد
 OFK : که سَری دارد P اگرچه سر لطیفست و رای این و آن آنست N ، - A ||
 که چون ONFKA : و چون P || حقیقت NA : - POFK || عاشق NA :
 - POFK || ذات : - P || 5 معشوق NA : - POFK || صفات : صفات او K ||
 6 ادراک ادراک : ادراک F || 7 این بُوذ NKA : ادراک این بود P اینجا حقیقت
 شود F ، - O || 8 بیت NFA : که گفته است شعر K رباعی O قطعه P ||
 9 a با منی PFKA : من N منی O || b وقت غم و وقت KA : وقت غم و کاه F و قَم غم
 و وقت N در وقت غمان و P در وقت غم O || 10 a والله ONK : فاله A حقا PF ||
 که : - O || b خوبی POKA : چونی NF وله وجه

48.

فصل

اگرچه معشوق حاضر وشاهد ومشهود عاشق بوذ، ولیکن بر دوام
 غیبت عاشق بوذ، زیرا که اگر حضور معشوق غیبت کلی نیارذ - چنانکه
 3 در حکایت مجنونست - باری کم از دهشتی نبوذ، چنانکه آن مرد از نهر
 المعلی آن زن را در کرخ دوست داشتی وهر شب در آب زدی وپیش او
 رفتی، چون یکشب خالی بر رویش بدید گفت که این خال از جکا آمد؟ او
 6 گفت که این خال ماذر زانست اما تو امشب در آب منشین، چون در نشست
 بمرد از سرما، زیرا که با خود آمده بوذ تا خال می دید، واین سرری بزرگست
 9 و اشارت بدین معنی است:

1 فصل POFA : NK - || 2 اگرچه F : اکر NKA ، - PO ||
 حاضر : حاضر بود F || ولیکن NA : لکن K لیکن F اکر O واکر P ||
 3 غیبت POFK : غیب NA || حضور : خصومت K || معشوق : - O || غیبت
 ONFKA : غیب P || نیارذ چنانکه : نیارذ چنانچه K || 4 حکایت : - O ||
 مجنونست ... چنانکه : - K | باری NA : با لیلی O که با لیلی P ، - F ||
 آن POFK : - NA || از NFA : که از PK که او O || 4-5 نهر المعلی NFKA :
 تجر اللخوان O بهر خلق P || 5 آن PONKA : که آن F || در کرخ NA : از کرخ OFK
 او اگرچه P || داشتی PN : داشت FKA می داشت O || وهر : او هر F ||
 شب POFKA : شبی N || در آب زدی و : بر آب زدی و N میخود در آب
 زدی و F ، - POKA || او : وی F || 6 بر رویش بدید F : بر رویش بدید NA
 بدید بر رویش POK || گفت : وگفت N || که NA : - POFK || جکا آمد :
 کجاست F || 7 که NA : - POFK || اما N : - POFKA || منشین : +
 که غرق شوی نشید F || چون در نشست NA : در نشست POK در آب رفت F ||
 8 بمرد NKA : و بمرد PO جان بداد F || از سرما : - F || با خود NFKA : بعادت
 PO || تا خال می دید POF : تا خال می ندید A تا خود می دید K خال دید N | رجوع
 شود بحدیقه سنائی (نول کشور ۱۸۸۷) ص ۳۷۸-۳۷۹ || سری PFK : سر ONA ||
 9 و اشارت بدین معنی است POFK : و اشارت بدین معنی A ، - N || که کفقه اند F

بیت
 11 نر عاشقی آگهم نه از عشق نر خویشان آگهم نه از یار

49.

فصل

چون عقول را دیده بر بسته اند از ادراک جان و ماهیت و حقیقت او
 3 و جان صدف عشق است بلؤلؤ مکنون که در آن صدفست کی بینا شود
 الا بر سبیل هانا

بیت

6 عشق پوشیدست هرگز کس ندیدستش عیان لافهای بیهذه تا کی ز نسد این عاشقان

50.

فصل

3 بارگاه عشق ایوان جانست و بارگاه جمال دیده عاشقست ، و بارگاه
 سیاست عشق دل عاشقست ، و بارگاه درد هم دل عاشق ، و بارگاه ناز غمزه

11 a نر KA : نهز N نه از POF || نه از A : نه برار K نهز NF نر PO ||
 b نر KA : نهز N نه از POF || نه از KA : نهز PNF نر O

1 فصل OFKA : - PN || 2 عقول را POFKA : عقل را N || از : - N ||

و حقیقت او A : و حقیقتش POK و حقیقت وی NF || 3 و جان : جان N || عشق
 است : + در چون بصدف علم را راه نیست A || بلؤلؤ PNFA : ولؤلؤ K لؤلؤ لا لا O ||
 در آن POKA : در NF || صدفست PONFA : صدف نسود که بینا دران صدف است K ||
 کی OA : کا K که PNF || 4 بر : به P || هانا NFA : هانا ای K هانای P همنای O ||
 6-5 بیت ... عاشقان : - K | 5 بیت PNFA : نظم O || 6 a هرگز PONA :

و هرگز F | b تا کی ز نسد POFA : کی میزند N | رجوع شود بصحیفه 10 س 21-22

2 دیده عاشقست NFKA : دیده عاشق PO || 3-2 و بارگاه سیاست ... هم دل
 عاشق : - F | 3 عشق دل عاشقست NKA : عشق دل عاشق PO | هم دل POKA :
 سینۀ N || ناز غمزه NFK : نیاز غمزه A ناز و غمزه P سیاست ناز و غمزه O

4 معشوقست ، نیاز و ذلت خود حلیت (؟) عاشق تواند بود

51.

فصل

در فصل اول بیان کردیم که عشق را بقبله معین حاجت نیست
 3 تا عشق بود ، اکنون بدان که « إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ » عاشق آن
 جمال باید بود یا عاشق محبوبش ، و این سرری عظیم است ، ایشان محل
 نظر و اثر جمال و محل محبت او بینند و دانند و خواهند و بیرون این چیزی
 6 دیگر کرا (؟) نکنند ، و بود که عاشق خود این نداند ولیکن خود دلش محل آن
 جمال و نظر طلب کند تا بیابد

4 معشوقست NFKA : معشوق PO || نیاز و ذلت خود A : نیاز و مذلت خود K
 و ذلت F نیاز دولت خود N نیاز و ذلت که خود PO || حلیت F : جلیت K حلیت NA
 حلیه PO || بود : O

1 فصل POFKA : - N || 2 فصل اول NFKA : فصل O فصول اول P | رجوع
 شود بصحیفه 5 || کردیم ONA : کرده ایم FK کرده ام P || که POKA : NF -
 3 تا عشق FKA : که تا عاشق N تا عاشق PO || آن : از A || 4 باید FK
 N (متن) PO و لوایح ورق 79 آ : تواند NA (شرح) || یا عاشق محبوبش : - K |
 یا POF : ما A تا N (متن) با N (شرح) | محبوبش PO و لوایح : محبوبش NA
 خویش F || سرری عظیم است NF (شرح) : عظیمست A سرری عظیم K سر بزرگت N
 (متن) O سرری بزرگت P || ایشان OF : اسان A انسان K ایشان N که ایشان P ||
 5 و اثر جمال POA : و اثر جمال اند K و اثر و جمال F این جمال N || و محل محبت او FK :
 و محل محبت او A و محل محبت N و محبت او O و محل محبت P || بینند و دانند PNFKA : بینند
 و دادند O || 5-6 و خواهند... نکنند : - K | 5 و خواهند NFA : و خواهد O ، - P |
 و بیرون PNF : بیرون OA | این ONA : آن F ازین P | 6 کرا نکنند F : نکنند PNA
 نکنند O || خود این NKA : این F آن PO || 7 تا بیابد A : بسابد N ،
 POFK -

فصل

هیچ لذت در آن نرسد که عاشق معشوق را ببیند بحکم وقت
 3 و معشوق از عشق عاشق (؟) غافل و نداند که او ناگزیران اوست ،
 آنگه درخواستش میکند و سؤال و تضرع و زاری و ابتهال ، اگر دیرتر
 جواب دهد یا دیرتر اجابت کند می دان که از آن حدیث قوت میخورد که
 6 لذتی عظیم دارد و تو ندانی

1 فصل POFKA : - N || 2 در آن POKA : بدان NF || 3 و معشوق از عشق
 عاشق غافل N : و از عشق غافل بود F از عشق عاشق غافل A عاشق از عشق غافل K
 از عشق و عاشق غافل O عشق از عاشق غافل P || و نداند که او NFKA : و بداند
 که او P ، - O || ناگزیران FK : ناگزیران NA ناگرددن O ناگرددن P ||
 4 آنگه PNFA : آنگاه OK || در خواهش NA : در خواهش POFK ||
 سؤال و تضرع و زاری NA : زاری و سؤال و تضرع FK زاری و تضرع PO ||
 و ابتهال : و ابتهال میباید PO || اگر دیرتر NOFKA : دیرترش P || 5 دهد :
 باز دهد K || یا دیرتر اجابت کنند NKA : - POF || حدیث PONFA :
 احادیث K || قوت PONFK : شرب A || 6 لذتی POKA : لذت NF | شرح N :
 معشوق در بدو حالت که هنوز از ناگزیرانی خود بی خبرست عزم ناز و کرشمه و تسلط
 نکرده است و استغنا و کبریای خود را کار نه ساخته تعلقات عاشق را و کلمات ویرا اصفا
 میکند و لذتی می یابد اگرچه دیر اجابت کند ابتهال عاشق را تا چند آنکه حقیقت کار
 مطالعه کند آنگه ناز آغاز کردن گیرد

53.

فصل

- (1) عشق چنانست که جفا از معشوق در وصال < در > عشق فزاید
 3 و هیزم آتش عشق آید، که قوت عشق از جفاست لاجرم زیادت شود
 (2) تا در وصال بوذ برین صفت بوذ، اما در فراق جفای معشوق دست
 گیرد(؟) سلاسل بوذ مادام که بر در اختیار بوذ وازو چیزی نظارگی کار
 6 بوذ، اما چون رام عشق شده بوذ تمامی وکال و سلطنت عشق تمامی
 ولایت فرو گرفته باشد چون زیادت و نقصان را آنجا راه بوذ؟

54.

فصل

- اسرار عشق در حروف عشق مضمّر است، عین و شین عشق بوذ و قاف
 3 اشارت بقلب است، چون دل نه عاشق بوذ معلق بوذ، چون عاشق بوذ
 آشنائی یابد، بدایتش دیده بوذ و دیدن، عین اشارت بدوست در ابتداء حروف
 عشق، پس شراب مالا مال شوق خوردن گیرد و شین اشارت بدوست،
 6 پس از خود بمرزد و بندو زنده گردد، قاف اشارت قیام بدوست، و اندر ترکیب
 این حروف اسرار بسیارست و این قدر در تنبیه کفایت است

فصل 53-56 در NA فقط : - POFK

- 2 چنانست N : حیانت A || 4 برین A : بدین N || 5-4 دست گیرد سلاسل N :
 دست گیرد سل و سل A، و امله : دست گیرد و سلاسل، و یا : دستگیر سلاسل (؟) |
 شرح N : اما در فراق جفای معشوق دست گیرد یعنی اگر در فراق فراغت معشوق
 مطالعه افتد بهم هلاک عاشق بود ولیکن جفا نوعی ازدیاد (امله : از ریاء) معشوق است
 مر عاشق را و سلسله پیوند است مر انقطاع را || 6 شده A : - N || و سلطنت A :
 سلطنت N || عشق N : - A || 7 بوذ N : نبود A
 1 فصل A : - N || 4 یابد N : یافت A || 5 پس A : - N || 7 در A : در دل N

فصل

(1) بدان که عاشق خصم بوذ نه یار و معشوق هم خصم بوذ نه یار، زیرا که
 3 یاری در محور رسوم ایشان بسته است، مادام که دوی بوذ و هر یکی خود
 بخوذ خود بوذ خصمی بوذ مطلق، یاری در اتحاد بوذ، پس هرگز نباید (؟)
 که عاشق و معشوق را از یکدیگر یاری رسد که آن نباید (؟)، و رنج همه
 6 آن اینست که هرگز یاری نباید (؟)، والله عجب کاری که درو وجودی (؟)
 زحمت است صفات وجود (؟) بجا در گنجند؟

(2) پس بدانستی که در عشق رنج اصلیت و راحت عاریتی، البته هیچ
 9 راحت اصلی ممکن نیست در وی پندار

(3) تا که نگهبان از بیرون بوذ همگی آن سهل بوذ، نگهبان تحقیق
 آیات الجمال و سلطنت العشق بوذ که ازو حذر نبوذ و هیچ گریزگاه
 12 نبوذ، قوت بکمال از بیم سلطنت هرگز نتواند خورد الا مشوب بلرزه دل
 وهیبت جان

فصل A : N - || 2 و معشوق ... نه یار A : N - || 3 یاری A : یار N ||
 4 خصمی بوذ مطلق A : خصم مطلق بوذ N || نباید A : نباید N و لعله
 نباید (؟) || 5 و معشوق را A : معشوق را N || آن A : این N || نباید : نباید A
 نباید N و لعله نباید (؟) || 6 آن A : N - || نباید : نباید NA و لعله نباید (؟) ||
 درو وجودی : در وجودی N در وجودی A || 7 زحمت : زحمت NA || وجود N :
 و خود A || 9 اصلی A : اصل N || 10 تا : یا A یا N || همگی N : همگی که A ||
 11 الجمال و سلطنت العشق بوذ A : الجمال است و سلطنت العشق N || و هیچ A :
 هیچ N || 12 نبوذ N : ندارد A

56.

فصل

اگر ممکن گردد که عاشق از معشوق قوت تواند خورد آن نبوذ الا در
 غیبت از صفتِ عالمِ (؟) ظاهر، که آن شبیهِ سُکریست (؟) که یار نبوذ وقوت 3
 بوذ، و این غیبتِ مثالِ بی هستی (؟) دارد یا با طلائی معشوق دارد (؟)،
 چنانکه گفت:

6

بیت

در خواب خیالِ تو مرا مونس و یار از خواب مکن مرا نگارا بیدار
 زیرا که ترا هست نگهبان بسیار مارا بخيالِ بی نگهبان بگذار

57.

فصل

عشق که هست بنای قدسست بر عینِ پاکی و طهارت، از عوارض و علل
 دورست و از نصیب پاک، زیرا که بدایتِ او اینست که « یحشهم » و اندرو 3

1 فصل A - N || 2 عاشق از N : از عاشق A || 3 عالم A : علم N ||
 سکریست A : نیکوست N ، و لعله پیکریست (؟) || که یار نبوذ وقوت A : کر (؟)
 یار نبوذ قوت N || 4 و این غیبت N : و آن غیب A || بی هستی N : بی هشتی
 دارو A و لعله بهشتی (؟) | شرح N : مادام که ناظر حسن معشوق باشد
 در حضور و پرا از ذوبان یا از مشاهده سلطنت معشوق که بوی رسد مشغولی بتدل
 و انکسار حاصل بود مگر در غیبت که از جنای ذوبان و سلطنت اندکی فراغت یابد و قوت
 تواند خورد || 7 a خیال تو مرا A : و خیال مرا تویی N || b از N : در A ||
 8 b نگهبان A : نگهبانی N

1 فصل : - N || 2 هست : سست (؟) N || بنای : شای F || از :
 بدایت و از P || 3 دورست POFK : دور NA || پاک : + و از طمع مژه K ||
 یحهم : + و یحونه PO || و اندرو ONFA : و اندران K و درو P

4 البته خود امکانِ علّت و نصیب نیست ، اگر از معنی علّت و نصیب جایی نشانی
 بوذ آن از بیرون کارست و عارضیست و لشکری و عاریتیست

58.

فصل

(1) اصلِ عشق از قِدَمِ رُوذ ، نقطهٔ بآءِ (؟) « یَحِبُّهُمْ » تخمی در زمین
 3 « یَحِبُّونَه » افگندند ، لا بل آن نقطه در « هُم » افگندند تا « یَحِبُّونَه »
 بر آمد ، چون عبهر عشق بر آمد تخمِ هم‌رنگِ ثمره بوذ و ثمره هم‌رنگِ تخم
 (2) اگر « سبحانی » رفت یا « انا الحق » رفت ازین اصل رفت ،

4 البته خود NKA : خود البته او را F خود O وجود P || و نصیب : نصیب F ||
 از POFK : ان NA || جایی PFK : جاء A جای ON || نشانی FK : نشان
 PONA || 5 بوذ PONKA : بودی F || آن از NA : ان POK از F ||
 و عارضیست و لشکری و عاریتیست A : و عارض است و لشکری و عاریتیست K و عارض است
 و لشکرین است F و عارض و لشکری و عاریتیست N و عاریت این و لشکر وی عاریت است O
 و عارضست آن و فلکی عاریت است P

1 فصل : - N || 2 قدم POFN : تدم قدم NA || روذ POFA : بود K
 دور N || نقطهٔ POFA : و نقطهٔ K و از نقطهٔ N || بآءِ F : یا آءِ NA یا K ، - PO ||
 تخمی PO و لواح ورق ۸۷ آ : تخمی NA تخم FK || 3-2 در زمین یحبونه N : در زمین A
 در یحبونه FK در نقد یحبونه PO || 3 افگندند PFK : افگنده اند A افگنده N
 افگند O || درهم : هم P || افگندند POFKA : افگند N | خواجه احمد غزالی
 ... گفته است نقطه‌ها یحیم را در زمین فطرت افگندند تخمی یحبونه بر آمد - لواح ||
 5 سبحانی رفت PONKA : سبحانی F || انا الحق رفت POFK : انا الحق NA ||
 ازین : از O || اصل رفت PONA : اصل بود FK

- یا نطق نقطه بوذ یا نطق خداوند نقطه بوذ، یا روی دعوی علاقه علاوه 6
ثمره بوذ و ثمره عین تخم

59.

فصل

- نشان کمال عشق آنست که معشوق بالای عاشق گردد چنانکه البته
تاب او ندارد و بار او نتواند کشید و او بر در نیستی منتظر بوذ، دوام 3
شهود در دوام بلا پیدا گردد

] بیت

- کس نیست بدینسان که من مسکینم کز دیدن و نادیدن تو غمگینم [6

6 یا نطق ... خداوند نقطه بوذ (بوذ : F -) FA : یا سخن نقطه بود و یا سخن
خداوند نقطه بود K یا نطق نقطه بود خداوند نقطه بود N یا تعاق نقطه بود با نطق
خداوند نقطه O تانطق نقطه یا نطق خداوند نقطه P || یا روی N : یا روی A باری POK
بار F || دعوی NFKA : P ، - O || علاقه علاوه : علاقت علاوه K
علاقه NA علاوت F علاوه P علاود و O || 7 ثمره بوذ POFKA : ثمرها بود N ||
تخم POF : تخم بود NKA

1 فصل : - N || 2 بالای NFKA : + دوام PO || چنانکه PONFA :
چنانچه K || البته : آینه N || 3 ندارد NFKA : نیارد PO || کشید PONFK :
کشیدن A || 3 و او بر در نیستی منتظر بوذ ONFA : و روی بر در نیستی دارد K و بر
در او نیستی منتظر بود P || 3-4 دوام شهود در ONA : بود دوام مشهود در K
بر F دوام شهود و P || 4 گردد : شود P
6-5 [بیت - غمگین] NF : - POKA | 6 من F : منی N

و خود را جز در عدم هیچ منتفی نداند و در عدم برو بسته که بقیومیت
 او ایستاده است ، درد ابد اینجا بوذ که اگر شاهد الفنا یک ساعت سایه
 9 افگند و او را در سایه بی علمی میزبانی کند اینجا بوذ که یک ساعت
 بر آساید

60.

[فصل]

لا جرم بلا شاید [زیرا که بلای او بر دوام شاهد ذات او شده است و بذو
 3 احاطت گرفته است و سماع و بصرش فرو گرفته است و از او او را هیچ چیز
 باز نگذاشته است الا پنداری که منزل تیماری آید یا یقینی که مرکب حسرتی

7 و خود را ONA : خود را PFK || در ONFA : از P ، - K || منتفی NFKA :
 منقبتی PO || نداند PONKA : نه بیند و نداند F || و : - O || برو بسته FK :
 برد بسته P بدو در بسته NA بیرون نشسته O || 8-7 که بقیومیت او NFA : که
 بر قیومه او K فی قصرمنه O پی قصرمنه P || 8 درد ابد (اید N) اینجا PONA : درد
 در ابتدا اینجا و اینجا K در ابد از اینجا F || که NFA : - POK || 9 بی علمی NKA :
 بی علتی F علمی PO || کند POFKA : می کند N

2-1 [فصل لا جرم بلا شاید] PO : - NFKA

3-2 ذات ... و ازو : و K | 2 و بذو POF : و برو NA | 3 احاطت گرفته است A :
 احاطه گرفتست N احاطت گرفته POF | و سماع ... است PONF : - A | فرو
 گرفته است N : فرو گرفته F | فرو گرفته است O | فرو گرفته P | و ازو N :
 ازو POFA || چیز ONFA : چیزی P ، - K || 4 باز نگذاشته (نگذاشته N)
 است NA : باز نگذاشته K و انگذاشته F نگذاشته است PO

6-4 الا ... الوجوه : - K | 4 تیماری F : تیماری PO | بداری A بداری N |

یقینی NA : نفسی F نفسی PO

بُوذ « وَاَحَاطَ بِهَمَّ سُرَادِقِهَا وَاِنْ يَسْتَعِثُوا يُعَاثُوا بِمَاءِ كَلِمَاتِهَا يَشْوِي
الْوَجُوهَ » (۲۹/۱۸)

6

61.

فصل

(1) هر زمان معشوق با عاشق از یکدیگر بیگانه تر باشند ، هر چند

عشق بکمال تر بُوذ بیگانگی بیشتر بُوذ ، و برای این گفته است :

3

بیت

بفزودی مهر و معرفت کردی کم پیوندش با بریدنش بوذ بهم

6

تقدیر چنین کرد خدای عالم نیکی زپس بندی وشاذی پس غم

5 بوذ PNA : شود ، O ، - F || لوايح ورق ۸۹ ب - ۹۰ آ : عاشق را جز
دران ساعت که از خود واز غير خود < جز > معشوق بی شعور شود لذت نبوذ
و این خود هرگز نبوذ زیرا که او بکلی بدین محیط شده است و ولایت وجودش را
فرو گرفته وسمع و بصرش ربوده و عقل و علم و دین از او سلب کرده او را با این درماندگی
از حسیض نیستی بر دارد نه او را بذو گذارد بل که هر لحظه دردی بوی گمارد تا دمار
از نهاد او بر دارد احاط بهم الآیة

1 فصل : - N || 2 زمان : زمانی K || معشوق با عاشق NA : معشوق و عاشق
OFK عاشق و معشوق P || هر چند POF و لوايح ورق ۹۰ آ : هر چند که K
هر چه NA || 3 عشق : + عاشق K || بکمال تر بوذ NFKA : بکمال تر رسد PO ||
بوذ و NKA : شود و PO ، - F || این NFKA : این معنی PO || گفته است
POKA : کفت F گفته اند N || 4 بیت NFA : شعر K رباعی PO ||
5 a مهر و معرفت FKA : و مهر معرفت N قهر و معرفت O مهر معرفت P ||
b پیوندش POKA : پیوند تو NF || بریدنش POF : برنش این A ما زینستی K
با تو این N || 6 a کرد : + که N || b زپس PONKA : زپی F |
وشاذی PONFA : و راحت K || پس PONKA : پی F

(2) حکایت

روزی محمود با ایاز نشسته بود، می گفت: یا ایاز، هر چند من در کار تو
9 زارترم و عشقم بکمال ترست تو از من بیگانه تری، این چراست؟

بیت

هر روز باندوه دلم شادتری در جور و جفا نمودن استاذتری
12 هر چند بعاشقی ترا بنده ترم از کار من ای نگار آزادتری
یا ایاز، مرا تقاضای آن آشنای می بود و گستاخی که پیش از عشق
بود میان ما که هیچ حجاب نبود، اکنون همه حجاب بر حجابست، چگونه است؟
15 ایاز جواب داد

] بیت

تا با خودی ارچه همنشینی با من ای بس دوری که از تو باشد تا من
18 در من نرسی تا نشوی یکتا تو کاندز ره عشق یا تو گنجی یا من]

7 حکایت: - K || 8 محمود: سلطان محمود F || با... بود: وایاز نشسته بودند P ||
یا NFKA: ای PO || هر چند POF: + که NKA || 9 وعشقم NFK: عشقم A
و عشق PO || این چراست NFA: این چیست O چراست P، - K || 10 بیت NFA:
شعر K رباعی PO || 11 a باندوه POF: بر اندوه K باندوه A باندوهی N || شادتری
OFKA: شادی تری PN || 12 a بعاشقی PONF: بتا که من KA || 13 یا
NFKA: ای PO || آن: این P || می بود PONKA: می باشد F ||
13-14 وگستاخی... میان ما NA: وپیش از عشق آن گستاخی که بود میان ما K
وگستاخی که پیش ازین بود میان ما F وگستاخی که میان ما پیش از عشق بود (+
میان ما P) PO || 14 که: - O || هیچ حجاب ONKA: هیچ چیز حجاب F
حجاب P || نبوذ: + میان ما A || بر PONA: در K اندر F || چگونه
است F: چگونست N، - POKA

] بیت ... یا من [18-16] PONKA - : F

که آن وقت مرا ذلتِ بندگی بوز و ترا سلطنت و عزتِ خداوندی، طلیهٔ عشق آمد و بندِ بندگی برگرفت انبساطِ مالکی و مملوکی در برگرفتنِ آن بند محو افتاد، پس نقطهٔ عاشقی و معشوقی در دایرهٔ حقیقی اثبات افتاد، 21 عاشقی همه اسیریست و معشوقی همه امیری، میانِ امیر و اسیر گستاخی چون تواند بوز؟ پندارِ مملکت ترا فرا تیمارِ اسیری نمی دهد، ازین خللها بسیار می بوز، اگر انبساطِ اسیر خواهد که کند خود اسیری او حجابِ او آید 24 که از ذلتِ خود یارگی ندارد که گردد عزتِ او گردد بگستاخی، واگر

19 که: F - || وقت مرا ذلتِ بندگی PONKA: رقتِ ذلتِ و بندگی F || بوز
POFK: NA - || و ترا: ترا P || سلطنت و عزتِ خداوندی: سلطنت و عزتِ خداوندی بود A سلطنت و خداوندی K سلطنت و عزتِ و خداوندی F سلطنتِ عزتِ خداوندی بود N عزت و سلطنتِ خداوندی PO || طلیهٔ NFKA: طلیهٔ PO ||
21-20 عشق ... آن بند: آن K | 20 آمد و NFA: PO - | بندگی POFA:
و بندگی N | مالکی و مملوکی ONA: مالک و مملوکی F مالکی و مملوکی ذل P | 21-20 در
برگرفتنِ آن (این N) بند NA: در برگرفتِ آن بند F برگرفتِ این بند
(بنده O) PO || 21 در دایرهٔ حقیقی NA: POFK || اثباتِ افتاد NFA: اثباتِ افتاد که PO پیدا آمد K || 22 اسیریست PONKA: اسیری آمد F || امیر و اسیر
PNF: امیری و اسیری A اسیر و امیر OK || چون PNKA: چگونه O، F - ||
23 بوز: O -

25-23 پندار ... بگستاخی: -K | 23 ازین ONFA: ازین روی P | خللها PONF:
خللهای A || 24 اگر انبساطِ اسیر خواهد که کند NFA: اگر اسیر خواهد که انبساطِ
کند PO | خود اسیری او FA: اسیری O خود اسیری PN | 25 خود: O - |
یارگی ندارد که POA: یارای آن ندارد که F یارگی دارد کی N | عزتِ POA: غیرت F
عدت N | گردد: + و P || واگر: اکر N

امیر خواهد که انبساط کند امیری او هم حجاب بود که عزت او با اسیری
27 و ذلت مجانس نیست

(3) اگر قدرت صفت امارت گردد و از صفات عزت خود آن اسیر را
صفات دهد و از خزاین دولت خود او را دولت دهد پس بجام اکرام بی انجام
30 او را مست کند آن سررشته تمیز از دست کسب و اختیار او فرا ستاند
تا سلطنت عشق کار خود کردن گیرد عاشق در میانه (؟) \llcorner
اسیر عشقت - و عشق سلطانت و توانگرست ،

26 امیر : امیری K || کند : - F || امیری او هم ONA : امیری خود K امیری او
خود F هم امیری او P || حجاب بود که عزت او با اسیری NA : حجاب بود او را اسیری K
حجاب بود که عزت او را اسیری F حجاب آید که عزت او با اسیری O حجاب عزت او
آید که اسیری P || 27 و ذلت NFA : و مذلت K و ذلت او PO || مجانس : و مجانس A ||
28 صفت NFKA : صفات PO || عزت NA : عزت POF ، - K || اسیر را : اسیری P ||
29 و از PONA : از FK || خود او را دولت : - O || بجام اکرام FK : بجام PONA ||
بی انجام P : بی انجام ONFA ی انجام K || 30 آن سر رشته : - K | آن PO :
و این NA ، - F || تمیز : غیر O || و اختیار : - FK || 31 سلطنت PONKA :
بسلطنت F || کردن ONFA : نمودن P ، - K

31-32 عاشق ... توانگرست : - K | عاشق در میانه که N : عاشق در میانه نه
که A عاشق در میان که F در عاشق که PO | 32 اسیر عشقت ... و توانگرست A :
اسیر عشق است عشق سلطانی است و توانگرست O اسیر عشق سلطانت و توانگرست P
اسیر عشقت عشق سلطان و توانگرست F اسیر عشقت و عشق سلطانت و توانگرست N |
+ F و این نیک است | FK +

بیت (شعر K)

گر رنجه شوی شی بکاشانه من پر نور شود ز روی تو خانه من
کسی ره نبرد ز خویش و بیگانه من من باشم و ساغری و پیمانه من
(ترتیب مصرعها در K : 1-3-2-4)

33 اگرچه (عاشق با عشق آشناست با معشوق هیچ آشنائی ندارد

بیت

گر زلف تو سلسله‌ست دیوانه منم ور عشق تو آتشست پروانه منم
 36 پیمان ترا بشرط پیمانه منم با عشق تو خویش واز تو بیگانه منم
 عاشق مسکین درویش بغایت است ، چنانکه گفت :

بیت

39 در کوی خرابات یکی درویشم زان خم زکات می بیاور پیشم
 هر چند غریب و عاشق و دل ریشم چون می بخورم ز عالمی ندیشم

33 اگرچه PONA : فصل اگر FK

33-36 (عاشق ... بیگانه منم) : این فقره را POFK اینجا دارند و در NA در فصل 62 سطر 2 بعد از کلمه « واسم » دیده میشود و نمیدانم جای اصلیش کجا بوده است

33 با عشق OFKA : با عاشق P ، - N || 34 بیت NFKA : نظم O رباعی P ||
 35 a زلف : عشق N || b ور : کر N || 36 پیمان ... بیگانه منم : - K | a بشرط
 POF : بمهر NA | پیمانه : پیمان O || 37 عاشق مسکین درویش بغایتست K : عاشق
 درویش مسکین بغایتست F عاشق درویش است P که عشق درویشست A درویش است N
 عشق درویش است O || چنانکه گفت PONA : - FK || 38 بیت NFA : شعر K
 نظم O رباعی P || 39 b زان (از FK) خم زکات می NFKA : یک جرعه زجام می O
 یکجام زخم می P || 40 a هر چند ... و دل ریشم (و بد کیشم PO) PONA :
 تا باده (باز F) خورم ز عاقبت ندیشم (ندیشم K) FK || b چون می بخورم
 (خورم PO) ز عالمی (ز عالم PO) ندیشم PONA : صوفی بچه ام ولیک کافر کیشم FK

— تا جلالتِ بی تمیزی سکر بوذ برو هیچ عتاب نبوذ ، اگر وقتی هشیار
42 شود و علم و تمیز و ادب باز پای در میان نهد گوید :

بیت

گر در مستی حمایت بگسستم صد گوی زرین باز خرم بفرستم
عجبا کارِ تو ! 45

بیت

بر شاخِ طرب هزار دستانِ توایم دل داذه بدان نغمه و دستانِ توایم
48 از دست مده که زیر دستانِ توایم بگذر ز گناه ما که مستانِ توایم

41 تا : چون K || بی تمیزی PONA : بی تمیز K بخودی F || سکر PONA :
شکر FK || برو POKA : بروی F ، - N || هیچ عتاب NA : هیچ عتابی K
عتاب F هیچ خیانت PO || اگر : واگر P || 42 و علم POA : علم FK که علم N ||
و تمیز و ادب A : و ادب و تمیز N و تمیز POFK || باز پای F : پای را A بار K پای N
یا پا باز O پای کی P || گوید OA : و گوید N ، - PFK || 43 بیت PNFK : مصرع A
نظم O || 44 b زرین POFK : ز زر NA || باز خرم (جرم A) POFA :
بجای آن K باز خودم N || 45 عجبا کار تو ONA : عجب کاریست K ، - PF |
P + عیب عاشق بود زیرا که در حضور ممشوق عیب کلی نیارد چنانکه در حکایت
بمخون است که بالیلی کم از دهشتی نبود چنانکه از مردم از بهر خلق ازین راز کرچه
دوست داشت

48 46 بیت ... مستان توایم : P این رباعی را در جایی دیگر دارد ، رجوع شود

بجواشی ص 74

46 بیت PONA : شعر K رباعی F || 47 a بر شاخ : در باغ F || b داذه POFK :
بسته NA || نغمه NFKA : نعمت PO || 48 b بگذر ز PN : بگذار OFKA

فصل

- اسم معشوق در عشق عاریتست و اسم عاشق در عشق حقیقتست ، اشتقاق معشوق از عشق مجاز و تهمتست ، اشتقاق بحقیقت عاشق راست که او محلّ ولایت عشق است و مرکب اوست ، اما معشوق را از عشق هیچ اشتقاق نیست تحقیق (؟) معشوق را از عشق نه سوزست و نه زیان ، اگر وقتی طلایه عشق برو تاختی کند و او را نیز در دایره عشق آورد آن وقت او را نیز حسابی بود از روی عاشقی نه از روی معشوقی

1 فصل PONFK : - A || 2 عاریتست NFKA و لوایع ورق ۹۵ آ :
 عاریتی است PO
 و اسم : بعد از این کله در NA فقره « عاشق با عشق آشناست ... بیگانه منم »
 میاید ، رجوع شود بحواشی فصل 61 ص 90
 حقیقتست : حقیقت F || 3 اشتقاق ... راست NKA : اشتقاق عاشق بحقیقتست F
 و اشتقاق بحقیقت عاشق است PO || او POFA : از N ، - K || 4 ولایت :
 و لایات F || هیچ NFKA : - PO || 5-4 نیست تحقیق K : نیست و تحقیق PO
 تحقیق نیست FA بحقیقت نیست N || 5 معشوقرا POFK : فصل معشوقرا NA | اسم
 معشوق در عشق عاریت است و اسم عاشق حقیقت است بحقیقت معشوق را از عشق
 نه سوزست و نه زیان - لوایع ورق ۹۵ آ || و نه : نه N || وقتی : وقتی N ||
 طلایه NFKA : طلایه PO || 6 برو : بدو O || تاختی OKA : تاختن PNF ||
 نیز NFKA : - PO || در دایره ... نیز : - K | آورد ONA : آرد PF |
 7-6 آن ... حسابی : وان وقت نیز او را اختیاری بود P || 7 عاشقی - معشوق : عاشق -
 معشوق A || نه از روی NFKA : نه O و نه P

فصل

- (1) عشق تحقیق آن بوذ که صورتِ معشوق پیکرِ جانِ عاشق آید ،
 3 اکنون جانِ عاشق از آن صورتِ لازمِ قوتِ خود میخورد ، و برای این
 بوذ که اگر معشوق بهزار فرسنگ بوذ عاشق او را حاضر داند و اقرب من کل
 قریب شمارد ، اما قوتِ آگاهی از آنچه نقد خورش (؟) است جز در آینه
 6 جمالِ روی معشوق نتواند خورد

[بیت

- آن روی چرا به بت پرستان نبری عرضه نکنی کفر ازیشان نبری
 9 گر یک نظر چنانکه هستی نگری نه بت ماند نه بت پرستی نه پری]

شعر

ألا فأسقنی خمراً وقل لی هی الحمرة ولا تسقنی سراً اذا أمکن الجهر

- 1 فصل PFKA : ON || 2 عشق : N - || 3-2 آن ... از آن : K -
 2 معشوق : معشوق P || 3 لازم POFKA : ملازم N || خود میخورد NFA : خورد K
 میخورد PO || و برای NKA : برای F و از برای PO || این : آن P ||
 4 اگر ... بوذ : اگر عاشق بهزار فرسنگ بود و معشوق بهزار فرسنگ دیگر F ||
 حاضر : + وقت F || داند : کرداند K || 5-4 واقرب ... قریب : واقرب الیه
 من حبل الوریث F || 5 شمارد NFKA : شمرد PO
 12-5 قوت ... معشوق : K -
 5 خورش PO : خودش NFA || 6-5 جز ... خورد (دید N) NA : جز در جمال
 معشوق نتواند خورد F در آینه جمال او بی معشوق نتواند خوردن PO || 9-7 [بیت ...
 پری] F : PONA || 10 شعر FA : PON - || 11 b ولا ... الجهر NFA
 ولوایع ورق ۹۶ آ : PO - | ولا NF ولوایع : فلا A | سرا A ولوایع : ستر F
 جرا N | اذا F ولوایع : فان A وقد N | الجهر FA ولوایع : الجهر N

- 12 (2) وصالِ معشوقِ قوتِ آگاهی خوردنست از نقدِ جانِ خود نه یافتنِ (؟)،
 اما حقیقتِ وصالِ خود اتمامِ دست و این نقطه از علم متواریست ، اما چون عشق
 بکمال رسد قوت هم از خود خوردن از بیرون کاری ندارد

64.

فصل

فی همه العشق

- 3 عشق را هم‌تیبست که او معشوق متعالی صفت خواهد ، پس هر معشوق که
 در دامِ وصال تواند افتاد بمعشوقی نپسندد ، اینجا بود که چون با ابلیس
 گفتند : « وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي » (۷۸/۳۸) گفت فَبِعِزَّتِكَ (۸۲/۳۸) یعنی مَنْ

12 وصال معشوق NA : وصال F و وصال PO || از نقد PONA : آن نقد F
 از فقد K || نه یافتن PO : نا یافتن F بیافتن A یافتن N || 13 اما : P - || نقطه
 NFKA : لفظ PO || اما چون عشق A : چون عشق POFK اما عشق چون N ||
 14 از بیرون POKA : بیرون F و از بیرون N || کاری POFK : کار NA ||
 ندارد : + واقرب الیه من جبل الورد F

1 فصل POKA : NF - || 2 فی همه العشق ONKA : در همه عاشق P ، F - ||
 3 عشق را ONFKA : عاشق را P || او NKA : POF - || صفت PONA
 ولوایع ورق ۹۸ ب : همت FK || 4 بمعشوق : راه معشوق P || نپسندد ONKA :
 نپسندند F نه بیند P || اینجا ONFKA : و اینجا P || که چون ONFK : چون A
 که P (؟) || با ابلیس ONKA : و ابلیس F بابلیس P || 5 گفت : N - ||
 یعنی من PO ولوایع : من NFKA

6 خود از تو این تعزز دوست دارم که ترا هیچ کس دروا نبوذ و درخورد
نبوذ، که اگر ترا چیزی درخورد بوذی آنکه نه کمال بوذی در عزت

65.

فصل

- (1) طمع همه تهمت است و تهمت همه علت و علت همه ذلت و ذلت همه
3 خجالت و خجالت همه ضد معرفت و عین نکرت
- (2) طمع دو روی دارد، یک رویش سپیدست و یک روی سیاه، آن
روی که در کرم دارد سپیدست و آن روی که در استحقاق دارد یا تهمت
6 استحقاق سیاهست

6 این : همین O || دوست : - K || دارم POFKA : میدارم N || که FKA :
کر N آنکه که PO || 7-6 دروا نبوذ و در خورد نبوذ A : درو نبود و درخور
نبود N درخور نبود OK در خورد نبود PF || 7 که اگر POF : اگر NA بس
اگر K || ترا چیزی درخورد بوذی : ترا ... بود A ترا چیزی درخور بودی N
ترا چیزی درخور بود K بود F کسی ترا (ترا کسی P) در خورد بود PO || آنکه
نه کمال بوذی : آنکه نه کمال بود A آنکه نه کمال بود K آنکه کمال نبوذ F آنکه
بر کمال نبود N نه (O -) آنکه کمال بود PO || عزت : غیرت O

2 طمع : طبع A || همه : همت N || است K : - PONFA || و تهمت : - A ||
علت : + است K || ذلت و ذلت همه : - O | ذلت PNA : زک FK |
+ است K | و ذلت PNA : و زک FK || 3 خجالت : حجاب K || معرفت : معرفت K ||
نکرت PNFA : فکرت K نکرت O || 4 دو روی : دوری N || یک رویش
POFA : یکی روی K یکی رویش N || سپیدست : سپید K || و یک روی NA :
و یکی K و یک رویش POF || آن : از A || 5 که NF : که روی POKA ||
در کرم NFKA : در استحقاق O استحقاق P || که PONF : که روی KA ||
استحقاق NFKA : حقیقت PO || 6-5 دارد یا تهمت استحقاق F : دارد با تهمت A
دارد POK با تهمت دارد N || سیاهست : سیاه N

فصل

- راه عاشقی همه او نیست ، معشوقی همه توئی بوذ ، زیرا که تو نمی شایند
 3 که خود را باشی که شایند که معشوق را باشی ، عاشقی ، می باید تا هیچ
 خود را نباشی و بحکم خود نباشی

[بیت]

- 6 تا تو در بندِ هوئی از زر وزن چاره نیست
 عاشقی شو تا هم از زر فارغ آئی هم زرن
 با دو قبله در ره توحید نتوان رفت راست
 9 یا رضای دوست باید یا هوای خویشتن

رباعی

- قدری نبوذ ملوک را بر در ما جز عاشق مسکین نبوذ درخور ما
 12 تا با سری ای خواجه نداری سر ما کین بر سر بی سران بوذ افسر ما [

1 فصل POKA : NF - || 2 راه عاشقی همه او نیست K : راه عاشقیست A
 راه عاشقی اوئی نیست (هست N ؟) NF راه عاشق (عشق O) همه نیستی است PO ||
 معشوقی همه توئی (توئی A) بوذ FA : و معشوق همه توئی است K معشوق توئی
 بود N معشوق همه هستی بود O معشوق همه بود P || تو نمی شایند ON : نمی
 شاید PKA توئی نشاید F || 3 که خود را باشی که شایند : - K | شاید : باشد O ||
 معشوق را POFK : معشوق NA || عاشقی می باید NKA : عاشق نمی باید F می باید O
 باید P || تا K : تا A که تا N که POF || 4 نباشی : باشی F || و بحکم خود نباشی
 POKA : بلکه خود هیچ باشی F ، - N

12-5 [بیت ... افسر ما] NF - : POKA

- 8 رفت راست F : آمدن N || 9 دوست F : یار N || 10 رباعی F : N - ||
 12 a تا با سری ای : تا بای سری F تا با سرای N || b کین F : که این N ||
 بر F : بی N

فصل

(1) جفای معشوق دو است : یکی در پای بالای عشق و یکی در پای نشیب
 3 عشق ، و عشق را پای بالائی و پای نشیبی هست ، تا در زیادت بوذ پای بالای او
 بوذ که بر عاشق دشوار بوذ جفای معشوق ، و یار معشوق بوذ در محکمی
 بند ، و همچنین غیرت از ورق جفا بوذ و یار عشق بوذ و یار معشوق بوذ
 6 تا زیادت میشود

(2) پای نشیب عشق آن بوذ که راه زیادت برسند و عشق روی در
 نقصان نهد ، اینجا جفا و غیرت یار عشق آید تا بندش بر خیزد و منازل
 9 در خلع عشق می بُرزد ، و این کار بجائی رسد که اگر جفائی یا غیرتی

2 پای بالای K : پا بالای NFA بالای PO || پای نشیب PK : با نشیبی A
 پای نشیب NF نشیب O || 3 و عشق را PONFA : و عاشق را K || پای بالائی و پای
 نشیبی هست : پای نشیب و پای بالاست A پای نشیبی و با بالا نیست K پا بالا و با نشیبی
 هست F پا بالائی و پا نشیبی هست N پای نشیبی و پای بالائی است PO || تا در OKA :
 تا عشق پا بالا F تا عاشق در N که تا در P || 3-4 پای بالای او بوذ : پا بالای او
 بود NF عشق پای بالا او بود POA باء بالا عشق بود K || 4 که PONFA : - K ||
 معشوق : + بر عاشق K || و یار معشوق بوذ : یار معشوق بود NA و یار
 معشوق K و ناز معشوق PO ، - F || در : و K || 5 بند : + بود PO ||
 و : - P || ورق : فراق O || و یار عشق بوذ ... معشوق بوذ NA : ناز عشق بود
 و ناز معشوق بود PO یا خود از بار عشق بود و یا بار عشق K و پای بند تحقیق بر پای
 عشق نهد F || 6 تا زیادت میشود NKA : تا در زیادت میشود PO و بود که زیادت
 میشود F || 7 پای نشیب عشق PNA : و با نشیب عشق K و پای بسته تر همی شود F
 پای نشیب O || آن NFKA : این PO || برسند PNFA : سپرد K بر بندد O ||
 8 یار عاشق آید NA : یار عشق آید K یار عاشقند F ناز عشق آید PO ||
 تا NFKA : پای PO || بر POF : بر می NK می بر A || 9 در NFKA : بر PO ||
 کار : کمال O || جفائی PFK : جفا ONA || غیرتی : غیرت N

سواع - ۷

بدو رسد عظیم راهی که مثلاً بسالی خواستی رفت در خلع عشق بروزی یا بشبی
لا بل بساعتی بوذ ، زیرا که بارگاه جفا لابدی معشوقست ، چون چشم
بر رخنه افتاد لابدی برسید و امکان خلاص پیدا گشت

12

68.

فصل

غیرت چون بتابد او صمصامی بی مساحت بوذ ، اما تا چه پی کند
و کرا پی کند ، گاه بوذ که صبر را پی کند و بر عاشق آید تا قهری بدو 3
رسد - سر در رسن کردن و خود را هلاک کردن ازین ورق بوذ -

10 بدو رسد عظیم راهی POF : عظیم بدو رسد راهی NKA وله وجه || که مثلاً
POA : مثلاً که NFK || خواستی F : خواست PONKA || رفت NFA : رفتن K
بریدن PO || بروزی : در روزی P || یا بشبی FA : باشی N یا بشبی نماید K
یا شبی PO || 11 لا بل بساعتی NFKA : لا بل ساعتی O بلکه در ساعتی P ||
بارگاه NFKA : کار PO || جفا : - F || 12 بر رخنه K : بر رخنه OFA بر دوخته N
بر رخنه غیرت P || برسید NK : برسد POFA || گشت NKA : شود F نگشت PO
1 فصل : - N || 2 بتابد NFKA : بتاود F بیاید PO || صمصامی FA :
صمصام PONK || مساحت بوذ NF : مساحتت A مساحتی بود K مساحت شود PO ||
3-2 اما تا چه ... و کرا پی کند KA : اما تا چه بی کند OF اما تا چه میکند و کرا
نی کند N اما جورانی کند P || 3 بوذ که : - O | 3-4 تا قهری بدو رسد PO :
قهری بدو رسد NFA بدو قهری رسد K || 4 رسن : سر F || و خود را هلاک
کردن POFA : وجود را هلاک کردن K ، - N || ورق : مدت O

- وگاہ بوذ کہ بر پیوند آید و بُبرذ و عشق را پی کند تا عاشق فارغ شود ،
 6 وگاہ بوذ کہ بر معشوق آید و معشوق را پی کند ، زیرا کہ او
 از (؟) جنابِ عدلِ عشق است و عدلِ عشق کفایت و همسانی و همتائی
 نخواهد آمیزش و آویزشِ عشق خواهد - تا نسبت هم در حقِ عاشق -
 9 و بس (؟) ، و این از عجایب است

[بیت]

- ای بُرده دلم بغمزه جان نیز ببر | خون شد دل و جان نام و نشان نیز ببر
 12 | ور هیچ اثر بماند از من بجهان | تقصیر روا مدار آن نیز ببر [

5 وگاہ بوذ کہ ... شود : این فقره در A در فصل 70 س 3 بعد از کلمه « معشوق »
 افاده است | وگاہ بوذ کہ : کی A | بر پیوند آید FK : بر پیوندند A بر بتواند
 آید N بر (O -) پیوند عشق آید PO | و ببرد و PONFA : و بود که K ||
 7-6 او از جناب KA : او را حساب F | او را از جناب N آن جفا PO ||
 7 کفایت و همسانی و همتائی : کفایت و همسایه و همتا NA کفایت و همسای و همتائی K
 همتای و همسای و کفایت F کفایت و همتائی PO || 8 آمیزش و آویزش عشق NA :
 آمیزش آویزش K آمیزش عشق و آویزش F آمیزش و آویزش با پرش عشق PO ||
 تا ... عاشق : - K | تا نسبت هم PON : تا نسیم تیم F هم A || 9 و بس OF :
 است و بس P ، - NKA || و این از PONKA : و این F | لوایح ورق ۱۰۱ آ :
 در مرتبه سهام صمصام غیرت بر معشوق آید و او را از راه عاشق بردارد و این عدل عشق
 است که بچور مانده است یعنی عاشق را با معشوق کفایت است و همتائی و هم سایی نیست
 او را با عاشق (؟) می باید ساخت و نقد وجود را در بحر بی ساحل عشق انداخت و این
 رمزی عجب است

12-10 [بیت ... آن نیز ببر] NF - POKA | 11 a دلم بغمزه F : بغمزه
 دلم N | ببر F : ببرد N | 12 a ور F : کر N || N بماند : نماند F

69.

فصل

قوتِ عشق از درونِ عاشق زهره عاشق است ، و جز در کاسِ دل
نخورد ، اولاً در موجِ دردِ عشق بر دل ریزد زهره پس بخورد ، چون
تمام بخورد صبر پیدا شود اما تا تمام نخورد راهِ صبر بر عاشق در بسته است ،
و این نیز از عجایبِ خواصِ عشق است

70.

فصل

هرچه در تلوینِ عشق از عاشق بشود در تمکینِ عشق بدلِ آن بیابد
از معشوق ، ولیکن نه هرکس بدین مقام رسد که این بس عالی مقامیست
در عشق ، و کمالِ تمکینِ آن بود که از هستی او چیزی نمانده بود

2 عشق : NKA : عاشق POF || از درونِ عاشق NFKA : و زور عاشق از
(+ درون P) PO || زهره عاشق PONA : زهره عاشق F ، - K || دل : - A ||
3 اولاً NFKA : اورا PO || در موج NFA : در موج K PO || بر PNFKA :
در O || زهره پس A : پس K زهره پس F زهره اس N پس زهره اش PO ||
3-4 چون تمام بخورد : - O | چون NFKA : و چون P || 4 اما تا تمام PNA :
اما تمام FK ، - O || نخورد : بخود O || صبر بر NFKA : صبر O عشق بر P ||
5 نیز NKA : - POF || عجایب خواص : خواص عجایب A || عشق : - K
1 فصل : - N || 2 تلوین : تکوین F || عشق : عشق است P || بشود : نشود P ||
بیابد FKA : بیابد PON (وله وجه) || 3 معشوق : A + کی بر پیوند ... قارغ شود
(رجوع کنید بجواشی ص 99 س 5) || هرکس : هرگز A || که این NFKA :
که O این P || عالی مقامیست : عالی مقامی است K عالی مقامست PONA مقامی
عالیست F || 4 آن : این P || نمانده : نبود نمانده A

[بیت]

6 لعلی که از کانِ عقل و جان یافته ام با کس ننمایم که نهان یافته ام
تا ظنِ نبری که رایگان یافته ام من جان و جهان داده پس آن یافته ام [

و وصال و فراق اورا یکی بوذ و از علل و عوارض بر خاسته بوذ ، اینجا
9 بوذ که او اهلیتِ خلعتِ عشق یابد و این حقایق که بر بدل از معشوق
بعاشق می رسد خلعتِ عشق بوذ

[بیت]

12 دل در طمع وصل بلارا سپرست جان در دم زهرِ حجرِ او بر خطرست
بیرون ز وصال و حجرِ کاری دگرست همت چو بلند شد همه دردِ سرست [

7-5 [بیت ... آن یافته ام] NF - : POKA | 6 a لعلی F : لعل N ||

7 b داده F : N -

8 و وصال PO : وصال NFKA || بوذ NFKA : شود PO || علل و عوارض

ONKA : عوارض و علل F علل و از عوارض P || 9 او POFA : و N ، - K ||

یابد : آید F || و این NA : و آن K این POF || 9-10 که بر بدل از معشوق

بعاشق می رسد A : که بر بدل از معشوق می رسد بعاشق F که از معشوق بدل عاشق

می رسد K که بر دل از معشوق بعاشق می رسد N نیز بدل از معشوق بعاشق می رسد O

بدل از معشوق بعاشق P | + این PO

11-13 [بیت ... سرست] NF - : POKA | 12 a وصل F : عشق N |

b زهر F : N -

71.

فصل

معشوق خزانۀ عشق است و جمال او ذخیره اوست ، تصرف عشق درو
 نافذتر است بهمه حال ، اما اهلیت خلعت عشق آنست که در فصل اول 3
 پیش ازین بیان افتاد

72.

فصل

عشق عجب آینه ایست هم عاشق را وهم معشوق را هم در خود
 دیدن وهم در معشوق دیدن وهم در اغیار دیدن ، واگر غیرت عشق 3
 دست دهد تا او اغیری ننگرد(؟) هرگز کمال جمال معشوق بکمال جز در آینه
 عشق نتواند دید ، وهمچنان کمال نیاز عاشق و جمله صفات نقصان
 و کمال از هر دو جانب 6

4-1 فصل ... افتاد : P -

1 فصل : N - || 2 عشق است ONF : عاشقست KA || و جمال ONFA : و خیال
 جمال K || ذخیره اوست : O || عشق درو OKA : او دران F عشق
 ازو N || 3 نافذتر NF : نافذ OKA || عشق آنست : است O || 4-3 اول پیش
 ازین ONA : اول پیش ازین فصل K اول F || 4 بیان : N -
 1 فصل : N - || 2 هم در خود : در خود K || 3 واگر K : اگر PONFA ||
 4-3 غیرت عشق دست دهد NFKA : غیرت عشق است O غیرت دست یابد P ||
 4 تا واغیری ننگرد N : تا واغیری ننگرد FKA با او اغیری ننگرد PO ||
 هرگز : - PO || کمال PONKA : - F || بکمال NF : - POKA || جز :
 - K || 5 وهمچنان : وهمچنین F || 6-5 کمال ... نقصان و : - PO | 5 جمله FK :
 از جمله NA || 6 و کمال : + همچنان K || هر : - K

فصل

- (1) عشق جبريست که درو هیچ کسب را راه نیست بهیچ سبیل ،
 3 لا جرم احکام او نیز همه جبرست ، اختیار ازو واز ولایت او معزولست ،
 مرغ اختیار در ولایت او نبرد ، احوال او همه زهر قهر بود و مکر
 جبر بود ، عاشق را بساط مهره قهر او می باید بود تا او چه زند و چه
 6 نقش نهد ، پس اگر خواهد و اگر نخواهد آن نقش برو پیدا میشود

1 فصل : - N || 2 عشق : - PO || جبريست : خبرست F جيزيست A
 چیزی است K خبريست N چیزی هست O چیزی است P || که : - F || کسب را
 راه نیست FA : کسب واراده نیست K کس را راه نیست PON || 3 نیز NA :
 - POFK || جبرست POKA : خبرست NF || اختیار : و اختیار N ||
 4-3 ازو (از وی F) واز ولایت او (وی F) ... نبرد NFKA : در ولایت او
 نبود PO || 4 همه : - N || زهر : زهر P || 5-4 و مکر جبر بود : و مکر خبر بود N
 و مکر (ز مکر ؟) بود A و مکر K و فکر و وحیرت بود PO ، - F || 5 عاشق را
 NFKA : عاشق O و عاشق را P || مهره قهر او : مهره مهر او A مهره او OK
 مهره مهر N بخر مهره F ، - P | اگر عاشق تواند که بساط مهره قهر او شود
 فرحجا به - لوايح ورق ۱۰۴ ب || می باید بود NF : می باید OA می باید آمدن K
 باید شد P || 5-6 تا او چه زند ... نهد K : تا بازو چه زند و چه نقش نهد A
 تا او چه نقش نهد F تا او چه زند و چه نقش دهد N تا چه او زند و چه نقش
 بر آید P تا چه او زند و چه نقش O || 6 نهد ... نقش : - O | پس PFKA :
 - N | نخواهد PNKA : نه F || برو NFA : برو POK || میشود : شود P

(2) بلای عاشق در پندارِ اختیارست ، چون این معنی تمام بدانست
و < آن پندار > نبوذ کار برو آسان تر شود زیرا که نکوشد تا کاری
به اختیار کند در چیزی که درو هیچ اختیار نیست

[بیت

آزاده بساطِ مهره تقدیرست در راهِ مرادِ خویش بی تدبیرست
آن مهره توئی و نقشِ دُورِش تمثالِ گر خوزه همه در دیده خود تقصیرست] 12

74.

فصل

گاه بوذ که بلا و جفای معشوق تجمی بوذ که از دستِ المعیت
و کفایتِ رعایت و عنایتِ عشق در زمینِ مرادِ عاشق افگنند تا ازو گل
اعتذاری بر آید و بوذ که فرا بندد و ثمره وصال گردد ، و اگر دولت

7 عاشق : PONF : عشق KA || پندار : بند A || این معنی تمام K : تمام NFA
خود تمام PO || 8 ونبوذ PON : و سود A و بود F پیوند K || برو PONKA :
بروی F || شود POFA : بود K باشد N || نکوشد N : بکوشد POFKA ||
9 به اختیار F : و اختیاری POA و اختیار K باختیاری N || کند : نکند K ||
نیست PONK : درست نیاید F در نیست A

10-12 بیت ... تقصیرست F : - PONKA | 10 بیت : فصل F | 11 b تدبیرست : -
بیت F

1 فصل : - N || 2 و جفای معشوق : و جفا O || که : - PO || 2-3 المعیت ...
رعایت : المعیه و کفایت رعایت و عنایت A عنایت K و کفایت و عنایت F الفیت و کفایت
رعایت و عنایت N زراعت کفایت و عنایت PO || 3 افگنند PFA : افند K افکنند
ON || ازو FKA : او PO || 4 اعتذاری PONFA : اعتدالی K || بر آید
PONFA : بروید K || و بوذ که فرا بندد KA : و بود که فزاینده NF و برک ویرانه
بندد O و باشد که بندد P || وصال : وصال O || و اگر OFKA : اگر P

بکمال تر بوذ آن وصال از یکی خالی نبوذ، اگر برق وصاعقه بر بجهذ برده
6 بر راه او نیاید وراه بر دولت او نبرند (؟)، واین برای آن بوذ تا بدانند که
هرگز در راه عشق روی اعتماد نبوذ، و برای این گفته اند:

بیت

9 گر غره بدان شدی که دادم بتو دل صد قافله پیش برده اند از منزل
دل گرچه زوصل شاذمان می بینم هم پای فراق در میان می بینم
در هجر تو وصل تو نهان می دیدم در وصل تو هجر تو عیان می بینم

75.

فصل

3 عقول را دیده بر بسته اند ازادراک ماهیت و حقیقت روح و روح صدف
عشق است، پس چون بصدف علم <را> راه نیست بجوهر مکنون

5 بوذ: شود P || آن: ازو (؟) P || یکی PONKA: نکبتی F || نبوذ NFK (متن):
شود NA (شرح) || اگر NFKA: واگر PO || بر بجهذ A: بر بجهذ N
مجهذ (؟) K بجهذ POF || 5-6 و پرده بر راه او نیاید N: و پرده بر راه او بیاید A
بر نباید K و بر راه او نیاید F و بر راه او بیاید O و بر راه او بیارد P || 6 و راه
بر دولت او نبرند A: و راه بدولت او بزنند N، - POFK || و این PONKA:
و آن F، || بدانند NFKA: بدانی PO || 9 ا شدی NFKA: شوم PO ||
b برده اند از NFKA: برده اندت P برده از O

11-10 دل ... عیان می بینم NF: - POKA | 11 a دیدم N: بینم F

7-1 فصل ... نرسد N: - POFKA | 2-4 عقول را ... راه بوذ: رجوع شود

بفصل 49

که در آن صدفست چگونه راه بوذ، اما بر سبیل اجابت التماس این دوست عزیز - اکرمه الله تعالی - این فصول < و > ابیات اثبات افتاد اگرچه که « کلامنا اشاره » از پیش بر پشت جزو اثبات کرده ایم تا اگر کسی فهم نکند معذور بوذ که دست عبارت بر دامن معانی نرسد

تمت

5 اکرمه : اکرم N

8 تمت : - N ، والله اعلم بالصواب A تمت بحمد الله تعالی وحسن توفيقه وصلى الله على سيدنا محمد وآله K تمام شد کتاب سوانح از تصنيف ملك المشايخ والمحققين شيخ احمد بن محمد الفزائى قدس الله روحه والحمد لله رب العالمين F ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين ايزد تعالی چندانکه توفيق بر (بر : - P) نوشتن این رساله کرامت کرد کشف این اسرار جان مارا (ما O) روشن گرداند ومارا از اینها گرداند که دل ایشان بشرح این کلمات رسیده است PO | P + والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب ، O +

بیت

کتاب سوانح با آخر رسید که خواننده را عشق گردد مزید

D: Bb 1202

(15)

